

**TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ'NİN
GELİŞMESİNİ ENGELLEYEN
NEDENLER**

Yaşar Ahmet TONTA

**Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Lisans Üstü Eğitim - Öğretim ve Sınav
Yönetmeliğinin
Kütüphanecilik Anabilim Dalı İçin Öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak hazırlanmıştır.**

ANKARA 1985

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Kütüphanecilik
Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul
edilmiştir.

Başkan: _____

Prof. Dr. İlhan KUM

Üye: _____

Prof. Dr. Adil ARTUKOĞLU

Üye: _____

Doç. Dr. Nilüfer TUNCER

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine
ait olduğunu onaylarım. ../../1985

Enstitü Müdürü

sevgili anneme ve babama,

f

Ö N S Ö Z

Toplumbilimciler dernekleşme sürecini "gelişen bir toplumun modernleşme süreci" olarak nitelendirmektedirler. Dernekler 19. yüzyılın başlarında Amerika ve İngiltere'de ortaya çıkmıştır. "Dernek" kavramı Türklerin Anadolu'ya gelmeden önce de kullandıkları bir kavram olmasına karşın, ülkemizde dernek kurma özgürlüğü tam anlamıyla 20. yüzyılın başlarında tanınmıştır. Yoğun olarak dernekleşme sürecine giriş ise çok partili siyasal düzene geçişle birlikte olmuştur, denilebilir.

Mesleki derneklerin ortaya çıkması ise daha sonraki tarihlere rastlamaktadır. Bir mesleğin gelişmesinde ve topluma kabul ettirilmesinde; mesleki standartların oluşturulmasında ve üst düzeyde alınan kararlara katılımın sağlanmasında mesleki derneklere büyük görevler düşmektedir.

Ülkemizde kütüphanecilikle ilgili ilk mesleki dernek olarak Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD) 1949 yılında kurulmuştur. Günümüz kütüphaneciliğinde TKD'nin önemli işlevleri olması gerektiği tartışma götürmez bir gerçektir. İşlevlerini kısıtlı olanaklarla yerine getirmeye çalışan TKD'nin gelişmesini engelleyen nedenleri ortaya çıkarmak çalışmamızın amacını oluşturmaktadır.

Yıllardır hemen hemen her toplantıda 'TKD'nin ne yaptığı' sorulmaktadır. Mesleki dernekler güçlerini üyelerinden alan toplumsal kuruluşlar olduğuna göre, bu sorunun ardından gelmesi gereken diğer bir soru da 'biz, kütüphanecilerin TKD için ne yaptığımız'dır. Kütüphanecilik mesleğini benimsemek, topluma kabul ettirmek ve bu alandaki sorunları çözmeye çalışmak öncelikle her kütüphanecinin görevidir. Kütüphanecilerin etkin bir biçimde mesleklerine sahip çıkmasıyla TKD'nin gelişmesi birbiriyle yakından ilgili konulardır.

TKD'nin; tarihçesi, örgütlenmesi, mali durumu, üyelik sistemi ve etkinlikleri yönünden Library Association ile karşılaştırılarak incelendiği bu çalışma, TKD ile ilgili birçok konuda kütüphanecileri ve ilgilileri uyarma görevini yerine getirdiği takdirde amacına ulaşmış sayılacaktır.

Tez konusunun seçiminde ve işlenmesinde yardımını gördüğüm tez danışmanım Doç. Dr. İrfan Çakın'a teşekkür ederim.

İlgili dökümanların sağlanmasındaki çabaları için TÜRDOK Belge Sağlama Birimi çalışanlarına teşekkür borçluyum.

Ayrıca, çalışmamın fiziksel olarak ortaya çıkmasındaki yardımlarından dolayı Türkiye ve Uluslararası Çocuk Sağlığı Merkezi yetkililerine ve kütüphaneci arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak, tezle ilgili katkıları için arkadaşım Mehmet Soluk'a da teşekkürlerimi belirtmek isterim.

Yaşar Ahmet TONTA

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZİM VE TABLOLARIN LİSTESİ	ix
EKLERİN LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
I. BÖLÜM: GİRİŞ	1-14
Konunun Önemi	1
Amaç	2
Yöntem	3
Düzen	5
Terminoloji	6
Kaynaklar	6
I. Bölümün Dipnotları	11
II. BÖLÜM: DERNEKLER	15-38
Derneğin Tanımı ve Kapsamı	15
Toplumsal Yaşamımızda Derneklerin Önemi	20
Türkiye'de Dernek Kurma Özgürlüğünün	
Tarihçesi ve Derneklere İlişkin Yasalar	23
Türkiye'de Dernek Gelişimleri	27
Kütüphanecilik Dernekleri	29
II. Bölümün Dipnotları	35

	<u>Sayfa No</u>
III. BÖLÜM: TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ	39-81
Tarihçe	39
Örgütlenme	42
Üyelik	57
Mali Durum	61
Faaliyetleri	67
III. Bölümün Dipnotları	75
IV. BÖLÜM: THE LIBRARY ASSOCIATION	82-119
Tarihçe	82
Örgütlenme	86
Üyelik	95
Mali Durum	101
Faaliyetleri	105
IV. Bölümün Dipnotları	115
V. BÖLÜM: TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ İLE LIBRARY ASSOCIATION'IN KARŞILAŞTIRILMASI	120-153
Tarihsel Yönden	120
Örgütlenme Yönünden	124
Üyelik Yönünden	133
Mali Durum Yönünden	138
Faaliyetleri Yönünden	141
V. Bölümün Dipnotları	153
VI. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	154-162
EKLER	163-169
KAYNAKÇA	170-182
ÖZET	183-184
SUMMARY	185-186

ÇİZİM VE TABLOLARIN LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo I. Seçilmiş Yıllara Göre Dernek Sayıları	27
Tablo II. Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Yıllara Göre Şube Sayısı	48
Tablo III. Yıllara Göre TKD Genel Merkezinin Bütçesi	64
Çizim I. Library Association Konseyi'nin Yapısı	88
Tablo IV. Library Association'ın Seçilmiş Yıllara Göre Üye Sayısı	98
Tablo V. Library Association'ın 1974-1983 Yıllarındaki Toplam Geliri ve Toplam Gelir İçinde Üyelik Ödentilerinin Payı	104

E K L E R

	<u>Sayfa No</u>
Ek I. Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Kurucu Üyeleri	163
Ek II. Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Başkanlığı Yapmış Olan Kimseler	165
Ek III. Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Şeref Üyeleri ve Kütüphane Dostları	167
Ek IV. Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Yayınları	168

K I S A L T M A L A R

AAL	Association of Assistant Librarians
ALA	American Library Association
ASLIB	Association of Special Libraries and Information Bureaux
AÜDTCE	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi
COMLA	Commonwealth Library Association
CUKT	Carnegie United Kingdom Trust
IFLA	International Federation of Library Associations and Institutions
LA	Library Association
NMLA	North Midland Library Association
SLA	Scottish Library Association
TKD	Türk Kütüphaneciler Derneği
TKD Aylık Hab. Bült.	Türk Kütüphaneciler Derneği Aylık Haberler Bülteni
TKDB	Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni
TÜSIAD	Türk Sanayici ve İşadamları Derneği
ÜKBMD	Üniversite Kütüphanecilik Bölümü Mezunları Derneği

I. B Ö L Ü M

G İ R İ Ő

Konunun Önemi

Modern bir toplumsal yapının ürünü olan dernekler¹ toplumsal yaşamımızın bir parçası haline gelmiş bulunmaktadır. Günümüz dünyasında uzmanlaşmanın artması bireyleri tek başlarına çözemeyecekleri sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bireyler, karşılaştıkları bu sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla dayanışma gereksinimini duymaktadırlar. Toplumsal koşulların yarattığı zorunluluk sonucu, çıkarlarının ve görüşlerinin paylaşıldığı, ortak bir amaç için çalışılan örgütler (dernekler) kuran bireyler, böylece, üst düzeyde kendileri ile ilgili olarak alınacak kararları etkileme; söz konusu kararlara yön verme olanağını da elde etmektedirler.

Hangi meslekten olursa olsun, o mesleği seçmiş olanların büyük bir çoğunluğu zaman ve enerjilerinin belirli bir kısmını profesyonel dernek çalışmaları için ayırmaktadırlar. Meslek mensupları dernekleşme yoluyla bireysel olarak çözemedikleri mesleki sorunlara çözüm aramakta, bilgi ve becerilerini birlikte kullanarak ortaklaşa çözüm bulmaya çalışmaktadırlar.

Bu açıdan bakıldığında profesyonel kütüphanecilik derneklerinin kütüphanecilik alanındaki sorunların çözümünde ve belirli dallarda gelişme sağlanmasında önemli rol oynadıkları söylenebilir. Pek çok ülkede kütüphaneler ve kütüphanecilikle ilgili profesyonel dernekler kurulmuş; kütüphanecilik alanındaki gelişmeler köklü derneklerin çabalarıyla mümkün olmuştur. Ülkemizde de 1949 yılında Türk Kütüphaneciler Derneği kurulmuş ve kuruluşundan bugüne değin Türk Kütüphaneciliği ile ilgili çeşitli çalışmalar yapmıştır.

Amaç

Araştırmanın amacı; genelde, kütüphanecilik derneklerinin mesleki sorunların çözümünde ne denli önemli rol oynadıklarını ortaya koymak; özelde, Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD) ile otocitesi ve etkinlikleriyle tanınmış The Library Association'ı (LA: İngiliz Kütüphaneciler Derneği) çeşitli yönlerden (tarihçe, örgütlenme, üyelik, mali durum, faaliyetler vd.) karşılaştırmak ve TKD'nin gelişmesini engelleyen nedenleri saptamaktır.

TKD, ulusal kütüphanecilik derneği olarak üzerine düşen görevleri tam anlamıyla yerine getirememektedir. Çalışmanın hipotezleri olarak bunun başlıca nedenleri şöylece sıralanabilir:

1) Ülkemizde derneklerle ilgili olarak çıkarılan yasalar mesleki derneklerin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

2) TKD'nin örgütlenme yönünden eksiklikleri bulunmaktadır;

3) TKD, mali yönden güçsüz bir profesyonel dernektir.

Yöntem

Araştırmada yöntem olarak "karşılaştırmalı yöntem" kullanılmıştır. Karşılaştırmalı yöntemin bilimsel araştırma ve incelemelerde kullanılması oldukça yeni sayılır. İlk kez 16. yüzyılda insan ve hayvan organizmaları arasında benzerliklerdeki farklılıkları ve farklılıklardaki benzerlikleri incelemeyi kendine konu edinmiş "Karşılaştırmalı Anatomi" ile bilimsel literatürde yer almıştır.² Sosyal bilimlerde ve özellikle kütüphanecilikte karşılaştırmalı yöntem "iki veya daha fazla olay arasındaki benzerliklerdeki farklılıkların ve farklılıklardaki benzerliklerin incelenip araştırılmasıdır."³

Kütüphanecilikte "karşılaştırma" terimi ilk kez Dane tarafından 1954 yılında kullanılmıştır.⁴ Foskett, 1965 yılında yayımladığı makalesinde karşılaştırmalı yöntemin veri toplama ile başladığını; mevcut sistemlerin (olabildiğince nesnel olarak) gözlemlenmesinin ve bazı hipotetik ya da gerçek durumlarla ölçülmesinin gerektiğini söylemekte ve karşılaştırmalı çalışmalarda geçmişin araştırılma-

sının verilen durumlardaki gelişme kalıplarının saptanmasına, kalıplar arasındaki benzerlik ve farklılıkların bulunmasına yönelik olduğunu vurgulamaktadır.⁵ Doğallıkla, benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkarmak ise ancak karşılaştırma ile mümkün olabilir.

Collings ise, "farklı koşullar altında oluşan kütüphane gelişimi, kuram ve uygulamalarının ilgili tarihsel, coğrafik, politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve diğer etmenler de göz önünde bulundurularak sistematik analizinin yapılması"nı karşılaştırmalı kütüphanecilik olarak tanımlamaktadır.⁶

Böylece, farklı koşullarda oluşmuş iki kütüphanecilik derneği (TKD ve LA); tarihçeleri, kuruldukları ülkelerdeki (Türkiye ve İngiltere) yasal statüleri, örgütlenmeleri, üyelik durumları, etkinlikleri ve mali durumları yönünden karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıkları, başarılı ve başarısız oldukları hususlar ortaya çıkarılmış ve TKD'nin profesyonel bir dernek olarak neler yapması gerektiği saptanmıştır.

Herhangi bir tarihsel sınırlama getirilmeksizin gerek TKD, gerekse LA kuruldukları tarihlerden günümüze değin incelenmiştir. Bu, özellikle LA açısından önem taşımaktadır. Yüz yılı aşkın bir geçmişi olan LA, parasal ve örgütsel yönden birçok sorunla karşılaşmıştır. LA'nın kuruluş yıllarında karşılaştığı bu tür sorunları nasıl çözüme kavuşturduğunu görmek ilginç olacaktır, kanısındayız.

Dernekler karşılaştırılırken kuruluş amaçlarını gerçekleştirip gerçekleştirmediklerine de bakılmıştır. Bu, adı geçen kütüphanecilik derneklerinin neleri amaçlayıp gerçekleştirdiklerini, neleri gerçekleştiremediklerini de ortaya çıkarmıştır.

Düzen

Araştırmanın Giriş Bölümü'nde dernekler konusunun öneme değinilmekte, çalışmanın amacı ve hipotezler açıklanmaktadır. Bunun yanı sıra, araştırma sırasında kullanılan kaynaklar ve literatür taramasının sonuçları da bu Bölüm'de yer almaktadır.

II. Bölüm'de "dernek" tanımları, toplumsal yaşamımızda derneklerin önemi ve Türkiye'de dernek gelişimlerine ilişkin genel bilgi verilmekte ve kütüphanecilik derneklerinin işlevleri tartışılmaktadır.

III. ve IV. Bölüm'lerde; önce TKD, daha sonra da LA, tarihçe, örgütlenme, üyelik, mali durum ve etkinlikleri yönünden ele alınarak incelenmektedir.

V. Bölüm'de TKD ve LA, önceki bölümlerde ele alınan ölçütlere göre karşılaştırılmakta ve söz konusu derneklerin örgütlenme, üyelik, mali durum ve etkinlikleri yönünden birbirlerinden farklı ve birbirlerine benzer tarafları ortaya çıkarılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler Bölümü'nde ise TKD'nin gelişmesini engelleyen nedenler irdelenmekte ve sorunların çözülebilmesi için öneriler getirilmektedir.

Araştırma raporunun daktilo edilmesi sırasında Turabian'ın A Manual for Writers of Term Papers, Theses and Dissertations⁷ adlı yapıtından ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce hazırlanan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Yazımı ve Basım Yönergesi'nden⁸ yararlanılmıştır. Ancak kısaltmalarda Türkçe karşılıklar kullanılmıştır. Bunlar:

a.g.y.: adı geçen yapıt

a.g.m.: adı geçen makale

a.g.g.: adı geçen görüşme

a.y.: aynı yerde

anlamalarını taşımaktadır. Dipnotlar bölüm sonlarında verilmiştir. Referans verilen kaynakların tam bibliyografik künyeleri tezin sonundaki kaynakça'da gösterilmiştir.

Terminoloji

Çalışmada geçen "dernek", "profesyonel dernek", "profesyonel olmayan dernek", "kamu yararına çalışan dernek", "oda" vb. gibi terimler II. Bölüm'de ayrıntılı olarak işleneceğinden burada yinelenmesine gerek görülmemiştir.

Kaynaklar

Konu üzerinde bilgi toplamak amacıyla çok yönlü bir literatür taraması yapılmıştır:

1) Türkiye'de dernekler konusunda Türkiye Bibliyografyası⁹ (1950-1981) ve Türkiye Makaleler Bibliyografyası¹⁰ (1952-1981) taranmıştır. Tarama sonucu bulunan kaynakların büyük bir çoğunluğunun dernekler hukuku ve açıklamalı dernekler yasaları ile ilgili olduğu görülmüştür.^{11,12,13,14,15,16} Konunun hukuki yönüne ilişkin bilgiler verilirken söz konusu yapıtlardan önemli ölçüde yararlanılmıştır. Türkiye'de dernekler konusu ile ilgili olarak özellikle Yücekök'ün yapıtı¹⁷ ve Toksöz'ün makalesinden¹⁸ bilgi sağlanmıştır.

Keza, Türkiye'de derneklerle ilgili olarak çıkarılan yasalarda profesyonel derneklerle ilgili hükümleri saptamak için 1938, 1960, 1972 ve 1983 tarihli dernekler yasaları incelenmiştir.^{19,20,21,22} Bunun yanı sıra Türk Tabipler Birliği Kanunu²³ ve Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu²⁴ da, yasayla kurulmuş bu tür derneklere ilişkin bilgi edinmek ve işlemleri arasındaki farkları ortaya çıkarmak amacıyla gözden geçirilmiştir.

2) TKD hakkındaki bilgiler, TKD'nin resmi yayın organı olan Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (TKDB)'nin tüm sayıları tek tek taranarak elde edilmiştir.²⁵ TKDB'nin her sayısında yer alan "Haberler" bölümünde Dernek ile ilgili bilgiler bulunmuş; bunun yanı sıra kütüphanecilik dernekleri ile ilgili makaleler, kütüphane haftalarında yapılan konuşmalar ve Genel Yönetim Kurulu toplantı tutanakları incelenmiştir.

Kurultay tutanaklarından yapılan çalışmaları izlemek, Genel Merkez'in bütçe durumunu saptamak, şubelerin işleyişleri ile ilgili bilgi elde etmek, bazen de üye sayılarını bulmak mümkün olmuştur. TKD hakkında yazılmış bir kitabın olmaması en büyük eksikliğini duyduğumuz bir husustur. 1978 yılında Dernek'e hazırlanan 16 sayfalık broşür-kitapçıktan kısmen yararlanılabilinmiştir.²⁶

TKDB'den başka dergilerde de Dernek'le ilgili bilgi bulabilmek umuduyla 1953-1961 yılları arasında TKD'nin yayımlamış olduğu Türk Kütüphaneciler Derneği Aylık Haberler Bülteni²⁷, TKD Ankara şubesi'nce kısa bir süre yayımlanan Kütüphanecilik²⁸, İzmir şubesi'nce yayımlanan Kütüphane Dünyası²⁹, Kütüphaneciliğin Sesi³⁰ ve Yeni Yayınlar Aylık Bibliyografya Dergisi'nin³¹ tüm sayıları incelenmiştir.

Öte yandan, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü bitirme tezleri arasında TKD'yi konu olarak alıp hazırlanan çalışmalar da incelenmiştir. Erkan'ın hazırlamış olduğu çalışmanın TKD'yi tanıtıcı bir çalışma olduğu görülmüştür.³²

Baysuğ ise, alıřmasında³³ TKD ve Türkiye Kütüphaneleri Kütüphaneci Memur ve Hizmetlileri Sendikası'nı ele almakta ve tüzüklerinden yararlanarak bu kuruluşları incelemektedir. 1967'de kurulan Türkiye Kütüphaneleri Kütüphaneci Memur ve Hizmetlileri Sendikası memurların sendikal haklarının kaldırılmasından

sonra kapanmıştır. Söz konusu çalışmada derneklerle ilgili sorunlara değinilmemiştir.

Bir diğ er bitirme tezi de Savaş'ın TKD ve ÜKBMD (Üniversite Kütüphanecilik Bölümü Mezunları Derneği)'ni konu alan çalışmasıdır.³⁴ Bu çalışmada TKD ve ÜKBMD tüzüklerinden yararlanılarak incelenmiş ve etkinlikleri değerlendirilmiştir. Tezin sonunda adı geçen derneklerin gelişebilmesi için nelerin yapılması gerektiğine de değinilmiştir.

TKD'nin incelendiği en kapsamlı çalışma Tarioğlu'nun 1969'da yapmış olduğu araştırmadır.³⁵ Tarioğlu, TKD'yi kuruluşundan 1969 yılına değ in çeşitli yönle- riyle incelemiştir. TKD'nin gelişebilmesi için geti- rilen 26 önerinin hemen hemen tümünün örgütlenme, üye- lik ve mali hususlarla ilgili olduğu görülmüştür.

TKD ile ilgili son bilgileri sağlamak amacıyla Genel Başkan ile de görüşmeler yapılmıştır.

3) LA konusunda ise Library and Information Science Abstracts³⁶ (1974-1983) taranmış, genelde kütüphanecilik dernekleri ve örgütlenmeleri, özelde LA hakkında önemli kaynaklara rastlanmıştır. Bulunan kaynaklardan en önemlisi Munford'un LA'nın yüz yıllık tarihini incelediği A History of the Library Association 1877-1977³⁷ adlı yapıtıdır. Bir "LA tarihçisi" olarak nitelendirilebilecek olan Munford'un bu yapıtından baş- ka, yine LA ile ilgili birçok kitap ve makalesinden de büyük ölçüde yararlanılmıştır.^{38,39,40}

Munford'un yapıtlarından başka, Jain'in LA ve ALA'yı karşılaştırdığı kitabı⁴¹, Haslam'ın LA'yı çeşitli yönleriyle değerlendirdiği makalesi⁴², Ollé'nin LA ve ALA'nın ilk 50 yılını karşılaştırdığı makalesi⁴³ yararlanılan önemli kaynaklar olarak sayılabilir.

LA'nın 1899 yılından bu yana yayımlanmakta olan resmi yayın organı Library Association Record'ın⁴⁴ birçok sayısı da spesifik konularda LA ile ilgili bilgi toplamada yararlı olmuştur.

LA konusunda ülkemiz kütüphanelerinden erişilemeyen birçok yayın ve LA'nın Kuruluş Yasası (Royal Charter)⁴⁵ TÜR DOK aracılığıyla yurt dışından sağlanmıştır.

I. Bölümün Dipnotları

- 1 Ahmet N. Yücekök, Türkiye'de Dernek Gelişimleri (1946-1968), Ankara: Sevinç Matbaası, 1972. s. 3.
- 2 İrfan Çakın, "Karşılaştırmalı Kütüphanecilik: Teorik Bir Yaklaşım", TKDB 31(1): 6, 1982.
- 3 İrfan Çakın, "Mukayeseli Kütüphanecilik", Yeni Yayınlar Aylık Bibliyografya Dergisi 19(2): 76, Şubat 1974.
- 4 J.P. Danton, The Dimensions of Comparative Librarianship, Chicago: ALA, 1973. s. 29.
- 5 D.J. Foskett, "Comparative Librarianship", Library World 66(780): 295-296, June 1965.
- 6 Dorothy Collings, "Comparative Librarianship",^f Encyclopedia of Library and Information Science, New York: Marcel Dekker, 1975. Cilt 5, ss. 492-493.
- 7 Kate L. Turabian, A Manual for Writers of Term Papers, Theses and Dissertations. 3rd rev. ed. Chicago: Univ. of Chicago Press, 1967.
- 8 Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Yazımı ve Basım Yönergesi (Enstitü Kurulu'nun 17.2.1984 tarihli oturumunda kabul edilmiştir; metin teksirdir.)
- 9 Türkiye Bibliyografyası, Ankara: Milli Kütüphane, 1928-
- 10 Türkiye Makaleler Bibliyografyası, Ankara: Milli Kütüphane, 1952-
- 11 Hıfzı Veldet Velidedeoğlu ve AYTEKİN M. ATAAY, Türk Cemiyetler Hukuku, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1956.

- 12 Bülent Köprülü, Medeni Hukukta Tüzel Kişiler, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1967.
- 13 Lütfi Duran, Meslek Teşekküllerinin Hukuki Kategorisi, İstanbul, 1970.
- 14 Kâzım Öztürk (hazl.), Dernekler Kanunu (Açıklamalı ve Notlu), Ankara: Bilgi Yayınevi, 1973.
- 15 Şerafettin Gökalp, Açıklamalı ve Notlu Dernekler Kanunu ve Yönetmeliği. Genşl. 3. bs. İstanbul: İnkılâp ve Aka, 1978.
- 16 Ergun Özsunay, Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler. Gözd. geç. 5. bs. İstanbul: Yüksel Matbaası, 1982.
- 17 Yücekök, a.g.y.
- 18 Fikret Toksöz, "Dernekler", Cumhuriyet Tarihi Türkiye Ansiklopedisi İstanbul: İletişim Yayınları, 1983-1984. Cilt 1, ss. 365-378.
- 19 "Cemiyetler Kanunu", Kanun No. 3512. Resmi Gazete 14 Temmuz 1938.
- 20 "3512 Sayılı Cemiyetler Kanununa Ek Kanun", Kanun No. 8. Resmi Gazete 6 Temmuz 1960.
- 21 "Dernekler Kanunu", Kanun No. 1630. Resmi Gazete 2 Aralık 1972.
- 22 "Dernekler Kanunu", Kanun No. 2908. Resmi Gazete 7 Ekim 1983.
- 23 "Türk Tabipler Birliği Kanunu", Kanun No. 6023. Resmi Gazete 31 Ocak 1953.
- 24 "Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu", Kanun No. 6235. Resmi Gazete 4 Şubat 1954.
- 25 Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni Ankara: TKD, 1952-

- 26 Kuruluşundan Bugüne Türk Kütüphaneciler Derneği (1949-1978), Ankara: Aksaray Matbaası, 1978.
- 27 Türk Kütüphaneciler Derneği Aylık Haberler Bülteni Ankara: 1953-1961.
- 28 Kütüphanecilik, Ankara: 1972-1974.
- 29 Kütüphane Dünyası, İzmir: 1975-1977.
- 30 Kütüphaneciliğin Sesi, Ankara: 1962-1966.
- 31 Yeni Yayınlar Aylık Bibliyografya Dergisi, Ankara: 1956-1979.
- 32 Salih Erkan, "Türk Kütüphaneciler Derneği ve Düşündürdükleri", Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi, 1966.
- 33 Gülümser Baysuğ, "Türk Kütüphaneciler Derneği ve Türkiye Kütüphaneleri Kütüphaneci Memur ve Hizmetlileri Sendikası", Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi, 1968.
- 34 Nilgün (Celayir) Savaş, "Türk Kütüphaneciler Derneği ve Üniversite Kütüphanecilik Bölümü Mezunları Derneği", Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi, 1977.
- 35 Ekrem Tarioğlu, "Türk Kütüphaneciler Derneği", Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi, 1969.
- 36 Library and Information Science Abstracts, London: LA, 1969-
- 37 W.A. Munford, A History of the Library Association 1877-1977, London: LA, 1977.
- 38 W.A. Munford (ed.), Annals of the Library Association 1877-1960, London: LA, 1965.

- 39 W.A. Munford, "The Library Association" in W.A. Munford, Penny Rate; Aspects of British Public Library History 1850-1950 London: LA, 1951. ss. 122-131.
- 40 W.A. Munford, "The Library Association in the Twentieth Century: Selected Aspects" in Essays in Librarianship in Memory of W.C.B. Sayers, ed. by D.J. Foskett and B.I. Palmer. London: LA, 1961. ss. 26-47.
- 41 Tara Chand Jain, Professional Associations and Development of Librarianship: Case Studies of the Library Association and the American Library Association, Delhi: Metropolitan Book Co., 1971.
- 42 D.D. Haslam, "A Short History of the Library Association", Journal of Librarianship 6(3): 137-164, July 1974. Aynı makale daha sonra aşağıdaki kaynakta da yayımlanmıştır: D.D. Haslam, "The Library Association", Encyclopedia of Library and Information Science, New York: Marcel Dekker, 1975. Cilt 14, ss. 312-337.
- 43 G. James Ollè, "The Library Association and the American Library Association: Their First Fifty Years", Journal of Librarianship 9(4): 247-260, October 1977.
- 44 Library Association Record London: LA, 1899-
- 45 "Royal Charter of the Library Association", Library Association Yearbook, London: LA, 1899. ss. 9-20.

II. B Ö L Ü M

D E R N E K L E R

Derneğin Tanımı ve Kapsamı

Bağımsız bir yapısı olan, tüzelkişiliğe sahip ve ekonomik amaç gütmeyen topluluklar için dilimizde "dernek, cemiyet, kurum, birlik" gibi çeşitli terimler kullanılmaktadır. Bunların karşılığı İngilizcede ve Fransızcada "association", Almandada "verein" ve "genossenschaft", İtalyancada ise "associazione"dir.

"Dernek" teriminin çeşitli anlamları bulunmaktadır. İngilizce hazırlanmış bir sözlükte dernek, "Bazı amaçları gerçekleştirmek üzere örgütlenmiş, resmi niteliği olmayan ve fakat tüzel kişi işlemi gören insan topluluğu"¹ olarak tanımlanmaktadır. Türkçe Sözlük'de ise "dernek" in tanımı şöyle yapılmaktadır: "Belli bir amaç çevresinde toplanan kişilerin meydana getirdiği topluluk."²

Çok genel olan bu tanımların yanı sıra, bir başka kaynakta da dernek: "İki ya da daha çok bireyin ortaklaşa bir çıkarı gerçekleştirmek ve korumak üzere oluşturdukları, yönetsel yapısı ve görevlileri bulunan örgütlü toplumsal küme"³ şeklinde tanımlanmaktadır.

7 Ekim 1983 tarih ve 18184 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Dernekler Kanunu' (No. 2908) nun ilk maddesinde ise; "...kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir gayeyi gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmeleri suretiyle" dernek kurabilecekleri belirtilmektedir.⁴

Amaçları açısından bakıldığında dernekler iki kategoriye ayrılabilir: (1) Mesleki olmayan dernekler; (2) Mesleki dernekler. Mesleki olmayan dernekler herhangi bir mesleğin yararı için çalışmayıp, etkinlikleri genellikle politik, dinsel ve eğlencesel (recreational) alanda olan derneklerdir. Mesleki dernekler ise, yüksek derecede eğitim ve yeterlilik isteyen, özelleşmiş bir meslekte uğraş veren derneklerdir. Mesleki bir derneğin üyeliğine de salt o meslekten olan kişiler kabul edilir.⁵

Hukuki açıdan da dernekler ikiye ayrılmaktadır: (1) Kamuya yararlı sayılmayan dernekler; (2) Kamuya yararlı dernekler.⁶ Yasaya göre dernekler, kuruluş bildirisini ve eklerini merkezlerinin bulunduğu mahallin en büyük mülki amirine vermek suretiyle tüzelkişilik kazanırlar.⁷ Dernekler ilk kurulduklarında kamuya yararlı olarak görülmemektedirler.

Yasa, bir derneğin kamu yararına çalışan derneklerden sayılabilmesi için: "1. Derneğin en az bir yıldan beri faaliyette bulunması, 2. Derneğin amacı ve bu amacı gerçekleştirmek için giriştiği faaliyetlerin ülke çapında yararlı sonuçlar verecek nitelik ve ölçüde olması"⁸ koşulunu koymaktadır.

Bir derneğin kamu yararına çalışan derneklerden sayılması, ilgili bakanlıkların görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığının önerisi, Danıştay İdari İşler Kurulunun kararı ve Bakanlar Kurulunun onayına bağlıdır.⁹

"Kamuya yararlı dernek" kavramı Türk hukukuna, 1901 tarihli Fransız Kanunu'ndan esinlenen 1909 (1325) tarihli Cemiyetler Kanunu ile girmiş ve "menafii umumiye hâdim cemiyet" olarak adlandırılmıştır.¹⁰ Daha sonraki yıllarda (1938, 1960, 1972 ve 1983) çıkarılan yasalarda da "kamuya yararlı dernek" kavramı korunmuştur.

Yasalar önünde, kamuya yararlı dernekler kamuya yararlı sayılmayan derneklere oranla birtakım ayrıcalıklara sahiptir. Kamuya yararlı derneklere tanınmış ayrıcalıklar şöyle sıralanabilir:

1. "Genel ve Katma bütçeli dairelerle mahalli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri ile buna bağlı müesseseler ve sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait kuruluşlar, ancak kamu yararına çalışan derneklere... yardım edebilirler."¹¹

2. Kamu yararına çalışan derneklere ait bina ve arazi için, "kiraya verilmemek ve kurumlar vergisine tâbi işletmelere ait olmamak ya da bunlara özgülenmemek koşulu ile, bina ve arazi vergisinden sürekli olarak bağışıklık tanınabilir."¹²

3. "Bakanlar Kurulu, kamu yararına çalışan derneklere gerekli gördüklerine...tespit edilecek ihtiyaçlardan fazla taşınmaz mala sahip olma yetkisi verebilir."¹³

4. Kamu yararına çalışan derneklere özel günlerde ve bayramlarda yardım toplama yetkisi tanınmıştır.¹⁴ İş Kanunu'na göre, "bu derneklerin izin almak şartıyla iş ve işçi bulma faaliyetlerine girişebilmeleri de mümkündür."¹⁵

Ülkemizde derneklerle ilgili yasalar bazı durumlarda "oda"lar için de uygulandığından mesleki derneklerle odalar arasındaki farkların incelenmesinde yarar vardır.

Hukuk dilinde odalar, özel yasalarla kurulmuş "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları"dır. Tabip Odaları, Mühendis ve Mimar Odaları, Ziraat Odaları vb. gibi. Aynı alanda faaliyet gösteren odalar birleşerek federasyon ve konfederasyonlar da oluşturabilmektedirler. Örneğin, Türk Tabipler Birliği Tabip Odalarının, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Mühendis ve Mimar Odalarının, Ziraat Odaları Birliği Ziraat Odalarının en yetkili karar organlarıdır.

Bir meslek kuruluşunun "dernek" olmaktan çıkıp "oda" haline gelmesi, bu mesleğin faaliyet alanında devletin yerine getirmekte olduğu ve olacağı bazı görevleri ve buna eş düşen yetkileri devralması ve böylece özel bir kuruluş tanımından çıkarak bir kamu meslek kurumu niteliğini kazanması anlamına gelir. Meslek odaları, yasayla kurulmuş; hukuki yapıları ve organları yasayla belirlenmiş; meslek grubunun özel menfaatlerini gözetmenin yanı sıra, mesleğin faaliyet alanında kamu yararını korumak, bu amaçla yapılacak düzenlemeleri ve denetimi gerçekleştirmekle sorumlu kılınmış kuruluşlardır.¹⁶

Odalar ve mesleki kuruluşlar devlet ile olan ilişkilerinin yanı sıra ve buna bağlı olarak üyelik koşulları bakımından da önemli farklar gösterirler. Mesleki dernekler gönüllü kuruluşlar olup bunlara üyelik zorunlu değildir. Odalarda ise "kayıt" şartı vardır; odası olan bir meslekte üye olmadan mesleki faaliyette bulunmak yasaklanmıştır. Böylece meslek odasına kaydolmak, aynı zamanda o meslekte çalışmak hakkına sahip olmak anlamına gelir. Bu tür bir kayıt zorunluğunun varlığı, odaya mesleğe giriş koşullarını belirleme ve denetleme olanağını verir. Oda, kaydolmadan mesleki faaliyette bulunanlar hakkında yasal işlemler başlatabileceği gibi, meslek ahlakına uygun olmayan davranışları saptanan üyelere meslekten ihraca kadar giden disiplin cezaları uygulayabilir.¹⁷

Odalara, gelir kaynakları bakımından da -mesleki derneklere ve kamuya yararlı derneklere tanınmayan- önemli ayrıcalıklar tanınmıştır. Odalar, kamu adına mesleki faaliyetleri denetlemekle sorumlu kuruluşlar olarak, üye ödentilerinin yanı sıra kayıt ücretleri, para cezaları, çeşitli resim ve harçlar, gerekli resmi belgelerin düzenlenmesi karşılığı ücretler gibi bazı kamu hukukuna dayanan gelir kaynaklarına sahiptir.¹⁸

Öte yandan, dernek, belli bir amaç, düşünce veya çıkar çevresinde toplanan kişilerin oluşturdukları devletten ayrı ve bağımsız bir örgütlenme olarak ele alındığında, ticaret ortaklıklarından vakıflara, sendikalarından siyasal partilere dek tüm örgütlerin bu tanım içinde

yer alması gerektiği söylenebilir. Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi, kazanç sağlama amacına yönelik örgütlenmeler derneklerin dışındadır. Keza, son yıllarda geniş bir uygulama alanı bulunan ve gelir kaynakları yönünden yasalarla sağlanmış birtakım ayrıcalıklara sahip olan vakıflar, kişilerin mesleki bilgi ve deneyimlerinden yararlanmaktan çok, mevcut malvarlığının yönetimini ön planda tuttuklarından dernek kapsamı dışında kalmaktadır.

Kanımızca, "devlet" kavramı ile yakından ilgili olan siyasal partilerin ve sendikaların da derneklerden ayrı olarak incelenmesi gerekmektedir.

Toplumsal Yaşamımızda Derneklerin Önemi

Karayalçın, insanların iki tür gereksinimi olduğunu, ilkinin bireysel, ikincisinin ise ortak gereksinimler olduğunu söylemekte; bireysel olanların tek başına giderildiğini (örneğin, nefes almak), ortak gereksinimlerinse "birçok insanların bir araya gelerek ve bir grup halinde toplanarak müşterek bir gaye için" birlikte çalışılarak giderilebileceğini söylemektedir.¹⁹

Dernek, Batı'da ortaya çıkan ve gelişen bir kurumdur. Ancak, dernek, halkımız için yeni bir kavram değildir, Türklerin Anadolu'ya gelmeden önce de kullandıkları bir kavramdır. Köylerimizde "köy derneği", köy işlerinin konuşulup tartışıldığı bir örgütlenme biçimidir. Dilimizde "düğün-dernek kurmak" deyimi çok eskiden beri kullanılmaktadır. "Düğün dernek kurmak", bir araya gelmek, toplanmak ve topluca eğlenmek, örgüt kurmak anlamına gelir.²⁰

Toksöz, 19. yüzyılın başlarında Amerika ve İngiltere'de pek çok derneğin ortaya çıktığını ve Amerika başta olmak üzere İngiltere, Almanya ve Fransa'da dernek sayısının hızla arttığını söylemekte ve bazı sayısal örnekler de vermektedir. Örneğin, Amerika'da 1941'de 17 bin nüfuslu bir kentte (Yankee City) 357 dernek, 1945'de 12 bin nüfuslu bir kasabada (Boulder-Colorado) 245 dernek, 1911'de 30 bin nüfuslu bir Alman kentinde 300 dernek, Fransa'da 1957'de 50 bin nüfuslu bir taşra kentinde 300'ün üstünde dernek olduğu saptanmıştır.²¹

Yücekök, dernekleşme sürecini, "gelişen bir toplumun modernleşme süreci" olarak nitelemekte ve dernek türlerine bakılarak toplumdaki gelişme düzeyini saptamanın mümkün olabileceğini söylemektedir.²²

Aynı yazar, derneklerin nasıl bir toplumsal yapının ürünü olduğunu şöyle açıklamaktadır:

"Siyasal ve sosyal yapıyı toplumdaki alt yapısal niteliklerin, üretim ilişkileri türünün bir yansıması sayarsak bu siyasal ve sosyal yapının bir parçası olan dernekler de toplumun niteliklerine ve üretim biçimine bağlı olarak gelen üst yapı kuruluşları olarak belirirler. Bu anlamda dernekleşme olayı her toplum türünde görebileceğimiz bir oluşum değildir. Yoğun olarak dernekleşme, ihtisaslaşmış, atomize olmuş, iş bölümünün yoğunlaşp, siyasal katılmanın arttığı, endüstrileşmiş toplumların ürünüdür ve ancak bu tür toplumlarda görülür..."

"...Kesif iş bölümü dolayısı ile çıkar türlerinin çoğaltıldığı böyle bir toplumda yalnızca sosyal, siyasal ve ekonomik örgütler, unsurlar devleşmiş, fakat kişinin uğraşmak zorunda kaldığı problemler de devleşmiştir. Kişi de bu büyük sorunları çözebilmek için dayanışma ihtiyacı içindedir. Toplumsal koşulların yarattığı böyle bir zorunluluk sonucu dernekler kurulmaya başlar. Kişi, çıkarlarının ve görüşlerinin paylaşıldığı bu kurumlarda artık o devasa toplum karşısında bir cüce değildir. Artık kendi çıkarları doğrultusunda başka kuruluşlara, örgütlere baskı yapabilecek, siyasal, sosyal ve ekonomik yaşantısına yön veren kararları ve unsurları etkileyebilecek bir duruma gelmiştir..."²³

Toksöz de, dernekleri, "daha çok kentsel toplumun ya da toplumdaki kentsel alanların başlıca özelliği, simgesi" olarak görmektedir.²⁴

Bazı sosyal hizmetlerin (yaşlıların bakımı, kimse-siz çocukların korunması, sakatların eğitimi vb. gibi) öncelikle dernekler eliyle başlatıldığını; derneklerin öncülüğünde başlatılan bu hizmetleri zamanla devletin yüklenmek zorunda kaldığını söyleyen Toksöz, derneklerin önemli işlevlerinden biri olarak kültürel alandaki (müzik, resim vb. gibi) faaliyetlerin yürütülmesini göstermektedir.²⁵

Yücekök'ün de değindiği, dernekleşme yoluyla kişilerin kendi çıkarları doğrultusunda başka kuruluşlara, örgütlere baskı yapabilmeleri, sosyal, siyasal ve ekonomik yaşantısına yön veren kararları ve unsurları etkileyebilmeleri; derneklerin karar verme sürecindeki etkileri

konusunda Toksöz, Dernekler Kanunu çerçevesi içinde çalışmalarını yürüten Türk Sanayici ve İşadamları Derneği'ni (TÜSİAD) buna örnek olarak göstermektedir.²⁶

Derneklerin yukarıda açıklanan toplumsal etkilerinin yanı sıra bireysel etkileri de bulunmaktadır. Kişi, ilgi duyduğu veya çıkarı olan bir alanda doyum bulmak için bir derneğe üye olmakta ve derneğin programlarından yararlanmaya başlamaktadır. Bu yarar, derneğin amacına göre, eğlence, bir hizmet sağlama, sosyal bir faaliyete katılma biçimlerinden birisi olabilir.

Öte yandan, dernekleşme yoluyla, bireyler arasında toplumsal bütünleşme de sağlanmaktadır. Derneğe üye olan kişi, başkalarıyla ilişki içine girmekte; bu ilişkilerle birlikte yalnızlıktan kurtulmakta, yeni normlar öğrenmekte ve bilgi sahibi olmaktadır. Dernekler bu yolla, okul ve aile gibi birincil grupların topluma sağladığı bütünleyici etkide bulunurlar.

Keza, dernekler aracılığıyla bireyler örgütsel beceriler de edinmektedirler. Kişiler, ailede ve okulda yeterince öğretilmeyen örgütçülük becerisini, üyesi oldukları derneklerde yaptıkları çalışmalar yoluyla daha iyi öğrenmekte ve gerek mesleki, gerekse toplumsal yaşamlarında daha etkin bir biçimde rol almaktadırlar.²⁷

Türkiye'de Dernek Kurma Özgürlüğünün Tarihçesi ve Derneklere İlişkin Yasalar

Velidedeoğlu ve Ataay, İkinci Meşrutiyet döneminden önce derneklerle ilgili bir yasanın olmadığını; zira derneklere

düşman olan baskıcı yönetimin derneklerin devlet içinde bir varlık olmasını istemesinin ve dernekleri düzenleyen yasa koymasının söz konusu olamayacağını söylemektedirler.²⁸ İkinci Meşrutiyet döneminden önce yürürlükte olan 1876 Birinci Meşrutiyet Anayasasında derneklerle ilgili hiçbir madde bulunmamaktadır.²⁹

Ülkemizde dernek kurma özgürlüğü tam anlamıyla 20. yüzyılın başlarında tanınmıştır.³⁰ 1908 tarihli İkinci Meşrutiyet Anayasasının 120. maddesi dernek kurma hakkı ile ilgiliydi. "...Osmanlılar hakkı içtimaa maliktir. Devleti Osmaniyenin tamamıyeti mülkiyesini ihlal...meşrutiyet ve hükümeti tağyir ve Kanuni Esasi ahkâmı hilafında hareket...edep-i umumiyeye mugayir cemiyetlerin teşkili memnudur."³¹

Görüldüğü gibi, dernek kurma özgürlüğü ilk kez bu Anayasada kabul edilmektedir.

1924 Anayasasında ise dernek kurma özgürlüğü 70 ve 79. maddelerle düzenlenmiştir. 70. maddeye göre: "...cemiyet...hak ve hürriyetleri türklerin tabii hukukundandır." 79. maddede de "...cemiyetlerin hududu hürriyeti kanunlarla musarrahtır" kaydı bulunmaktadır.³²

Öte yandan, 27 Mayıs 1959 gün ve 7212 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne imza koyan ülkelerden biri olarak Türkiye, böylece, bu Beyanname'nin derneklerle ilgili maddesini de kabul etmiş olmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 20. maddesinde: "1. Her şahıs saldırısız toplanma ve dernek kurma ve derneğe katılma serbestisine maliktir. 2. Hiç

kimse bir derneğe mensup olmağa zorlanamaz" denilmektedir.³³

1961 Anayasasınının 29. maddesinde "Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak ancak kamu düzenini veya genel ahlâkı korumak için kanunla sınırlanabilir" kaydı yer almaktadır. Ancak, 20 Eylül 1971 tarihli 1488 sayılı yasa'yla dernek kurma özgürlüğüne ilişkin sınırlamalar genişletilmiştir. "Kamu düzeni" ve "genel ahlâk" yanında "milli güvenlik" ve "devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğü" nedenleriyle bu hakkın sınırlanabileceği; derneklerin, mahkeme kararı yanında, gecikmeli durumlarda yukarıda belirtilen nedenlerle, faaliyetlerinin idari makamlar tarafından durdurulabileceği vb. gibi sınırlamalar 1488 sayılı Yasa'yla getirilmiştir.³⁴

1982 Anayasasıyla birlikte dernek kurma özgürlüğüne ilişkin sınırlamalar daha da genişletilmiştir. 33. maddede, "Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir" denilmekte ve fakat hemen ardından hangi tür derneklerin kurulamayacağı; yukarıda sayılan sınırlamalara ek olarak, derneklerin siyasi amaç güdemeyeceği ve yasaların öngördüğü hallerde yargıç kararıyla kapatılabileceği ifade edilmektedir.³⁵

Ülkemizde dernek kurma özgürlüğünün tarihçesini kısaca inceledikten sonra, şimdi de derneklere ilişkin yasalara değinmek gerekmektedir.

Derneklere ilişkin ilk yasa 3 Ağustos 1909 tarihli eski Cemiyetler Kanunu'dur. Liberal hükümler içeren bu yasa, dernek kurmak için önceden izin alma zorunluluğu

getirmemekteydi. Ancak kurulan derneğin medeni haklardan yararlanabilmesi için hükümete haber verilmesi gerekmekteydi.³⁶

26 Haziran 1938 tarihinde 3512 sayılı yeni bir Cemiyetler Kanunu TBMM'den geçerek yasalaşmıştır. Eski yasayı zamanın gereksinimlerine uydurmak amacıyla hazırlanan bu yasa, tam bir müsaade sistemini kabul etmekte ve derneklerin sona ermesinde idareye geniş bir müdahale yetkisi tanımaktaydı.³⁷

6 Temmuz 1960 tarihinde ise 3512 Sayılı Cemiyetler Kanununa Ek Kanun kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.³⁸

1971 yılında, 1961 Anayasasının birçok maddesinin değiştirilmesinden sonra, derneklere ilişkin yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. 1938'den beri bazı değişikliklerle yürürlükte olan 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu'nun yerine, dernek kurma hakkını büyük ölçüde kısıtlayan 1630 sayılı ve 2 Aralık 1972 tarihli Dernekler Kanunu yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁹

12 Eylül 1980'den sonra ise, önce tüm derneklerin faaliyetleri durdurulmuş, daha sonra gerekli görülenlere faaliyetlerini sürdürme izni verilmiştir. 1982 Anayasasının yürürlüğe girmesinden sonra yeni bir Dernekler Kanunu hazırlama çalışmalarına da başlanmıştır. 4 Ekim 1983'de kabul edilerek 7 Ekim 1983 gün ve 18184 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 97 maddelik 2908 sayılı Dernekler Kanunu, eski yasalardaki sınırlamaları aynen korumakta ve kurulması yasak olan dernekler konusunda ayrıntılı hükümler getirmektedir.⁴⁰

Türkiye'de Dernek Gelişimleri

Yücekök, Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtlarından yararlanarak yaptığı araştırmada, 1946-1968 yılları arasında Türkiye'nin 67 ilinde kurulan derneklerin 14 kategori (sosyal yardım, spor, din, işveren, tarım, kültür vd.) üzerinden gelişme süreçlerini saptamıştır.⁴¹ Yazar, Türkiye'de derneklerin gelişme sürecine bakıldığında çok yoğun ve çok hareketli bir dernekleşme ile karşılaşıldığını söylemekte ve bunun ana nedenleri olarak "1946'ya kadar çok sıkı bir denetim altında tutulan sosyal ve siyasal katılma haklarının 1946 İkinci Cemiyetler Kanunu⁴² ile birden gerçek bir özgürlüğe kavuşması ve 1950 yılından itibaren başlayan ve Türkiye'nin o zamana kadar görmüş olduğu en hızlı kapitalistleşme sonunda toplumun giderek farklılaşan sosyal güçler kazanması ve bu güçlerin toplumu kaçınılmaz olarak pluralist düzeye getiren çabaları"nı göstermektedir.⁴³

Aşağıdaki tabloda 1938-1981 yılları arasında, seçilmiş yıllara göre dernek sayıları verilmektedir.

<u>Yıllar</u>	<u>Sayısı</u>	<u>Yıllar</u>	<u>Sayısı</u>
1938	205	1967	36050
1946	733	1970	42170
1950	2011	1971	40170
1951	2470	1972	45969
1955	7086	1973	18958
1956	11368	1979	49365
1960	18958	1980	54144
1961	21234	1981	53157
1966	31281		

Tablo I. Seçilmiş Yıllara Göre Dernek Sayıları
Kaynak: Toksöz, a.g.m. s. 373, Tablo 1.

Tabloda da görüldüğü gibi, 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu'nun yürürlüğe girdiği yıl olan 1938'de Türkiye'de ancak 205 dernek bulunmaktaydı. Kanun'da değişiklik yapılan 1946 yılında ise dernek sayısı 733'dür. Bu iki tarih arasında dernek sayısında önemli bir artış olmamasını Toksöz, İkinci Dünya Savaşı'nın yaşanılmış olmasına ve buna bağlı olarak da sosyo-ekonomik yapının durgunluğuna bağlamaktadır. 1950'lerden sonraki artış konusunda ise Yücekök'le aynı doğrultuda yorum yapmaktadır.⁴⁴

1972 yılına gelindiğinde dernek sayısı 46 bine yakındır. 2 Aralık 1972'de yürürlüğe giren 1630 sayılı Dernekler Kanunu'nun çıkışını izleyen iki yılda, dernek kurma hakkının kısıtlanması ve bürokratik önlemlerin artırılması nedeniyle dernek sayısı 18 bine kadar düşmüştür. Ancak, 1975'lerden sonra dernek sayısı hızla artarak 1981 yılında 53657'ye ulaşmıştır.

Derneklerin türlerine göre gelişimine bakıldığında ise, kültür derneklerinin, toplumsal derneklerin ve cami derneklerinin ön sıraları aldığına tanık olunmaktadır.⁴⁵ 1981 yılında toplam 53657 derneğin 15518'i kültürel, 15187'si toplumsal dernek, 10378'i ise cami derneğidir. Adı geçen üç dernek türünün toplam dernek sayısına oranı % 75'i geçmektedir.

Sonuç olarak; yönetsel, fiili ve yasal engellemele- re karşın, ülkemizde derneklerin hızla gelişmekte olduğudur. Bu da, Türk toplumunun geleneksel yapıdan modern yapıya geçmekte olduğunu göstermektedir.⁴⁶

Kütüphanecilik Dernekleri

Bir mesleğin karakteristiklerinden birisi de, meslek mensuplarının çabalarını birleştirerek sorunların çözümünde karşılıklı yardımlaşma için bir araya gelmeleridir.⁴⁷ Hemen her meslek için, öncelikle meslek üyelerinin içsel birliğini, bütünlüğünü sağlayıcı çabalar göze çarpar. Bunun yanı sıra sürdürülen faaliyetle toplum nezdinde meşrulaşma da, belirleyici bir amaç olarak gözetilir. Kısacası, toplumsal işleyişin gerek duyduğu belirli bir uzmanlık formasyonu olanlar, bu uzmanlıkları için pazar oluşturma ve bunu denetim altına alma çabası içine girerler.⁴⁸

Bir mesleğin tüm görevlerini yerine getirebilmesi için, o meslek adına konuşabilecek ulusal düzeyde tanınmış bir örgüte sahip olması gerekmektedir. Söz konusu örgüt yetkisini üyelerinden alır. Örgütün meslek adına yetkili bir biçimde konuşabilmesi için; yaygın standartlar, ahlak kuralları ve halka verilen hizmetin geliştirilmesi konusunda gerçek bir isteğin olması yanında, aynı zamanda geniş bir üye kitlesine de sahip olması gereklidir.⁴⁹

Tüm meslekler, üyelerin seslerinin güçlenmesini ve amaçlarının birleştirilmesini sağlayan güçlü mesleki derneklere sahiptir. Bu tür örgütlerin 3 amacı vardır:

1. Üyelerinin mesleki yeterliliğini garanti etmek;
2. Üyelerinin mesleki davranışlarına kefil olmak;
3. Mesleğin statüsünü yükseltmek.⁵⁰

Jain, bir kütüphanecilik derneğinin gerçekleştirmesi gereken ideal amaç ve hedefleri şöyle sıralamaktadır:

1. Kütüphanecilik mesleğiyle uğraşan ya da ilgilenen herkesi bir araya getirmek,
2. Kütüphane hizmetinin ve mesleğin statüsünü yükseltmek,
3. Kitap sergileri, konferanslar, toplantılar, vs. yoluyla kütüphaneciliği tanıtmak (püblisite sağlamak),
4. Kütüphanecilik bilimi üzerine kütüphaneciler için seminer, konferans, kolokyum düzenlemek,
5. Mesleki saygınlığın (prestige) ve kütüphanecilerin çalışma koşullarının geliştirilmesi için çalışmak,
6. Kütüphane Yasası çıkarmak için çalışmak,
7. Mesleki literatür üretmek ve yayımlamak,
8. Kütüphanecilik biliminin gelişmesi için çalışma ve araştırma yapmak; uygun eğitim kurumları kurarak mesleki eğitimi artırmak,
9. Bibliyografik araştırmaları artırmak ve bu tür yayınları yayımlamak,
10. Kütüphanecilikteki en son yenilikler (örneğin, otomasyon) üzerinde çalışmak,
11. Üyelerin birbirleriyle, üst yönetimle, diğer alanlardaki önemli kişilerle, ulusal ve uluslararası diğer kütüphanecilik derneklerinin üyeleriyle yakın ilişkiye girmelerini sağlamak,
12. Kataloglama kurallarının, sınıflama şemalarının ve diğer uygulamaların standardizasyonu için çalışmak,

13. Kütüphane gereçlerinin standardizasyonu için çalışmak,

14. Mesleki sorunlara çözümler bulmak.⁵¹

McAnally, yukarıda sayılanlara ek olarak; " kütüphaneciler ve kütüphanelerde çalışanlar için iş bulma hizmeti yürütmek; kütüphanecilerin maddi durumlarının yükselmesine çalışmak ve çeşitli armağan, ödül ve bursları yönetmek" gibi bazı amaçları da saymaktadır.⁵²

Kütüphanecilik derneklerinin sayılan genel amaçları yanı sıra, birçok spesifik işlevleri de vardır. Kütüphanecilik dernekleri çeşikli gereksinimlere yanıt vermek amacıyla da kurulabilirler. Dolayısıyla tüm bu amaçları gerçekleştirmeye çalışmak yerine, çalışmalar tek bir konu üzerinde yoğunlaştırılabilir.

Dernekler, amaçları açısından ele alındığında:

1. Tüm kütüphanecileri temsil eden dernekler,
2. Belirli bir konuyla ilgili dernekler, (örneğin, müzik kütüphaneleri).
3. Kütüphaneciliğe uygulanabilecek bir etkinlikle ilgili dernekler (örneğin, standardizasyon),
4. Belirli bir kütüphane türüyle ilgili dernekler (örneğin, özel kütüphaneler), şeklinde sınıflandırılabilir.

Kaldı ki, yukarıda belirtilen amaçları kesin sınırlarla birbirinden ayırmak pek mümkün değildir. Müzik Kütüphanecileri Derneği de, Özel Kütüphaneler Derneği de Yasa çıkarmak için çalışabilir, mesleki yayın yapar, seminerler, konferanslar düzenler... Ancak, ulusal kütüphanecilik derneği olmak, birleştirici olmayı, tek ve güçlü bir ses olmayı getireceğinden sorunların çözümünde çok daha önemli aşamalar kaydedilebilecektir.

Dünyada kütüphanecilik derneklerinin kuruluşları incelendiğinde, derneklerin, kütüphaneciliğin devletçe tanınmasından sonra ortaya çıktıkları görülmektedir. Örneğin, ABD'de Amerikan Kütüphaneciler Derneği (ALA), hükümetin 1860 ve 1870 yıllarında kütüphaneleri okullarla eşit olarak ilk plana almasından sonra, 1876 yılında kurulmuştur. Hemen ardından 1877 yılında İngiliz Kütüphaneciler Derneği (LA) kurulmuştur. Japon Kütüphaneciler Derneği de (JLA) çalışmalarına 1892'de başlamıştır.

Yüzyılın sonlarına doğru kıta Avrupası'nda da ilk kütüphanecilik dernekleri kurulmaya başlanmıştır, Avusturya ve İsviçre'de 1897, Almanya'da 1900 yılında ilk dernekler kurulmuştur.

Bundan sonra kurulan kütüphanecilik derneklerinin çoğu yüzyılımızın ürünüdür. Danimarka 1905, Fransa 1906, Belçika 1907, Norveç 1913, İsveç 1915, Polonya 1917 ve Finlandiya 1919'da kütüphanecilik derneklerini kurmuşlardır. İtalya ve İspanya'da ise ancak 1930 ve 1934'de Dünya Kütüphaneciler Kongreleri dolayısıyla kütüphanecilik dernekleri kurulmuştur.⁵³

Günümüzde, en gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ve geri kalmış ülkelere dek her ülkede kütüphanecilik dernekleri faaliyetlerini sürdürmektedirler.⁵⁴

1968 yılında salt ABD'de toplam 83 kütüphanecilik derneği bulunmaktaydı.⁵⁵ İngiltere'de ise (İskoçya ve Galler'le birlikte) kütüphaneler ve kütüphanecilikle

ilgilenen dernek, grup, komite ve enstitü sayısı 1980 yılında yaklaşık 80 civarındaydı.⁵⁶

Türkiye'de ise kütüphanecilik derneklerinin kuruluşu, diğer ülkelerden daha sonraki yıllarda gerçekleşmesine karşın, ülkemizde modern kütüphanecilik anlayışından haberdar olan kişilerin sayılarının artmaya başlamasıyla aynı yıllara rastlamaktadır. 1946'da hazırlık çalışmaları başlatılan ve 16 Ağustos 1948 tarihinde hizmete açılan Milli Kütüphane'nin kurucusu Adnan Ötüken, ve çevresinde toplanan kütüphaneciler, aynı zamanda bir kütüphaneciler derneği de kurmayı düşünmüş olsalar gerektir. Böylece 1949 yılında Türk Kütüphaneciler Derneği kurulmuştur. Çalışmamıza konu olan TKD, günümüzde de çalışmalarını sürdüren ülkemizdeki en uzun ömürlü kütüphanecilik derneğidir.

1953 yılında İstanbul'de bulunan kütüphaneciler, İstanbul Kütüphaneciler Cemiyeti adıyla bir dernek kurmuşlardır.⁵⁷ Türk Kütüphaneciler Derneği Aylık Haberler Bülteni'nden, çalışmalarını 1960'lara kadar sürdürdüğünü saptayabildiğimiz bu derneğin, TKD'nin şube olarak örgütlenmeye geçtiği yıl olan 1961'den sonra da TKD'den ayrı olarak çalışmalarını bir süre yürüttüğü, daha sonra ise kendi kendisini feshettiği sanılmaktadır.⁵⁸

21 Ocak 1967'de "kütüphane hizmetinde çalışanları kültürel, ekonomik yönden korumak, kütüphanecilik mesleğinin gelişmesini sağlamak"⁵⁹ amacıyla kurulan Türkiye Kütüphaneleri Kütüphaneci, Memur ve Hizmetlileri Sendikası, sınırlı bir üye sayısı ile çalışmalarını 1971 yılına dek sürdürmüş, daha sonra ise faaliyetleri durdurulmuştur.

28 Nisan 1970 tarihinde kurulan Üniversite Kütüphanecilik Bölümü Mezunları Derneği de kütüphanecilik konusunda çeşitli çalışmalar yapmıştır. Daha önce yayımlanmakta olan Yeni Yayınlar Aylık Bibliyografya Dergisi'nin yayımını da üstlenen dernek, 12 Eylül 1980 tarihinden sonra kendi kendisini feshetmiştir.

II. Bölümün Dipnotları

- 1 Webster's Third New International Dictionary of the English Language, Springfield: G. and C. Merriam Co., 1981. s. 133.
- 2 Türkçe Sözlük, gözd. geç. 6. bs. Ankara: TDK, 1981. s.216.
- 3 Özer Ozankaya, Toplumbilim Terimleri Sözlüğü, Ankara: TDK, 1975. "dernek" maddesi.
- 4 "Dernekler Kanunu", Kanun No. 2908 Resmi Gazete, 7.10.1983.
- 5 Tara Chand Jain, Professional Associations and Development of Librarianship: Case Studies of the Library Association and the American Library Association, Delhi: Metropolitan Book Co., 1971. s. 3.
- 6 Karayalçın, aynı sınıflamayı: 1. Adi dernekler, 2. Kamuya faydalı dernekler, şeklinde yapmaktadır. Bkz. Yaşar Karayalçın, Kamuya Faydalı Müesseseler (Menafii Umumiye Hâdim Müesseseler), Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası, 1946. ss. 60-72.
- 7 a.g.k. Md. 9.
- 8 a.g.k. Md. 58.
- 9 a.g.k. Md. 59.
- 10 Ergun Özsunay, Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, gözd. geç. 5. bs. İstanbul: Yüksel Matbaası, 1982. s. 108.
- 11 a.g.k. Md. 61.
- 12 Özsunay, a.g.y. s. 113.
- 13 a.g.k. Md. 64.
- 14 2908 sayılı Dernekler Kanunu çıkmadan önce yürürlükte olan 1630 sayılı Dernekler Kanunu'nun 50. maddesi kamu yararına çalışan derneklerin siyasal parti ve diğer derneklerden de yardım alabileceğine hükmetmekteydi.

(Bkz. "Dernekler Kanunu", Kanun No. 1630 Resmi Gazete 2 Aralık 1972. Md. 50) Yeni Dernekler Kanunu ile bu hüküm ortadan kaldırılmıştır.

- 15 Özsunay, a.g.y. s. 113.
- 16 Ayşe Öncü, "Cumhuriyet Döneminde Odalar", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul: İletişim Yay., 1984. Fasikül 50, s. 1566.
- 17 a.y.
- 18 a.y.
- 19 Karayalçın, a.g.y. s. 5.
- 20 Fikret Toksöz, "Dernekler", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul: İletişim Yay., 1983, Cilt 1, s. 366.
- 21 a.y. ss. 366-367.
- 22 Ahmet N. Yücekök, Türkiye'de Örgütlenmiş Dinin Sosyo-Ekonomik Tabanı (1946-1968), Ankara: Sevinç Matbaası, 1971. s. 5.
- 23 Ahmet N. Yücekök, Türkiye'de Dernek Gelişimleri (1946-1968), Ankara: Sevinç Matbaası, 1972. ss. 2-3; ayrıca bkz. Yücekök, Türkiye'de Örgütlenmiş Dinin... ss. 2-5.
- 24 Toksöz, a.g.m. s. 366.
- 25 a.y. s. 370.
- 26 a.y.
- 27 a.y. s. 369.
- 28 H.V.Velidedeoğlu ve A.M.Ataay, Türk Cemiyetler Hukuku, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1956. s. 8.

- 29 a.y. s. 9. Ayrıca bkz. Toksöz, a.g.m. s. 372; Karayalçın, a.g.y. s. 52; Yücekök, Türkiye'de Örgütlenmiş Dinin... s. 104.
- 30 F.Akın İlhan, Temel Hak ve Özgürlükler, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1968. s. 167.
- 31 Yücekök, Türkiye'de Örgütlenmiş Dinin... s. 104; Toksöz, a.g.m. s. 372.
- 32 a.y.
- 33 "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul: İletişim Yay., 1983. Cilt 1, s. 58.
- 34 Toksöz, a.g.m. s. 372
- 35 a.y.
- 36 Velidedeoğlu ve Ataay, a.g.y. s. 9.
- 37 Karayalçın, a.g.y. s. 59.
- 38 "3512 Sayılı Cemiyetler Kanununa Ek Kanun", Kanun No.8 Resmi Gazete 6 Temmuz 1960.
- 39 "Dernekler Kanunu", Kanun No.1630 Resmi Gazete 2.12.1972.
- 40 "Dernekler Kanunu", Kanun No.2908 Resmi Gazete 7.10.1983.
- 41 Yücekök, Türkiye'de Dernek...
- 42 3512 sayılı ve 26 Haziran 1938 tarihli Cemiyetler Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine ilişkin 4919 sayılı yasa 5 Haziran 1946 tarihinde kabul edilmiş ve Resmi Gazete'de yayımlanarak 10 Haziran 1946'da yürürlüğe girmiştir. (Karayalçın, a.g.y. s. 115) "Derneklere İlişkin Yasalar" alt başlığında da değinildiği gibi, derneklerle ilgili olarak çıkarılan ikinci yasa 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu'dur. Bu açıdan, kanımızca, 1946'da çıkarılan değişiklik yasasının "İkinci Cemiyetler Kanunu" olarak nitelendirilmemesi gerekmektedir.

- 43 Yücekök, Türkiye'de Örgütlenmiş Dinin... s. 118.
- 44 Toksöz, a.g.m. s 377.
- 45 a.y. s. 376, Tablo 2.
- 46 a.y. s. 378.
- 47 David H. Clift, "Introduction", Library Trends 3: 219-20, 1954-1955.
- 48 Bülent Tanık, "Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul: İletişim Yay., 1984. Fasikül 50, s. 1581.
- 49 Dale Eugene Shaffer, The Maturity of Librarianship as a Profession, Metuchen, N.J.: Scarecrow, 1968. ss.26-27.
- 50 a.y. s. 74.
- 51 Jain, a.g.y. ss. 4-5.
- 52 Arthur M. McAnally, "Amerika Birleşik Devletlerinde Kütüphanecilik Derneklerinin Rolü", Kütüphaneciliğin Sesi 3(3-4): 32-33, Mart 1966.
- 53 M. Türker Acaroğlu, "Türk Kütüphaneciler Derneği Hakkında", Türk Düşüncesi 3(13): 27-28, Aralık 1954.
- 54 Bkz. J.R. Fang and A.H. Songe, International Guide to Library, Archival and Information Science Associations, 2nd ed. New York: Bowker, 1980.
- 55 Shaffer, a.g.y. ss. 75-76.
- 56 A Librarian's Handbook, comp. by L.J. Taylor. London: LA, 1980. Cilt 2, ss. 936-941.
- 57 "İstanbul Kütüphaneciler Cemiyeti", TKD Aylık Hab. Bült. 1(11-12): 1, Kasım-Aralık 1953.
- 58 TKD Genel Başkanı Doç.Dr. Necmeddin Sefercioğlu ile 10.11.1984 tarihinde yapılan görüşme.
- 59 Gülümser Baysuğ, "Türk Kütüphaneciler Derneği ve Türkiye Kütüphaneleri Kütüphaneci Memur ve hizmetlileri Sendikası", Yayımlanmamış Bitirme Tezi, Ankara

III. B Ö L Ü M

T Ü R K K Ü T Ü P H A N E C İ L E R D E R N E Ğ İ

Tarihçe

Federal Almanya'da kütüphanecilik eğitimi görerek yurda dönen Adnan Ötüken, dönüşünden bir süre sonra Milli Kütüphane kurmak için çalışmalara başlamıştır. 1946 yılından itibaren hızlanan kuruluş çalışmaları sırasında Adnan Ötüken, ve çevresinde toplanan kütüphaneciler, Milli Kütüphane'nin kuruluşunda olduğu gibi, Türkiye'de kurulan ilk kütüphanecilik derneği olan TKD'nin kurulmasında da büyük rol oynamışlardır.

19 Kasım 1949 tarihinde kurulan^{1,2} TKD'nin Anatüzüğü Ankara Akşam Postası'nın 11 Ocak 1950 tarihli sayısında yayımlanmıştır.³ Anatüzüğün 4. maddesinde kayıtlı⁴ TKD'nin 35 kurucu üyesinden 16'sını Milli Kütüphane'de görevli yönetici ve kütüphaneciler oluşturmaktadır. (TKD'nin kurucu üyelerinin listesi Ek I'de verilmiştir.) Kurucular arasında direkt olarak kütüphanecilikle ilgili olmayan üç üye bulunmaktadır.

Derneğin amacı, "Türk kütüphanecileri arasında meslekî temas ve çalışmaları teşvik etmek, kütüphaneciliğin memlekette bir meslek olarak tanınması ve gelişmesi için çalışmak ve meslekdaşlar arasında yardımlaşma imkânlarını sağlamak" şeklinde belirlenmiştir.⁵

3 Haziran 1961'de yapılan Anafüzük deęişikliğiyle⁶ TKD, yurt çapında il ve ilçelerde de şube açma olanağına kavuşmuştur. 1949-1961 yılları arasında salt Genel Merkez'in bulunduğu il olan Ankara'da çalışmalarını sürdüren Dernek, bu tarihten itibaren yurt çapında örgütlenmeye başlamıştır. Söz konusu Anafüzükte ise Derneğin amacı, "kütüphane ve kütüphanecilik hizmetlerinin geliştirilmesini sağlamaktır" şeklinde değiştirilmiştir.⁷ Bu amacı gerçekleştirmek üzere Derneğin kütüphanecilik alanında yapacağı çalışmalar da 6 madde halinde şöyle açıklanmaktadır:

- a) Mesleki yayın yapmak,
- b) Kütüphaneciler arasında mesleki dayanışma ve uyum sağlayıcı çalışmalarda bulunmak,
- c) Mesleki kurs, seminer, konferans, toplantı, gezi düzenlemek ve burs sağlamak,
- ç) Modern kütüphanecilik anlayışının yayılmasını sağlayıcı çalışmalar yapmak,
- d) Kütüphanecilik alanındaki çalışmalarını desteklemek ve eğitim kurumları ile işbirliği yapmak,
- e) Kütüphanelerle ilgili sorunların çözümlenmesini sağlayıcı ve kütüphanecilerin haklarını koruyucu önlemler almak.⁸

Dernek, kuruluşundan 26 yıl sonra, 21 Mart 1975 tarihinde "kamu yararına çalışan dernekler"den sayılmıştır. Aynı tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Bakanlar Kurulu'nun bu kararıyla TKD, yasaların öngördüğü birtakım hak ve bağışıklıklardan (Bkz. II. Bölüm) yararlanmaya başlamıştır.⁹

12 Eylül 1980'den itibaren öteki derneklerle birlikte çalışmalarını durdurulan Dernek, "kamu yararına çalışan dernekler" in izin alınarak açılabilmesinin açıklanmasından sonra ilgili Sıkıyönetim Komutanlığına başvurarak 27 Ekim 1980'den sonra çalışmalarını tekrar devam ettirmeye başlamıştır.¹⁰

1982 yılında hazırlanan Anayasa'nın halkoyuna sunulup kabul edilerek yürürlüğe girmesinden sonra, 1630 sayılı Dernekler Kanunu'nun değiştirilmesi için çalışmalara başlanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucu 2908 sayılı Dernekler Kanunu kabul edilerek 7 Ekim 1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni Kanun ile TKD'nin 1961 yılından itibaren yürürlükte olan Anayasasında değişiklik yapma zorunluluğu doğmuştur.

Anayasada değişiklik konusunda Dernek Yönetim Kurulu'nun başlattığı çalışmalar kısa sürede sonuçlandırılmış ve yeni bir Anayasa hazırlanarak 1 Şubat 1984'de kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.¹¹

Yeni Anayasada Derneğin amacı ve bu amacı gerçekleştirmek üzere yapacağı çalışmalar 1961 Anayasasında belirtilenlerden pek farklı değildir. En önemli fark; Derneğin, amacını gerçekleştirmek üzere yapacağı çalışmaların

salt kütüphaneler ve kütüphanecilikle sınırlanmayıp, aynı zamanda bilgibilim ve arşivcilik alanlarını da kapsar biçimde genişletilmesidir.¹² Böylece TKD, kütüphanecilerin yanı sıra arşivci ve bilgibilimcileri de çatısı altında toplama yönünde önemli bir adım atmıştır.

36 yıla yakın bir süredir çalışmalarını sürdüren Dernek, halen yurdumuzda kütüphanecilik, -son Anatüzükte yapacağı belirtilen çalışmalar da eklendiğinde- arşivcilik ve bilgibilim alanlarındaki tek mesleki dernektir.

Örgütlenme

TKD'nin örgütlenmesi üç alt başlık halinde incelenecektir. Çünkü, kuruluşundan bu yana Derneğin ilk Anatüzüğü iki kez değişikliğe uğramıştır. İlk Anatüzük 19 Kasım 1949'dan 3 Haziran 1961 tarihine dek yürürlükte kalmıştır. Anatüzükteki ilk değişiklik 1961 yılında olmuştur. 3 Haziran 1961'de kabul edilen Anatüzük ise 1 Şubat 1984'e dek yürürlükte kalmıştır. 1984 yılında Anatüzükte son değişiklik yapılarak 1 Şubat 1984'de yeni Anatüzük yürürlüğe girmiştir.

Görüldüğü gibi TKD, 35 yıl boyunca çalışmalarını iki Anatüzük hükümlerine göre yürütmüştür. Bu nedenle, örgütlenme yönünden 1984 yılına kadar yapılan çalışmalar daha fazla ağırlık taşımaktadır.

Yeni yapılan Anatüzük değişikliğinin uygulamaya konulmasının üzerinden henüz çok az bir süre geçtiği için, söz konusu Anatüzüğün örgütlenme yönünden uygulamada ne tür farklılıklar getireceği henüz tam anlamıyla kestirilememektedir.

Ancak, 1961 Anatüzüğü ile yeni Anatüzük karşılaştırılarak örgütlenme yönünden getirilen değişiklikler ayrıntılı olarak verilmektedir.

a) 19 Kasım 1949 - 3 Haziran 1961

TKD, 19 Kasım 1949'dan ilk Anatüzük değişikliğinin yapıldığı 3 Haziran 1961 tarihine dek Genel Kurul'ca her yıl seçilen Yönetim Kurulu eliyle yönetilmiştir. On kişiden oluşan Dernek Yönetim Kurulu, her yıl kasım ayı içinde toplanan Genel Kurul'da belirlenmekteydi. Genel Kurul konutları Ankara'da bulunan üyelere oluşmaktaydı. Ankara dışında oturan üyelerin Genel Kurul'a katılmaları ve oylarını kullanma hakları saklıydı.

Yönetim Kurulu'nun bir başkanı, bir başka yardımcı, bir genel yazmanı ve bir de saymanı bulunmaktaydı. Yönetim Kurulu en az altı üye ile toplanıp mevcudun çoğunluğu ile karar vermekteydi.

Genel Kurul, üyelere beşte birinin isteği ya da denetçilerin talebi üzerine Yönetim Kurulu'nca olağanüstü toplantıya çağrılmaktaydı. Derneğin bütün hesap ve işlemleri Genel Kurul'da seçilen üç denetçi marifetiyle denetlenmekteydi.¹³

İlk Anatüzüğün 7. maddesinde, Genel Kurul'un kararı ve Anatüzüğe gerekli maddelerin eklenmesi suretiyle yurt içinde Derneğin şubeler açabileceği belirtilmesine karşın, şube olarak örgütlenme 1961 yılına kadar gerçekleştirilememiştir. Oysaki, Derneğin kuruluşundan itibaren şubeler açılarak tüm yurt çapında örgütlenmeye gidilmesi düşünülmekte ve 1952 yılında şöyle denilmektedir:

"... Derneğimizin yalnız Ankara'da değil, İstanbul'da ve diğer büyük şehirlerimizde şubeler açarak geniş ölçüde faaliyet göstermesi lüzumuna inanıyoruz. Yakında İstanbul'da bir kolun teessüsü, - zannediyoruz ki - mümkün olabilecektir."¹⁴ İstanbul Şubesi ancak 1962 yılında kurulabilmiştir.

Görüldüğü gibi, TKD'nin çalışmaları 1961 yılına dek Genel Merkez'in bulunduğu Ankara iliyle sınırlıdır. Genel Kurul salt Ankara'da oturan üyelere oluşmaktadır.

b) 3 Haziran 1961 - 1 Şubat 1984

3 Haziran 1961'de kabul edilen Anayasaya göre TKD örgütü iki kademelidir:

1. Genel Merkez

2. Şubeler

Genel Merkez örgütünün organları şunlardır:

i) Kurultay

ii) Genel Merkez Yönetim Kurulu

iii) Genel Merkez Denetleme Kurulu

iv) Genel Merkez Haysiyet Divanı

Genel Merkez örgütündeki en önemli organ Kurultay'dır. Anayasaya'nın 29. maddesine göre Kurultay: "İlk yüz üyeye kadar üç, bundan sonraki her yüz üye için de birer kişi olmak üzere genel kurullarınca seçilecek temsilcilerle şube başkan ve yazmanları, şeref üyeleri ve Genel Merkez organlarında görevli üyeler"¹⁵ 26-28 Ağustos 1968 tarihlerinde Niğde'de yapılan IV. Kurultay'da Anayasaya'nın ilgili maddesinde yapılan değişiklik sonucu eski genel başkanlar da Kurultay'da yer almaya başlamışlardır.¹⁶

Kurultay iki yılda bir toplanmaktadır. Genel Merkez Yönetim Kurulu'nun kararıyla, Genel Merkez'in bulunduğu il (Ankara) dışında, şubelerden birinin bulunduğu diğer illerde de Kurultay'lar düzenlemiştir. 1961 - 1972 yılları arasında düzenlenen ilk 6 Kurultay sırasıyla şu illerde yapılmıştır: 1962 ve 1964'de Ankara'da, 1966'da Kayseri'de, 1968'de Niğde'de, 1970'de Konya'da ve 1972'de Eskişehir'de.

Bu tarihten sonra yapılan Kurultay'lar ise, 2 Aralık 1972'de çıkarılan 1630 sayılı Dernekler Kanunu'nun 20. maddesine göre (Genel Kurul toplantıları dernek merkezinin bulunduğu yerden başka bir yerde yapılamaz.) Genel Merkez'in bulunduğu il olan Ankara'da düzenlenmektedir.

Kurultay toplantıları Kurultay üyelerinin yarısından bir fazlasının katılmasıyla yapılabilmektedir. Kurultay'ın görev ve yetkileri şunlardır:

"a) Genel Merkez Yönetim ve Denetleme Kurullarının raporlarını incelemek, bu incelemelerin sonucu olarak Yönetim Kurulunun ibrası hakkında karar vermek,

b) Gelecek çalışma dönemi için Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan bütçeyi inceleyerek, uygun görürse, tasdik etmek,

c) Dernek anatüzüğünde ve çalışma programında gerekli değişiklikleri yapmak ve derneğe verilecek çalışma yönünü tespit etmek,

ç) Genel Merkez Yönetim Kurulunca hazırlanan yönetmelikleri inceleyerek kabul etmek,

d) Genel Merkez Haysiyet Divanı'nın itiraz edilen kararlarını incelemek ve karara bağlamak,

e) Genel Başkan ve Genel Merkez Yönetim Kurulu için 10 aslî, 5 yedek, Genel Merkez Denetleme Kurulu için 3 aslî, 3 yedek; Genel Merkez Haysiyet Divanı için 3 asil ve 3 yedek üyeyi seçmek,

f) Gerekli gördüğü hallerde, gündemdeki konuların görüşülmesinde kolaylık sağlamak üzere, kendi içinden komisyonlar seçmek ve bu komisyonların inceleme sonucunu belirten raporlarını karara bağlamak,

g) Derneğin feshi konusunda karar vermek."¹⁷

Gereği halinde Genel Merkez Yönetim Kurulu'nun kararı, Kurultay üyelerinin beşte birinin yazılı dileği, Genel Merkez Denetleme Kurulu'nun ya da Haysiyet Divanı'nın isteği üzerine Kurultay olağanüstü toplantıya çağrılabilir. Kurultay her konuda çoğunlukla karar verir. Ancak, Anatuşüğün değiştirilmesi, Derneğin feshi ve şeref üyelerinin kabulü ile ilgili kararların mevcut üyelerin üçte ikisinin çoğunluğu ile verilmesi şarttır.

TKD Genel Başkanı Kurultay tarafından iki yıllık bir çalışma süresi için seçilir. Kurultay'da seçilen 10 kişi, Genel Başkan ile birlikte (toplam 11) Genel Merkez Yönetim Kurulu'nu oluşturmaktadırlar. Genel Başkan Yardımcısı, Genel Yazman, Genel Sayman ve Vezneci Üye Genel Merkez Yönetim Kurulu'nda yer alan kişilerce kendi aralarından seçilir. Genel Merkez Yönetim Kurulu, Kurultay adına Dernek ile ilgili tüm işleri yürüten, çeşitli konularda karar veren, şubeleri denetleyen ve yöneten üst düzey yürütme organıdır. Kütüphanecilik alanındaki çalışmaları desteklemek, düzenlemek, ihtisas komisyonları kurmak, şube açılmasına karar vermek, üyelerle ilgili sorun-

ları çözmek vb. gibi birçok görev ve yetki de Genel Merkez Yönetim Kurulu'nundur.

Genel Başkan, Genel Başkan Yardımcısı, Genel Yazman, Genel Sayman, Vezneci Üye, Genel Merkez Denetleme Kurulu ve Genel Merkez Haysiyet Divanı'nın görev ve yetkileri. Anatusüğün ilgili maddelerince ayrı ayrı belirlenmiştir.¹⁸

Yukarıda, TKD örgütünde şubelerin de yer aldığı kaydedilmişti. Şube örgütlerinde bulunan organlar şunlardır:

- i) Şube Genel Kurulu
- ii) Şube Yönetim Kurulu
- iii) Şube Denetleme Kurulu
- iv) Şube Haysiyet Divanı

Şubeler Genel Merkez Yönetim Kurulu'nun uygun gördüğü yerlerde açılır. Şube açılabilmesi için üye olabilme koşullarına sahip en az beş kişinin Genel Merkez'e yazılı başvuruda bulunması ve bu isteğin Genel Merkez Yönetim Kurulu'nca kabul edilmesi gerekmektedir.

Şube Genel Kurulu'nca seçilen ve bir başkan, bir yazman ve bir saymandan oluşan Şube Yönetim Kurulu, şubenin yürütme organıdır. Kurultay'a şubeler adına katılacak temsilciler şube genel kurullarınca seçilir. Yine genel kurullarca seçilen üçer üye şube denetleme kurullarını oluşturmakta ve şubelerde yapılan her türlü faaliyet ve hesap işlerini denetlemektedirler. Şubelerin haysiyet divanları için seçilen üçer üye de, gerekli gördükleri halde şube genel kurullarının olağanüstü toplantıya çağrılması için Genel Merkez Yönetim Kurulu'na başvurma yetkisine sahiptirler.¹⁹

TKD Genel Merkez Yönetim Kurulu raporlarında şube sayıları verilmektedir. Bir fikir vermesi açısından saptanan yıllardaki şube sayıları aşağıda verilmektedir:

<u>Yıllar</u>	<u>Şube Sayısı</u>
1962	5
1964	7
1966	18
1967	20
1968	22
1969	24
1970	27
1972	28
1974	38
1976	41
1978	51
1981	24
1982	23

Tablo II. Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Yıllara Göre Şube Sayısı

Kaynak: Şube sayıları TKDB'nin çeşitli sayılarında yayımlanan Kurultay raporlarından ve "Haberler" kısmından derlenmiştir. 1981 yılı için verilen sayı 12 Eylül 1980'den sonra tekrar açılma izni alabilen şubelerin toplam sayısıdır. 1982 yılı için verilen sayı ise, Şube Genel Kurulu toplantılarını yapmış olan şubelerin toplam sayısıdır. Yerel Sıkıyönetim Komutanlıklarından izin alamamış olan şubeler halen açılmamıştır.

Tablodan da görüldüğü gibi, TKD'nin ilk Kurultay'ı toplandığında şube sayısı 5'tir. Daha sonraki yıllarda şube sayısında yavaş da olsa bir artış görülmektedir. Nitekim 1978 yılında Derneğin şube sayısı 51'e ulaşmıştır. 12 Eylül 1980'de, tüm derneklerin olduğu gibi, TKD'nin de ça-

lışmaları durdurulmuştur. Bir süre sonra ise, dernek faaliyetlerine izin verme yetkisi yerel Sıkıyönetim Komutanlıklarına bırakılmıştır. Ancak, bazı illerdeki Sıkıyönetim Komutanlıkları Dernekler Kanunu'nda yeni bir düzenlemeye gidilinceye dek bölgelerindeki hiçbir derneğin faaliyette bulunmasına izin vermemeyi uygun görmüşlerdir. Bu nedenle TKD'nin şube sayısında büyük bir düşme olmuş ve 1982 yılında 23'e kadar düşmüştür.

Dernek, şube olarak belirli bir sayıya ulaşmasına karşın, şubelerin örgütlenmesi gerçek gereksinimlerden kaynaklanmamakta; kurulan şubelerden ya uzun süre ses çıkmamakta, ya da kendi kendilerini feshetmektedirler. Kaldı ki, bazen bağılı olduğu ilde Derneğin şubesi bulunmayan ilçelerde şube açıldığı da görölmüştür. İlinde şube olmayan ilçelere şube açma yetkisi verilmemesi hususunda ilke kararı alınmış olmasına karşın, Ürgüp, Yalvaç ve diğer ilçelerde şube açılmıştır. Dernek Genel Başkanı ile yapılan görüşmede bunun nedeni sorulduğunda, "şube açmak için fazla istek olmadığı; istekte bulunanları da küstürmemek amacıyla ilçelerde şube açılmasına izin verildiği, ve nitekim ilk şube açma isteğinin de bir ilçe olan Ürgüp'den geldiği" belirtilmiştir.²⁰

Açılan şubelerin çoğu ile iletişim sağlanamamakta, Genel Merkez'in yazılarına yanıt alınamamaktadır. Derneğin Genel Kurul toplantılarında sürekli dile getirilen "kamu yararına çalışan dernek" olma, şubelerin, yaptıkları çalışmalarla ilgili bilgileri Genel Merkez'e iletmemeleri nedeniyle uzun süre gerçekleşmemiştir.²¹

Kaldı ki, kurulan şubelerin bir çoğunun iki yılda

bir yapılan Genel Kurul toplantılarında temsil edilmediği görülmektedir. Kurultaylara katılanların listesi ve şubeler adına yapılan konuşmalar incelendiğinde bu husus açıkça ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni olarak, şube başkan ve temsilcilerinin özel işlerinden dolayı genel kurullara katılamamaları gösterilmiştir.²²

Dernek, "kütüphaneciliğin çeşitli dallarında ortaya çıkacak meseleleri çözümlenmede yardımcı olmak üzere" iki kez ihhtisas komisyonları kurma girişiminde bulunmuştur. Bu girişimlerin ilki 1963 yılında yapılmış ve çeşitli dallarla ilgili toplam 16 komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyonlar şunlardır:

Bibliyografik Araştırmalar Komisyonu
 Dış Münasebetler Komisyonu
 Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Komisyonu
 Kataloglama ve Tasnif Komisyonu
 Kütüphane İstatistikleri Komisyonu
 Kütüphane Mimarisi Komisyonu
 Kütüphanecilik Eğitimi Komisyonu
 Mevzuat Komisyonu
 Milli Kütüphaneler komisyonu
 Okul Kütüphaneleri Komisyonu
 Özel Kütüphaneler Komisyonu
 Sosyal Çalışmalar Komisyonu
 Standartlar Komisyonu
 Terminoloji Komisyonu
 Üniversite Kütüphaneleri Komisyonu
 Yazma Kütüphaneler komisyonu²³

İhtisas komisyonları kurulması konusundaki ikinci girişim ise 1978 yılında yapılmış ve toplam 10 komisyon kurulmuştur. Kurulan komisyonların listesi aşağıda verilmektedir:

Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Komisyonu
 Üniversite ve Araştırma Kütüphaneleri Komisyonu
 Özel Kütüphaneler Komisyonu
 Milli Kütüphane Komisyonu
 Teknik Hizmetler Komisyonu
 Dokümantasyon Hizmetleri Komisyonu
 Arşiv Komisyonu
 Eğitim ve Öğretim Komisyonu
 Planlama ve Kütüphanelerarası İşbirliği Komisyonu
 Hukuk ve Mevzuat Komisyonu²⁴

1963 yılında kurulan ihtisas komisyonlarında toplam 35 kişi görev almıştır. Her komisyonda görevli üye sayısı 3 ile 5 kişi arasında değişmektedir. Bir başka deyişle, komisyon üyeleri birden fazla komisyonda görev almışlardır.

1978 yılında kurulan komisyonlarda ise toplam 43 kişi görevlendirilmiştir. Her komisyonda 4 ile 9 üye bulunmaktadır. Birden fazla komisyonda görevli üyeler de vardır.

Gerek 1963, gerekse 1978 yılında kurulan komisyonların ortak yönü, komisyon üyelerinin Ankara'da oturan üyelere seçilmiş olmalarıdır. Bu durum, Dernek Genel Merkezinin Ankara'da olmasından kaynaklanmaktadır. Komisyonların daha çabuk toplanabileceği ve üyelerle kolayca iletişim sağlanabileceği hususu göz önünde bulundurulmuştur.

1963 yılında kurulan komisyonların herhangi bir sorununu çözmek ya da tartışmak amacıyla toplanamadıkları sap-

tanmıştır. Yani, komisyonlar salt kurulmuşlardır. 1978 yılında kurulan komisyonlar da, keza, bir soruna çare bulmak amacıyla toplanamamışlardır. Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Komisyonu "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği Tasarısı"nı incelemek üzere toplantıya çağrılmış, ancak üyelerce ilgi gösterilmediği için çalışmalar verimli olmamıştır.²⁵ İhtisas komisyonlarının toplanamamasında Derneğin sürekli bir sekreteryaya sahip olmamasının önemli rol oynadığı belirtilmiştir.²⁶

Sonuç olarak, ihtisas komisyonlarının kurulduğu, ancak çalışmadıkları söylenebilir. Komisyonlar salt kurulma aşamasında kaldıklarından Kurultay'larda da herhangi bir söz hakkına sahip olamamışlardır.

Derneğin, kuruluşundan bu yana ücretli olarak sekreterlik işlerini yürüten bir elemanı olmamıştır. Bu da, Dernek çalışmalarını doğrudan etkilemektedir. Derneğin rutin işlerinin yürütülmesinden şubelere yazı yazılmasına, ihtisas komisyonlarının toplantıya çağrılmasından Derneğin temsiline dek yapılan işlerin tümü gönüllü elemanların çalışmalarıyla yürütülmektedir. Dolayısıyla, birçok işin zamanında yapılması ve sonuca ulaştırılması da gecikmektedir.

Genel Merkez Yönetim Kurulu her 15 günde bir toplanmaktadır. Bu toplantılarda çeşitli konularda görüş alışverişinde bulunulmakta, toplantılar resmi nitelik taşımamaktadır.

17-20 Ağustos 1970 tarihlerinde Konya'da toplanan IV. Kurultay'a değin Genel Kurul'un gündeminde salt yönetimle ilgili hususlar bulunmaktaydı. Genel Merkez Yönetim Kurulu raporlarının okunması, Genel Merkez Denetleme Kurulu

raporlarının okunması ve görüşülmesi, bütçenin görüşülmesi, seçimler... vb. gibi. V. Kurultay'da ilk kez bilimsel bildiriler için de yer ayrılmıştır.²⁷ Ancak daha sonra yapılan Genel Kurul toplantılarında bilimsel bildirilere zaman ayrılmasına son verildiği görülmektedir.

Yine aynı Genel Kurul toplantısında üç yabancı kütüphaneci (Dr. Mathilda Verner, Washington Katolik Üniversitesi Kütüphanecilik Fakültesi; Mary Barkaushas, ABD İçişleri Bakanlığı Kütüphanesi; King Sun Lee, AÜDTCF Kütüphanecilik Bölümü) hazır bulunmuştur.²⁸

V. Kurultay'da, Anatüzükteki Derneğin amacı kısmına, "Dernek kütüphanecilerin haklarını korur" maddesi eklenmek istenmiş, fakat böyle bir madde eklendiğinde Derneğin "sendika" kimliği kazanacağı ve "kamu yararına çalışan dernekler"den sayılmayacağı söylenerek karşı çıkılmıştır.²⁹

1972 yılında çıkarılan 1630 sayılı Dernekler Kanunu'na göre, derneklerin, adlarında "Türk" sözcüğü bulundurmaları için Bakanlar Kurulu kararı gerekmektedir. Bu Kanun'a göre TKD'nin Anatüzüğü yeniden düzenlenmiştir. 19 Ağustos 1974 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı ile Derneğin adında "Türk" sözcüğünün bulunmasına izin verilmiştir.³⁰

Örgütlenme yönünden Derneğin tarihinde görülen bir diğer özellik de, çeşitli dönemlerde Dernek Genel Başkanlığı yapan kişilerin aynı zamanda Millî Eğitim veya Kültür Bakanlığı'nın kütüphanelerle ilgili birimlerinde üst düzeyde yönetici olmalarıdır. 1964 yılında yapılan II. Kurultay'da Genel Başkan seçilen Abdülkadir Salgır, 1965 yılında Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne atanmıştır. Salgır, Genel Müdür

olduğu yıllarda Dernek Genel Başkanlığı'nı da sürdürmüştür (1964-1968). Keza, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nde görevli olan Nail Bayraktar da iki dönem (1974-1978) TKD'nin Genel Başkanlığı'nı yürütmüştür. (Kuruluşundan bugüne TKD Genel Başkanlığı yapan kişiler için bkz. Ek II)

Yani, yaklaşık 7 yıl süreyle TKD, Bakanlık katında yüksek mevkilerde kütüphanelerle ilgili görevlerde bulunan kişilerce yönetilmiştir. Bu durum birtakım eleştirilere neden olmuştur. Üstün Yıldırım, bir Genel Kurul toplantısında, "Genel Başkan'ın (Nail Bayraktar) TKD Genel Merkezi'ni Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün bir şubesi haline getirdiğini, kütüphanecilerin hak ve menfaatlerini korumak için girişimde bulunmadığını" söylemektedir.³¹ Sefercioğlu da, bu dönemde Genel Başkanlık yapan kişilerin Bakanlık katında daha üst düzeydeki yöneticilerin emrinde olduklarını, bağımsız davranmadıklarını ifade etmektedir.³²

c) 1 Şubat 1984--

Daha önce de değinildiği gibi, 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra, Derneğin 1961 Anataüzüğünde değişiklik yapma gereği doğmuş ve Dernek Yönetim Kurulu'nun çalışmaları sonucunda 1 Şubat 1984 tarihinden itibaren hazırlanan yeni Anataüzük hükümlerince Dernek, çalışmalarını devam ettirmiştir.

1 Şubat 1984'de kabul edilen Anataüzük, örgütlenme yönünden 1961 Anataüzüğünden farklı birtakım hükümler içermektedir. Bu farklılıklar (ve benzerlikler) şöyle sıralanabilir:

Dernek örgütü, eskiden olduğu gibi, Genel Merkez ve şubeler olmak üzere iki kademelidir. Gerek Genel Merkez örgütündeki, gerekse şube örgütlerindeki organlar hemen hemen aynıdır. Genel Merkez örgütündeki organlardan birisi olan Kurultay'ın yerine, isim değişikliği yapılarak Dernek Genel Kurulu konulmuştur. Yeni Anafütükte Dernek Genel Kurulu'na şeref üyelerinin ve şube yazmanlarının katılmaları önlenmektedir.

1630 sayılı Dernekler Kanunu'nda olduğu gibi, 2908 sayılı Dernekler Kanunu da, dernek genel kurullarının genel merkezin bulunduğu ilde yapılmasını amirdir.³³ Yani, Derneğin Ankara dışında Genel Kurul Toplantısı toplama yetkisi bulunmamaktadır.

Dernek Genel Kurulu, önceden olduğu gibi, üyelerin yarısından bir fazlasının katılmasıyla toplanmaktadır. Genel Kurul'un olağanüstü toplantıya çağırılma koşulları değiştirilmemiştir. Genel Kurul'un yetki ve görevleri eski Anafütükte belirtildiği gibidir.

Yeni Anafütük Dernek Genel Başkanı'nın iki yıl yerine dört yıl süreyle seçilmesini öngörmektedir. Dernek Genel Başkanı'nın Derneği temsil etme yetkisi kaldırılmış; fakat Genel Başkanın Dernek örgütüne ve organlarına başkanlık etme yetkisi korunmuştur.

Genel Yönetim Kurulu'na iki yıl süreyle 10 kişi seçilmesi yerine, dört yıl süreyle ve iki yılda bir yarısı yenilenecek 8 kişi seçilmesi kararlaştırılmıştır. Böylece, Dernek Yönetim Kurulu, (Genel Başkan'la birlikte) 11 kişiden 9 kişiye indirilmiştir. Genel Yönetim Kurulu'nun görev ve yetkilerinde değişiklik yapılması...

Genel Yönetim Kurulu'nun en az ayda bir toplanması karara bağlanmıştır.

Genel Başkan Yardımcısı sayısı yeni Anafüzük hükümlerine göre birden ikiye çıkarılmıştır. Yardımcılardan birisi örgütleme ve toplumsal çalışmalarda, diğeri ise yayın işlerinde görevlendirilmiştir. Yayın işleriyle görevli Genel Başkan Yardımcısı aynı zamanda Dernek yayın organlarının Yazı İşleri Müdürlüğünü de yürütecektir.

Genel Başkan, Genel Başkan Yardımcıları, Genel Yazman, Genel Sayman, Vezneci Üye, Genel Denetleme Kurulu ve Genel Haysiyet Divanı'nın görev ve yetkilerinde başka değişiklik yapılmamıştır.

Yeni Anafüzüğün getirdiği en önemli değişikliklerden birisi de, Genel Kurul'da, 1961 Anafüzüğündeki ihtisas komisyonlarının yerine "danışma yarkurulları"nın oluşturulmasıdır. 30 Ağustos-1 Eylül 1984 tarihlerinde Ankara'da yapılan XI. Dönem Genel Kurul Toplantısında danışma yarkurulları oluşturulamadığından, söz konusu yarkurulların nasıl işleyeceği henüz bilinmemektedir. Adından da anlaşılacağı gibi, yarkurulların salt danışma amacıyla (istişari nitelikte) oluşturulmaları, Dernek Genel Kurulu'nda etkilerinin olamayacağını düşündürmektedir.

Yeni Anafüzükte, eski Anafüzüğe oranla şube örgütlenmesinde değişiklik yapılmamıştır. Sadece, şube organlarından biri olan şube haysiyet divanı kaldırılmıştır. Şubeler eski görev ve yetkilerini sürdürecektir.

Dernek genel kurullarında şubeler daha az üyeyle temsil edileceklerdir. 1961 Anafüzüğü'ne göre, şubeler, ilk yüz üye için üç, daha sonraki her yüz üye için birer

kişiyle temsil edilirken; yeni Anafüzüğe göre, ilk yüz üye için iki, daha sonraki her yüz üye için birer kişi olmak üzere Şube başkanları ile birlikte Genel Kurul'da temsil edileceklerdir.³⁴

Derneğin son Genel Kurul Toplantısında (30 Ağustos-1 Eylül 1984 - Ankara) 21 Şubenin 1984 yılı içinde genel kurul toplantılarını yapıp Şube organlarını yeniledikleri kaydedilmekte, 4 Şubenin de adı geöen toplantıdan sonra Şube genel kurullarını toplayacakları söylenmektedir.³⁵ Bu rakamlar, Derneğin 1984 yılında 25 civarında Şubeye sahip bulunduğunu göstermektedir.

Üyelik

Kuruluş Anafüzüğü'nün 5. maddesinde, "18 yaşını bitirmiş, medeni haklara sahip ve bilfiil kütüphane hizmetlerinde bulunmuş veya bulunmakta olan her Türk vatandaşı ve Türk kütüphaneciliği ile ilgilenen yabancı kütüphaneciler kendi yazılı istekleriyle ve Yönetim Kurulunun kararıyle Derneğin asil üyesi olabilirler" denilmektedir. Üyelik ödentisi ise "yılıda iki lira aidat ve bir defaya mahsus olmak üzere bir lira giriş parası" olarak belirlenmiştir.³⁶ 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu'nun 2. maddesine göre de yıllık ödenti 120 lirayı geçememektedir.³⁷

1961 yılında kabul edilen Anafüzükte de üyelik ödentisi "yılıda 12 liradan az olmamak ve 120 lirayı geçmemek" üzere tekrar belirlenmiştir.³⁸

1972 yılında çıkarılan 1630 sayılı Dernekler Kanunu'na göre ise, üyelik ödentilerinin üst sınırı yılıda 1200 lirayı geçmemek üzere sınırlandırılmıştır.³⁹ Üst sınırdan on

katlık bir artış getirilmesine karşılık, TKD Anafüzüğünde üyelik ödentileriyle ilgili herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

2908 sayılı Dernekler Kanunu'nda ise üyelik ödentileriyle ilgili sınırlama konulmayarak ödentilerin belirlenmesi derneklere bırakılmıştır. Söz konusu Kanun hükümlerine göre yeniden düzenlenen Derneğin son Anafüzüğünde, asil üyelerin yılda en az 150, aday üyelerin de en az 50 lira ödenti vermeleri gerekmektedir.⁴⁰

2908 sayılı son Kanun'da üyelik ödentileri serbest bırakılmasına karşın, TKD, üyelerin verecekleri ödenti miktarına sadece alt sınır getirmekle yetinmiştir. Bir başka deyişle, Dernek, minimum ödenti miktarını belirleyerek üyeleri bu miktardan fazlasını ödeme hususunda serbest bırakmıştır.

1949 yılından 1961 yılına dek Dernek sadece asil üyelere sahiptir.

1961 Anafüzüğü'nde TKD'nin: a) Asli üyeler, ve b) Şeref üyeleri olmak üzere iki tür üyelige sahip olduğu görülmektedir. Anafüzüğün 8. maddesinde, asli üye olabilmek koşullarının yanı sıra, "Kütüphanecilik alanında tanınmış veya kütüphanecilik ve kütüphane hizmetlerinin gelişmesi için maddi ve manevi yardımlarda bulunmuş, vakıflar yapmış yerli ve yabancı kimseler, Genel Merkez Yönetim Kurulu'nun teklifi ve Dernek Kurultayı'nın 2/3 çoğunlukla kabulü sonunda " TKD'nin "şeref üyesi" olabilmektedirler.⁴¹ TKD'nin 1978 yılındaki şeref üyesi sayısı 8'dir.⁴² (TKD'nin şeref üyelerinin adları için bkz. Ek III)

1984 Anatuüzüğü'nde ise asil üyeler ve şeref üyelerinden başka, Derneğin "aday üye"lere de yer verdiği görülmektedir. Anatuüzüğün 3. maddesinde aday üyelerle ilgili olarak şöyle denilmektedir: "Yazılı başvuruları öğrenci oldukları yerdeki şubenin yönetim kurulunca kabul edilen üniversite kütüphanecilik bölümleri öğrencileri "aday üye"...olurlar."⁴³

"Aday üye" kavramı ilk kez son Anatuüzükte yer almıştır. Kütüphanecilik bölümlerinde okuyan öğrencilerin de Derneğin çatısı altında toplanma düşüncesi, gelecekte üye sayısının artması yönünden atılmış olumlu bir adımdır.

Özsunay, tüzelkişilerin de derneklere üye olabileceklerini, 1630 sayılı Dernekler Kanunu'nda buna engel olmadığını söylemektedir. "Ne var ki, uygulamada, İdare, derneklerin tüzüklerini inceleme sırasında, kurucular arasında tüzel kişilere rastladığı zaman, tüzüğü geri çevirmekte ve gerek AY 29'a [1961 Anayasası'nın 29. maddesi]; gerekse Der. K. 2/I'e [1630 sayılı Dernekler Kanunu'nun 2. madde, I. fıkrası] göre sadece gerçek kişilerin dernek kurabileceklerini (ve derneklere üye olabileceklerini) belirtmektedir."⁴⁴

2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun ilk maddesinde bu karışıklığa son verilerek sadece gerçek kişilerin dernek kurabilecekleri açıkça belirtilmiştir.⁴⁵

TKD, kurulduğunda 35 üyeye sahiptir. Daha sonraki yıllardaki üye sayılarını ise saptamak mümkün olmamıştır. Saptayabildiğimiz kadarıyla Derneğin; 1952'de 123, 1962'de 135, 1969'da "1000'i aşkın", 1979'da "1000'i aşan" üyesi vardır.^{46,47,48,49} Dernek Genel Başkanı ile yapılan görüşmeden elde edilen son bilgiye göre ise üye sayısı "1000 civarında"dır.⁵⁰

Ancak, üye sayılarıyla ilgili olarak verilen rakamlar gerçekleri yansıtmamaktadır. Çünkü, üye kayıtları şubelerde yapılmakta, bir kez üye olunduktan sonra üyelik devam etmektedir. Şubeler üye sayılarını Genel Merkez'e bildirmemekteyler. Bu nedenle, Derneğin kesin üye sayısını bilmek mümkün olamamaktadır.⁵¹

Şubelerin Genel Merkez'e gönderdikleri "bütçelerinin % 10'u" oranındaki ödentilerden üye sayısının hesaplanması düşünülmüş, fakat bunun yanıltıcı olacağı görülmüştür. Çünkü, Genel Merkez'e gönderilen miktar, şube giderleri çıkarıldıktan sonra kalan miktarın % 10'udur. Burada, çok az bir meblağ tutmaktadır.

TKD Genel Merkez Yönetim Kurulu çalışma raporlarında Ürgütlenme kısmında listelenen şube sayıları verildiği halde üye sayıları verilmemektedir. Şubelere ait rastlanabilen üye sayılarından birkaçı şöyledir: 1962'de kurulan İstanbul Şubesi'nin aynı yıldaki üye sayısı 56; 1966'da ise 114'dür. 1966 yılında Kayseri Şubesi'nin 44 üyesi bulunmaktadır. Aynı yılda Yalvaç Şubesi'nin üye sayısı ise 19'dur.⁵²

TKD'nin şube sayılarında belirli bir artış görülmesine karşın, üye sayısının da şube sayısı ile orantılı olarak arttığını söylemek oldukça güçtür. Yukarıda bazı şubeler için verilen rakamlardan da izlenebileceği gibi, şubelerin üye sayıları farklılık göstermektedir. TKD'nin toplam üye sayısı ise "1000 civarında" kilitlenmiş gözükmektedir.

Mali Durum

2908 sayılı Dernekler Kanunu'ndan önce yürürlükte bulunan yasalarda üyelik ödentisi olarak belirli bir para miktarının öngörülmesi, paranın alım gücünde meydana gelen düşüşler nedeniyle derneklerin zor duruma düşmelerine neden olmuştur. Bu gibi durumlarda derneklerin varlığını sürdürmesi, ancak yapacağı faaliyetlerden elde edeceği gelirler ya da sağlayacağı bağışlarla mümkündür. Bu bakımdan son Kanun'da üye ödentilerinin serbest bırakılması olumlu bir gelişmedir.

Üyelik ile ilgili alt bölümde de belirtildiği gibi, TKD, üyelik ödentisi olarak 1949-1961 yılları arasında 2 lira (ve bir kereye özgü olmak üzere 1 lira giriş parası), 1961-1984 yılları arasında yılda en az 12 lira, 1984 yılından sonra ise, asil üyeler için yılda en az 150, aday üyeler için de yılda en az 50 lira alınmaktadır. 1983 yılına kadar, üyelik ödentilerinin üst sınırı yasa koyucu tarafından yukarıda anılan rakamların çok üstünde belirlendiği halde (1938 Cemiyetler Kanunu'nda 120, 1972 Dernekler Kanunu'nda 1200 lira) Dernek, üyelik ödentilerinin çok altında saptamıştır. 1983'de yürürlüğe giren son Dernekler Kanunu'nda üyelik ödentilerine üst sınır konulmamasına karşın, TKD'nin üyelik ödentisi yılda 150 lira olarak belirlenmiştir. Sadece son rakam ele alınacak olursa, bu rakamın günümüz koşullarında çok yetersiz kaldığı söylenebilir.

Son Anafütükte Dernek'le ilgili mali hükümler şunlardır:

" 39. Madde - Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Merkezi'nin gelir kaynaklarını,

a) Şubelerin genel kurullarının onayladığı kesin hesaba göre belirlenecek safi gelirlerinin yüzde onu oranında gönderecekleri şubeler aidatı;

b) Dernek yayınlarının satışından sağlanacak gelirler;

c) Düzenlenecek piyango, balo, yemek, eğlence, temsil, konferans, sergi kitap fuarı vb. toplum çalışmalarından elde edilecek gelirler;

ç) Gerçek veya tüzel kişilerin aynı veya nakdi bağışları;

d) Yardım toplama mevzuatına uygun olarak sağlanacak bağışlar ve yardımlar oluşturur."

" 40. Madde - Subelerin gelir kaynaklarını,

a) Asil ve aday üyelerin 4. madde uyarınca yüklenecekleri aidat [asil üyeler için yılda en az 150, aday üyeler için yılda en az 50 lira];

b) 39. maddenin b-d bendlerinde belirlenen türdeki gelirler oluşturur."⁵³

Bu maddelerden de anlaşılacağı üzere, üyelik ödentileri doğrudan doğruya Genel Merkez'e değil, şubelere ödenmektedir. Genel Merkez'e ise, şubelerce çeşitli yollardan sağlanan gelirlerin % 10'u gönderilmektedir.

26-28 Ağustos 1968'de Niğde'de yapılan IV. Kurultay'da Ankara Şubesi Yönetim Kurulu, "üye aidatlarının miktarını memuriyette alınan aylığa göre ayarlayan" bir öneri getirerek, her üyenin en düşük ödenti miktarı olan 12 lira ödediğini; bu hususun kazanç dikkate alındığında adaletsizlik olduğunu belirtmiştir. Çeşitli üyelerce de savunulan bu görüşe zamanın Dernek Genel Başkanı Necmeddin Sefercioğlu, "aidat rejiminin buna olanak vermediğini, Dernekler Kanunu'

nun kişiyi istediğini vermekte serbest bıraktığını, aidatların gelir esasına göre alınmasının bir çeşit vergi konulması anlamını taşıyacağını, bunun Dernekler Kanunu aidat müessesesinin esprisine uygun düşmeyeceğini" belirterek karşı çıkmıştır. Bazı üyeler de, Derneğin ücretlerdeki değişiklikleri izleyemeyeceğini, üyelerin isterlerse bağış yapabileceklerini savunmuşlardır. Sonuç olarak bu öneri kabul edilmemiştir.⁵⁴

Özsunay ise, yasalarda gösterilen üst sınırı aşmamak koşuluyla üyelik ödentisinin kademeli olarak saptanabileceğini söylemektedir.⁵⁵

Üyelik ödentilerinin düşük tutulması nedeniyle Genel Merkez'in gelir kaynakları kısıtlıdır. Gelir kaynaklarını artırmak amacıyla "kamuya yararlı dernek olma" mücadelesi verilmiştir. Çünkü, Dernek kamuya yararlı sayıldığında II. Bölümde sözü edilen birtakım hak ve bağışıklıklardan yararlanma hakkını elde edecektir. Bunun yanı sıra Dernek, "resmi kuruluş" işlemi görerek malzeme gereksinimlerini DMO'dan sağlayabilmekte ve gerçek ya da tüzelkişilerden yardım sağlama şansı artmaktadır. (Derneklere yardım yapan gerçek veya tüzelkişiler bu yardımlarını gelir vergisi bildiriminde 'masraf' olarak göstermekte; bu nedenle kişi ve kuruluşlardan yardım sağlama kolaylaşmaktadır.)⁵⁶ TKD, 1975' den itibaren kamu yararına çalışan dernek olarak kabul edilmiş ve fakat gerçek ve tüzelkişilerden yardım sağlanması hususunda (Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca son yıllarda yapılan yardımlar dışında) pek fazla gelişme kaydedilmemiştir.

Genel Merkez'in bütçesi hususunda 1961 yılına değin bilgi edinmek mümkün olmamıştır. 1961'den sonra ise iki yılda bir yapılan genel kurul toplantılarında Derneğin bütçesi de karara bağlandığından ilgilibilgiler elde edilmiştir. Gelir ve giderler Genel Merkez Yönetim Kurulu raporlarında ayrı ayrı verilmiştir. 1961-1962 yıllarında (I. Genel Kurul) Derneğin toplam gelir ve gideri 21.169,70 liradır.⁵⁷

1963 yılından bu yana Derneğin bütçesi aşağıdaki Tabloda verilmektedir.

Yıllar	Genel Kurul Toplantısı	Şubelerin %10 Ödentisi (TL)	Toplam Gelir(TL)	Toplam Gider(TL)
1964-1966	III	2687,75	42982,95	27421,68
1966-1968	IV	1188,35	77036,44	74949,89
1968-1970	V	5707,82	121646,95	121646,95
1970-1972	VI	4376,10	144360,90	144360,90
1974-1974	VII	2368,-	43375,21	43375,21
1974-1976	VIII	3025,69	152948,33	147827,21
1976-1978	IX	9359,45	214545,27	213545,27
1978-1981	X	43898,70	1317432,28	1317432,28
1981-1984	XI	134944,52	3488142,93	3488142,93

Tablo III. Yıllara Göre TKD Genel Merkezi'nin Bütçesi

Kaynak: TKDB'de yayımlanan Genel Merkez Yönetim Kurulu

Raporları. Sırasıyla: TKDB 15(3):207, 1966; 17(3):

227, 1968; 19(3):272-273, 1970; 21(2):204, 1972;

23(3):194, 1974; 25(3):199, 1976; 27(3-4):190, 1978;

30(3):154, 1981. Son rakam Türk Kütüphaneciler Der-

neği Genel Merkezi XI. Dönem (05.09.1981-24.08.1984)

Kesin Hesap Raporu (Ankara, 1984) s. 1'den alınmıştır.

Yukarıda verilen şube ödentileri kuşkusuz toplam gelire dahildir. Tüm şubelerin Genel Merkez'e gönderdikleri ödentiler, bir fikir vermesi açısından bütçenin ilgili kaleminden aktarılarak ayrıca verilmiştir. Çeşitli dönemlerde gönderilen şube ödentilerinde önemli farklılıklar görülmektedir. Örneğin, 1970-1972'de toplam gelir 144 bin lira civarında iken, şube ödentilerinin bu gelirdeki payı yaklaşık 4 bin liradır. 1976-1978'de toplam gelir 214 bin, şube ödentileri ise 9 bin lira civarındadır. Keza, son dönemde toplam gelir yaklaşık 3,5 milyon, şube ödentileri ise 134 bin liradır. Şube ödentilerinin Dernek Genel Merkezi'nin toplam bütçesine oranı genelde % 3 ile % 5 arasında değişmektedir.

Derneğin son dönemdeki gelir artışının, diğer gelirler (yayın satışı, reklam-ilan gelirleri vb. gibi) dikkate alınmadığında, büyük ölçüde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yardımından (1 milyon lira) ve banka faizlerinden kaynaklandığı görülmektedir.

TKD şubelerinin gelir ve giderleriyle ilgili bilgi elde edilememiştir. Bu konuda rastlayabildiğimiz bir örnek Bursa Şubesi'dir. TKD Bursa Şubesi'nin 1976-1978 yılları toplam geliri 2420,25 TL'dir. Bu miktarın 1215 lirası üye ödentilerinden sağlanmıştır. Genel merkez'e gönderilen % 10 ise 95 liradır.⁵⁸ Bir başka deyişle, Şube toplam gelirinin % 4'ü, üye ödentilerinin % 8'i Genel Merkez'e gönderilmiştir. Dernek, Atatüzüğünde öngörüldüğü şekilde şube gelirlerinin % 10'unun Genel Merkez'e şube ödentisi olarak gönderilmesini sağlayamamaktadır.

Buna karşılık, Genel Merkez'ce yeni kurulan şubelere de herhangi bir yardım yapılmamaktadır. Yeni açılan şubelere birkaç kez 400 ile 1000 lira arasında yardım yapılmış olmasına karşın, bu duruma sık rastlanmamaktadır.

Genel Kurul toplantılarında zaman zaman şube gelirlerinin Genel Merkez'in gelirlerine yakın olduğu savunularak Genel Merkez'in gelir kaynakları sağlama çabası göstermemesinin eleştirildiğine tanık olunmuştur. Örneğin, 1968 yılında Adana Şubesi Başkanı Neyyire Alkış, Adana Şubesi gelir fazlasının Genel Merkez'inkine yakın olduğunu belirtmiştir.⁵⁹ 1978 yılında yapılan IX. Genel Kurul Toplantısında Genel Merkez'in 215 bin lira civarındaki bütçesi az bulunmuş ve Kütahya Şubesi'nin gelirinin bu miktarın üçte biri olduğu söylenmiştir.⁶⁰

Şube ödentileri ve yardımlar dışında, Derneğin çok önemli gelir kaynaklarından birisi de yaptığı yayınların satışından elde ettiği gelirlerdir. Ancak, TKD'nin maddi yönden güçlü olmaması, başta resmi yayın organı TKDB olmak üzere yayın politikasını da etkilemektedir. 1966 yılında Millî Eğitim Bakanlığı'nın TKDB'ye abone olması (807 adet), TKDB'nin yayımlanmasına devam edilmesi açısından önemli bir olaydır. Adı geçen Bakanlık 1974 yılında aboneliğini durdurduğunda TKDB'nin yayımlanması güçleşmiş, hatta bir süre yayınına ara verilmiştir.⁶¹ Daha sonra yayımlanamayan sayılar telafi edilmiştir. Bu bunalım sırasında Dernek, kuruluşunun 25. yılını da kutlayamamıştır.⁶²

Derneğin sürekli sorunu olan parasızlığa çare bulmak amacıyla son yıllarda "vakıf" kurulması önerilmektedir. Yasaların dernekleri gelir sağlayıcı faaliyetlerden alıkoyduğu,

TKD'nin önderlik ve denetimi altında kurulacak bir vakfın, tesisler kurmak yoluyla Derneği sürekli ve düzenli bir gelir kaynağına kavuşturacağı söylenmektedir.⁶³

Dernek Genel Başkanı ile yapılan görüşmede "vakıf" yerine "oda" kurulup kurulamayacağı, ya da Derneğin "oda" olarak örgütlenmesinin mümkün olup olmadığı sorulduğunda, "oda" olabilmek için özel yasa çıkarmak gerektiği, ayrıca TKD'nin varlığının "oda" olarak örgütlenilmesine engel olmadığı belirtilmiştir.⁶⁴

Faaliyetleri

Kurulduğu ilk yıllarda TKD'nin faaliyetleri oldukça sınırlıdır. 1952 yılından itibaren Derneğin resmi yayın organı olan TKDB'nin yayımlanmaya başlaması en önemli faaliyetlerden birisidir. Genel Merkez'ce düzenlenen seri konferanslar, açık oturumlar, tanışma toplantıları Derneğin çalışmalarına örnek gösterilebilir. Derneği kamuoyuna tanııtma çabasına ilk yıllarda oldukça önem verilerek çeşitli temsil ve konserler düzenleme yoluna gidilmiştir.⁶⁵

1961 yılına dek Genel Kurul, konutları Ankara'da bulunan üyelere için çalışmalar da Ankara şehri ile kısıtlı kalmıştır. Keza, düzenlenen faaliyetlerin yükü de aynı üyelerce paylaşılmıştır.

Dernek, gerek yerli gerekse yabancı kütüphanecilerin bilgilerinden "seri konferanslar" düzenlemek biçiminde yararlanma yoluna gitmiştir.⁶⁶ Üniversitelerin kütüphanecilik bölümlerinde görevli öğretim üyelerinden bu hususlarda yardım görülmüştür. Bunun yanında, çeşitli ülkelerden ülkemizi

ziyarete gelen yabancı kütüphanecilik uzmanlarından da yararlanılmıştır. Örnek vermek gerekirse, 1961 yılında düzenlenen konferanslar 7 hafta sürmüş ve kütüphaneciliğe ilişkin çeşitli konular ele alınmıştır.⁶⁷ Konferanslar genellikle Milli Kütüphane'de düzenlenmektedir. (Daha önce de belirtildiği gibi, Milli Kütüphane o yıllarda bünyesinde en fazla yetişmiş kütüphaneci bulunduran bir kuruluştur.)

Dernek, örgütlenme kısmında sözü edilen ihtisas komisyonlarını kurmuş, ancak bu komisyonlar amaçlarına ulaşamamıştır.

Şubeler düzeyinde örgütlenmeye geçildiği yıl olan 1961'den itibaren Dernek çalışmalarında bir canlanma göze çarpmaktadır. Bu durum, TKD Genel Merkez Yönetim Kurulu II. Dönem (1962-1964) Çalışma Programında açıkça görülmektedir. Adı geçen programda Genel Merkez çalışmaları yanı sıra, "mesleği geliştirmek için" alınacak önlemler şöyle saptanmıştır:

- a) Pilot proje işini ele almak,
- b) Her çeşit kütüphanenin, özellikle halk kütüphanelerinin sorunlarının çözümünü saptamak,
- c) Kütüphanelerde aynı sistemlerin uygulanmasını sağlamak için her yıl mesleki kongre düzenlemek (halen gerçekleştirilememiştir.),
- ç) Kütüphaneler Kanunu Projesi hazırlamak,
- d) Millî Eğitim Bakanlığı Talim-Terbiye Kurulunda en az bir kütüphaneci üye bulundurmak,
- e) Kütüphanecileri kütüphaneci müfettişlerin tef-tiş etmesini sağlamak,
- f) Kütüphane Haftası düzenlemek.⁶⁸

II. Kurultay'da alınan bir karar sonucu, TKD'nin çabalarıyla ülkemizde ilk kez 1964 yılında "Kütüphane Haftası" kutlanmıştır. Geçen süre içinde Kütüphane Haftaları daha da kabul görerek ilgili Bakanlıkların işbirliğiyle kutlanmaya başlamıştır. İlk yıllarda kasım ayının son haftasında kutlanan Kütüphane Haftası, daha sonra mart ayının son haftasına alınmıştır. Dernek tarafından düzenlenen konferans, açık oturum vb. faaliyetlerin de Kütüphane Haftalarında yapıldığına tanık olunmaktadır. Kütüphane Haftasında gerek mesleğin tanıtılmasına, gerekse kamuoyunun ülkemizin kütüphanecilik sorunlarına dikkatinin çekilmesine çalışılmaktadır.

TKD, Ankara'daki devlet ve özel kurumlarda görevli kütüphane memurlarının mesleki bilgilerini artırmak amacıyla bir-buçuk ay süreli bir kurs düzenlemiştir. 1965 yılında düzenlenen bu kursa 27 kişi katılmış ve kurs sonunda yapılan sınavda başarı gösterenlere sertifika verilmiştir. Söz konusu kurs, TKD Genel Merkezi'nce düzenlenen ilk ve son kütüphanecilik kursudur.⁶⁹

İlk kez IV. Kütüphane Haftasında (1968), "Türk kütüphanelerinin gelişmesine kütüphane kurmak, kütüphane yapısı inşa ettirmek, bu amaçlarla vakıf ve tesisler yaptırmak suretiyle katkıda bulunanları Türk kamuoyuna" duyurmak amacıyla "Kütüphane Dostu" ilan edilmesine başlanmıştır. Derneğin ve mesleğin tanıtılması açısından son derece önem taşıyan bu girişim devam ettirilememiştir.⁷⁰ (Kütüphane Dostu seçilenlerin adları için bkz. Ek III)

Dernek, çıkarılan üniversite yasalarında kütüphaneler ve kütüphanecilere de yer verilmesi için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun hazırlanması sırasında kütüphanelerle ilgili hususların Kanun'da yer alması için çalışılmış, ancak Kanun metni ele geçirilememiştir.⁷¹ 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda kütüphanelere yer verilmemesi üzerine Yükseköğretim Kurulu nezdinde girişimlerde bulunulmuş, fakat ilgili Kurulca verilen yanıtta, "Kanun'un böyle çıktığı ve artık değiştirilip yeni madde eklenemeyeceği" hususu Genel Merkez Yönetim Kurulu'na iletilmiştir.⁷²

TKD, VIII. Millî Eğitim Şurası'na okul kütüphanelerine değgin bir muhtıra vererek, okul kütüphanelerine önem verilmesi ve daha iyi bir hale getirilmesi için çalışmalar yapılmasınınin zorunlu olduğunu vurgulamıştır.⁷³

Keza, XIV. Kütüphane Haftası dolayısıyla Millî Eğitim Bakanlığı makamına okul kütüphaneleri hakkında rapor verilmiştir.⁷⁴

Kütüphaneler Kanunu çıkarılması TKD'nin kuruluşundan bu yana üzerinde durduğu bir konudur. Bugüne değin çözümlenemeyen bu sorunla ilgili olarak Dernek, çeşitli zamanlarda çeşitli mercilere böyle bir yasanın çıkarılmasınınin zorunlu olduğunu defalarca söylemiş fakat somut bir sonuç elde edememiştir. Yasanın çıkarılmamış olması, bugün de kütüphanecilerin sorunu olmakta devam eden kefalet aidatı, ayniyat vb. sorunların da çözümlenmesini geciktirmektedir.⁷⁵

TKD, 1978 yılında yeni bir Derleme Kanunu çıkarılması ile ilgili çalışmalara da katılmış ve Taslak üzerinde

yaptığı çalışmayı görüşüyle birlikte Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne göndermiştir.⁷⁶

Dernek, Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Komisyonu'nu Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği üzerinde görüşülmesi için toplantıya çağırılmış, fakat adı geçen Komisyonun toplanamaması üzerine Genel Merkez "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği Hakkındaki TKD Görüşü"nü Bakanlık makamına sunmuştur.⁷⁷

Basım ve Yayıncılığın 250. yılı TKD'nin 30. kuruluş yılına (1979) rastlamıştır. Dernek, bu amaçla bir toplantı düzenleyerek basım ve yayıncılıkla ilgili çeşitli sorunların tartışılmasına yardımcı olmuştur. Aynı yıl Uluslararası Çocuk Yılı ile ilgili çalışmalar da yapılmıştır.⁷⁸

TKD, Derneğe ait bir Genel Merkez binasına sahip olabilmek için uzun yıllar uğraşmıştır. İlk Anadoluda Genel Merkez olarak Denizciler Caddesi No. 53 gösterilmiştir. Bu adreste üyelere ait bir konut olduğu; Derneğin böyle bir adreste hiç ikamet etmediği belirtilmiştir.

Dernek bültenlerinde adres olarak uzun süre Milli Kütüphane gösterilmiştir. Dernek Genel Merkezi olarak kullanılmak üzere bir daire satın alınması için 1964 yılında başlatılan çabalarla bir yapı fonu kurulmuş ve Dernek gelirlerinden yapılan tasarruflar bu fonda biriktirilmiştir. Fondaki hesabın çok yavaş artması ve paranın alım gücünün sürekli düşmesi nedeniyle gerekli miktarın biriktirilmesinde büyük güçlüklerle karşılaşmıştır. Yapı fonunun kurulmasından 7 yıl sonra Necatibey Caddesinde yapımına başlanan bir binada küçük bir daire satın alınmış ve 1974'te bu daireye taşınmıştır.⁷⁹

1982 yılında, Derneğin gereksinimlerini karşılamayan bu daireden 200 metrekarelik daha geniş bir daireye taşınılmıştır. Dernek yayınlarının depolanması için gerekli yeri de bulunan bu dairenin daha kullanışlı olduğu belirtilmektedir. Dernek Genel Merkezi, çalışmalarına Elgün Sokak 8/12'de devam etmektedir.

TKD, 1951 yılından bu yana IFLA (Uluslararası Kütüphanecilik Dernekleri Federasyonu) üyesidir. Gerek 1972, gerekse 1983 yılında çıkarılan derneklerle ilgili yasalar yabancı derneklere üye olabilmek için Bakanlar Kurulu kararı alınmasını amirdir. Bu kararlar kısa sürede çıkarılarak TKD'nin IFLA üyeliği devam ettirilmiştir. Derneğin mali durumunun bozuk olduğu yıllarda IFLA üyelik ödentişi hususunda sıkıntı çekilmiş, hatta üyeliğin devam edip etmemesi sorun olmuştur.

Her yıl değişik bir ülkede yapılan IFLA Genel Kurulu toplantılarında TKD temsil edilmiştir. Parasal nedenlerle bazen toplantılara temsilci gönderilememiş, çoğu zaman da tesadüfen orada bulunan ya da toplantının yapıldığı ülkede öğrenim gören bir üyeye Derneği temsil yetkisi verilmiştir. IFLA'nın bir Genel Kurul Toplantısının Ankara'da yapılması için girişimlerde bulunulmuş, fakat gerçekleştirilememiştir. (Dernek'çe gerçekleştirilemeyen bu durum, 1978 yılında Prof. Dr. İlhan Kum tarafından gerçekleştirilmiştir.)

TKD, Unesco Türkiye Milli Komisyonu'nda da yer almış ve bu Komisyon'un kütüphanecilik konusundaki çalışmalarına katkıda bulunmuştur.

1969-1970 yıllarında "Kütüphaneciler Marşı" yazılması ve bestelenmesi için yarışma açılmış, Arif Nihat Asya'nın şiiri seçilerek Faik Canselen tarafından Kütüphaneciler Marşı olarak bestelenmiştir.⁸⁰

TKD, kuruluşundan itibaren yayın çalışmalarına da önem vermiştir. 1952 yılında resmi yayın organı olan TKDB'nin yayımlanmaya başlaması Derneğin en büyük başarısıdır. Milli Kütüphane'de Dernek yararına Devlet Operası sanatçılarınca verilen bir konser, Devlet Konservatuvarı Salonunda yine Dernek yararına düzenlenen bir bale gösterisi ve üyelere toplanan ödentilerle TKDB'nin yayımlanması mümkün olmuştur.⁸¹ TKDB, halen ülkemizde kütüphanecilikle ilgili olarak düzenli yayımlanan tek mesleki dergidir.

TKD Aylık Haberler Bülteni, 1953-1961 yılları arasında aylık olarak toplam 104 sayı yayımlanmıştır. Bu aylık haber bülteni Milli Kütüphane Haber Bülteni ile birlikte hazırlanmakta ve teksir makinesinde çoğaltılmakta idi. Böyle bir haber bültenine günümüzde de gereksinim duyulduğu yetkililerce belirtilmiştir.⁸²

Genel Merkez, resmi yayın organı dışında, kütüphaneciliğin çeşitli konularında yaklaşık 15 kitap yayımlamıştır. Birçoğunun mevcudu tükenen bu yapıtlar, ülkemiz kütüphanecilik alanındaki yayın yetersizliği dikkate alındığında, bu alandaki boşluğu doldurmada kısmen de olsa yarar sağlamıştır. (TKD'nin yayımladığı kitaplar için bkz. Ek IV)

Zaman zaman TKD şubelerinin de dergi çıkardığı görülmüştür. TKD Ankara Şubesi Kütüphanecilik adlı bir dergi yayımlamıştır. Ancak bu derginin yayını uzun sürmemiş ve yayınına son vermek zorunda kalmıştır.

TKD izmir Şubesi'nce de Kütüphane Dünyası adlı bir meslek dergisi kısa bir süre yayımlanmıştır.

Kütahya Şubesi'nin de yılda bir yayımlamakta olduğu Vahitpaşa'nın Sesi adlı bir yayın organı bulunmaktadır.

III. Bölümün Dipnotları

¹ "Derneğimizin Faaliyeti," TKDB 1(1):80, 1952.

² Bu arada TKD'nin kuruluşuna ilişkin bazı savlara da değinmekte yarar vardır. TKD'nin kesin olarak hangi tarihte kurulduğunun bilinmemesine karşın, 1949 yılı sonlarında kurulduğu sanılmaktadır. Tarih olarak 19 Kasım 1949'da kurulduğu TKDB'nin ilk sayısında belirtilmektedir. Sefercioğlu da TKD'nin "1949 yılının sonlarında (bir belirlemeye göre 19 Kasım'da)" kurulduğunu söylemekte ve kuruluş işlemlerinin iki-üç aylık bir zaman aldığını belirtmektedir. (Bkz. Necmeddin Sefercioğlu, "Sunuş," Adnan Ötüken, Kütüphaneciliğimiz İçin... Millî Kütüphane Nasıl Kuruldu ve Türkiye'de Kütüphanecilik Öğretiminin Tarihçesi, Ankara: TKD, 1979. s. III)

TKD'nin kuruluş tarihi konusunda olduğu gibi, kimler tarafından kurulduğu konusunda da birtakım belirsizlikler vardır. Tarioğlu, kaynak göstermeksizin, "IFLA'nın 1948'de Londra'daki konferansına katılan Abdülkadir Salgır ve Mustafa Köymen'e o konferansta Türk Kütüphaneciler Derneği'nin bulunup bulunmadığının sorulduğunu ve böyle bir derneğin kurulmasıyla IFLA'ya üye olunabileceğinin söylendiğini; adı geçen kişilerin yurda dönüşlerinde bu durumu ilgililere anlattıklarını ve derneğin kurulmasını teşvik ettiklerini" söylemekte ve bunu "batıya giden kütüphanecilerin derneğin kurulmasında büyük rolü" olduğu şeklinde yorumlamaktadır. (Bkz. Ekrem Tarioğlu, "Türk Kütüphaneciler Derneği," Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi, 1969. s. 12) Oysaki Köymen'in Derneğin kurucuları arasında adı geçmemektedir.

TKD'nin kurulmasıyla ilgili benzeri bir sav da, Dr. Müjgan Cunbur'un, Derneğin "IFLA'nın isteği üzerine" kurulduğunu söylemesidir. (Bkz. "TKD IX. Genel Kurul Toplantısı (28-29 Temmuz 1978)" TKDB 27(3-4): 230, 1978) Fakat bu savları doğrulayabilecek bir kanıtta incelenebilen kaynaklarda rastlanamamıştır.

Özerdim ise, "... TKD [nin]... Milli Kütüphane'nin kurulmasıyla birlikte doğduğunu söylemek mümkündür; hiç değilse Milli Kütüphane'nin kurulmasıyla filizlenmiştir. (...) Türk Kütüphaneciler Derneği de Milli Kütüphane'nin bir ürünüdür. Çünkü, dünya kütüphaneleriyle, dolayısıyla dünya kütüphanecileriyle ilgi kurulması Milli Kütüphane'nin doğuşundan sonra daha geniş imkânlar halinde belirmiştir. Hatta denilebilir ki, dışarıdan 'Türk Kütüphaneciler Derneği' adresine gönderilen yazılar böyle bir derneğin kurulmasını çabuklaştırmıştır." demektedir. (Bkz. Sami N. Özerdim, "Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni," Türk Dili 4(39): 180, 1954)

Kanımızca, gerçeğe en yakın değerlendirme Özerdim'in-
kidir. Çünkü, daha önce de değinildiği gibi, Milli Kütüphane'nin kuruluş aşamasında Adnan Ötüken, ve onunla birlikte çalışan kütüphaneciler, aynı zamanda bir dernek kurulmasını da düşünmüş olsalar gerektir. Bunu destekleyebilecek en önemli kanıt, Anatüzüğün 4. maddesinde kayıtlı kurucu üyelere 16 kişinin Milli Kütüphane'nin yönetici ve kütüphanecilerinden olmasıdır. Kaldı ki, Ötüken, daha Milli Kütüphane'nin hazırlık çalışmaları sırasında, 21 Şubat 1947'de Milli Kütüphaneye Yardım Derneği adlı bir dernek kurmuştur. (Bkz. Ötüken, a.g.y. s.15) Yani, Ötüken'in bu konuda deneyimi bulunmaktadır.

Ancak, Ötüken'in; kurucu üye olmasına, TKDB'nin yazı işleri sorumluluğunu üstlenmesine, çeşitli dönemlerde Dernek Yönetim Kurulu'nda görev almasına ve bir dönem de (1950-1951) Genel Başkanlık yapmasına karşın, TKD ile ilgili konuşma ya da makalesine rastlanamaması ilgi çekici bir durumdur.

- 3 Tüm araştırmalarımıza rağmen Anatüzüğün yayımlandığı gazeteye (Ankara Akşam Postası) erişilememiştir. Adı geçen gazetenin Ulus Akşam Postası olması da mümkündür.
- 4 "Türk Kütüphaneciler Derneği Ana Tüzüğü," TKDB 1(1): 82-83, 1952. (Bundan sonraki dipnotlarda "Kuruluş Anatüzüğü" olarak anılacaktır.)
- 5 Kuruluş Anatüzüğü, a.y. s. 82.
- 6 "Türk Kütüphaneciler Derneği Ana Tüzüğü," TKDB 10(1-2): 91-110, 1961. (Bundan sonraki dipnotlarda "1961 Anatüzüğü" olarak anılacaktır.)
- 7 1961 Anatüzüğü, a.y. s. 91.
- 8 a.y.
- 9 Necmeddin Sefercioğlu, "1975'le Gelenler," TKDB 24(1): 6, 1975.
- 10 Necmeddin Sefercioğlu, "12 Eylül ve Türk Kütüphaneciler Derneği," TKDB 29(4):203, 1980.
- 11 "Türk Kütüphaneciler Derneği Anatüzüğü," Anadolu Gazetesi (Ankara) 25-26 Eylül 1984, s. 3. (Bundan sonraki dipnotlarda "1984 Anatüzüğü" olarak anılacaktır.)
- 12 1984 Anatüzüğü, a.y. s. 3.
- 13 Kuruluş Anatüzüğü, a.y. ss. 83-84.
- 14 "Derneğimizin Faaliyeti," TKDB 1(1): 80, 1952.

- 15 1961 Anatüzüğü, a.y. s. 97.
- 16 "Türk Kütüphaneciler Derneği IV. Kurultayı (26-28 Ağustos 1968 - Niğde)" TKDB 17(3):204, 1968.
- 17 1961 Anatüzüğü, a.y. ss. 98-99.
- 18 a.y. ss. 100-103.
- 19 a.y. ss. 93-97.
- 20 TKD Genel Başkanı Dr. Necmeddin Sefercioğlu ile 3 Haziran 1983 tarihinde yapılan görüşme.
- 21 a.g.
- 22 a.g.
- 23 "İhtisas Komisyonları Kuruldu," TKDB 12(3-4):241-242, 1963; ayrıca bkz. "Türk Kütüphaneciler Derneği," Kütüphaneciliğin Sesi 1(4):13-15, Kasım 1963.
- 24 "TKD Genel Merkezi'nce Kurulan Komisyonlar," TKDB 27(4):265-266, 1978.
- 25 "İhtisas Komisyonları," TKDB 30(3):141, 1981.
- 26 Sefercioğlu, a.g.g.
- 27 "Türk Kütüphaneciler Derneği V. Kurultayı," TKDB 19(3):162, 1970.
- 28 a.y. s. 227.
- 29 a.y. s. 244.
- 30 "Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Merkez Yönetim Kurulu Çalışma Raporu," TKDB 23(3):191, 1974.
- 31 "Türk Kütüphaneciler Derneği VIII. Genel Kurul Toplantısı (9-11 Temmuz 1976 - Ankara)" TKDB 25(3):205, 1976.
- 32 Sefercioğlu, a.g.g.
- 33 "Dernekler Kanunu," Kanun No. 2903 Resmî Gazete 7 Ekim 1983. Md. 22.

- 34 Buraya dek yeni Anatuk ile ilgili olarak verilen bilgiler için bkz. 1984 Anatug, a.y. s. 3.
- 35 Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Merkez XI. Dönem Genel Yönetim Kurulu alışma Raporu (Ankara, 1984) s. 4.
- 36 Kuruluş Anatug, a.y. ss. 83-84.
- 37 "Cemiyetler Kanunu," Kanun No. 3512 Resmî Gazete 14 Temmuz 1938. Md. 2.
- 38 1961 Anatug, a.y. s. 92.
- 39 "Dernekler Kanunu," Kanun No. 1630 Resmî Gazete 2 Aralık 1972. Md. 7.
- 40 1984 Anatug, a.y. s. 3.
- 41 1961 Anatug, a.y. s. 92.
- 42 Kuruluşundan Bugüne Türk Kütüphaneciler Derneği (1949-1978) Ankara: Aksaray Matbaası, 1978. s. 16. f
- 43 1984 Anatug, a.y. s.3
- 44 Ergun Özsunay, Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, gzd. geç. 5. bs. İstanbul: Yüksel Matbaası, 1982. s. 117.
- 45 "Dernekler Kanunu," Kanun No. 2908 Resmî Gazete 7 Ekim 1983. Md. 1.
- 46 "Derneğimizin Faaliyeti," TKDB 1(1):80, 1952.
- 47 "Türk Kütüphaneciler Derneği I. Kurultayı, 6-7 Ekim 1962," TKDB 11(1-2):XXIII, 1962.
- 48 "Türk Kütüphaneciler Derneği 21 Yaşında," TKDB 18(4): 216, 1969.
- 49 Yıldız akın, "Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni'nin İçerik ve Yazar Yönünden Değerlendirilmesi," Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1980. s. 10.

- 50 Sefercioğlu, a.g.g.
- 51 a.g.
- 52 "Türk Kütüphaneciler Derneği III. Kurultayı (24-25 Eylül 1966 - Kayseri)" TKDB 15(3):195-197, 1966.
- 53 1984 Anatüzüğü, a.y. s.3.
- 54 "Türk Kütüphaneciler Derneği IV. Kurultayı (26-28 Ağustos 1968 - Niğde)" TKDE 17(3):204, 1968.
- 55 Özsunay, a.g.y. s.276.
- 56 Necmeddin Sefercioğlu, "1975'le Gelenler," TKDE 24(1):6, 1975.
- 57 "Türk Kütüphaneciler Derneği I. Kurultayı," TKDB 11(1-2):XXVII, 1962.
- 58 "TKD Bursa Şubesinin Yönetim Kurulu Raporudur," TKDB 27(3-4):247, 1978.
- 59 "Türk Kütüphaneciler Derneği IV. Kurultayı (26-28 Ağustos 1968 - Niğde)" TKDB 17(3):200, 1968.
- 60 "Türk Kütüphaneciler Derneği IX. Genel Kurul Toplantısı (28-29 Temmuz 1978 - Ankara)" TKDE 27(3-4):207, 1978.
- 61 "Türk Kütüphaneciler Derneği VII. Genel Kurul Toplantısı (28-29 Ağustos 1974 - Ankara)" TKDB 23(3):192, 1974.
- 62 Sefercioğlu, a.g.m. s. 1.
- 63 Necmeddin Sefercioğlu, "TKD'nin Bazı Sorunları ve 'Vakıf' İhtiyacı," TKDE 29(2):62-64, 1980.
- 64 Sefercioğlu, a.g.g.
- 65 Bkz. TKD Aylık Hab. Bült. Cilt 1-9, 1953-1961.
- 66 TKD'nin 1949-1977 yılları arasında düzenlediği tüm konferansların listesi için bkz. Nilgün (Celayir) Savaş, "Türk Kütüphaneciler Derneği ve Üniversite Kütüphanecilik Bölümü Mezunları Derneği," Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1977. ss. 47-51.

- 67 "Türk Kütüphaneciler Derneği 1961 Yılı Seri Konferansları," TKDB 10(1-2):71-75, 1961.
- 68 "Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Merkez Yönetim Kurulu İkinci Dönem (1962-1964) Çalışma Programı," TKDE 11(1-2):XXIX-XXX, 1962.
- 69 "TKD Kütüphanecilik Kursu," TKDE 14(3-4):68-69, 1965.
- 70 "IV. Kütüphane Haftası Kutlandı," TKDE 16(4):276, 1967.
- 71 "TKD V. Kurultayı (17-20 Ağustos 1970 - Konya)" TKDE 19(3):263, 1970.
- 72 Sefercioğlu, a.g.g.
- 73 Muhtıra metni için bkz. "Türk Kütüphaneciler Derneğinin VIII. Millî Eğitim Şurası Başkanlığına Sunduğu, Okul Kütüphanelerine İlişkin Muhtıra," TKDE 19(4):349-352, 1970.
- 74 Rapor için bkz. "XIV. Kütüphane Haftası Dolayısıyla Millî Eğitim Bakanlığı Makamına verilen Okul Kütüphaneleri Hakkında Rapor," TKDB 27(2):131-134, 1978.
- 75 Kütüphaneler Kanunu çıkarılmasının uzun süre gerçekleştirilememesi konusunda bkz. "Kronolojik Fantezi," Yeni Yayınlar Aylık Bibliyografya Dergisi 18(6):161-162, 1973.
- 76 "TKD Genel Merkezi'nin 'Derleme Kanunu Taslağı' Üzerindeki Çalışmaları," TKDB 27(4):266-268, 1978.
- 77 "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği Hakkındaki Türk Kütüphaneciler Derneği Görüşü," TKDB 28(3):157-160, 1979.
- 78 Necmeddin Sefercioğlu, "1979'da Kutladığımız Önemli Olaylar ve Yıldönümleri," TKDB 28(4):163-170, 1979.
- 79 Kuruluşundan Bugüne... s.7.
- 80 a.y. ss.6-7.
- 81 "Derneğimizin Faaliyeti," TKDB 1(1):80, 1952.
- 82 Sefercioğlu, a.g.g.

IV. B Ö L Ü M

T H E L I B R A R Y A S S O C I A T I O N

Tarihçe

En eski ulusal kütüphanecilik derneği olan Amerikan Kütüphaneciler Derneği'nin (ALA) kütüphanecilikle ilgili bir konferans sonucunda 6 Ekim 1876'da kurulmasından sonra, Edward B. Nicholson, yayımladığı bir yazıda ABD'de düzenlenen bu konferansın başarısından söz ederek, İngiliz kütüphanecilerinin de benzeri bir dernek kurmalarını önermiştir. 16 Şubat 1877 tarihli The Times'da yayımlanan bir mektubuylar Nicholson önemli kütüphanecilerden destek sağlamıştır. Nitekim 1877 yılının ekim ayında Londra'da uluslararası bir konferans düzenlenmesi kararlaştırılmıştır.¹

2-5 Ekim 1877 tarihlerinde Londra'da düzenlenen bu konferansa 218 delege katılmıştır. Fransa, Almanya ve Yunanistan'ın resmen temsil edildikleri; ABD, Avustralya, Belçika, Danimarka ve İtalya'dan gelen kütüphanecilerin de katıldıkları konferansın son gününde, 5 Ekim 1877'de İngiliz Kütüphaneciler Derneği (The Library Association of the United Kingdom) kurulmuştur.²

1896 yılında Derneğin etkisini artırmak amacıyla, adında bulunan "United Kingdom" ibaresi kaldırılmıştır.³ LA, (İngiltere'nin posta pulları gibi) adında ülke belirteci bulunmayan en eski ulusal kütüphanecilik derneklerinden birisidir.⁴

Derneğin temel amacı, "kütüphanecilikle uğraşan ya da ilgilenen herkesi, mevcut kütüphanelerin mümkün olan en iyi şekilde yönetiminin sağlanması ve arzu edilen yerlerde yenilerinin açılması için bir araya getirmek" olarak belirlenmiştir.⁵

29 Mart 1895'de Dernek Yürütme Konseyi "Kuruluş Yasası" çıkarılması konusunda bir öneri getirmiştir. Bu tür bir yasa çıkarılmasıyla Dernek, saygınlığının yanı sıra, kütüphanecilik mesleğinin İngiltere'deki resmi temsilcisi olma hakkını elde edecekti. Kuruluş Yasasıyla Dernek, mülkiyet edinme ve kendi yasal işlemlerini yürütme yetkisini de kazanacaktı.⁶

Yürütülen çalışmalar sonucunda, 1898 yılında LA'nın Kuruluş Yasası (Royal Charter) çıkarılarak Derneğin amaçları spesifikleştirilmiş ve halk kütüphaneleri konusundaki görevleri belirtilmiştir. Derneğin Kuruluş Yasası'nda yer alan amaçları şunlardır:

a) Kütüphanecilikle uğraşan ya da ilgilenen herkesi, kütüphanelerin yönetimini etkileyen nedenleri ve bibliyografik sorunları tartışmak amacıyla konferans ve toplantılar düzenleyerek bir araya getirmek,

b) Kütüphanelerin daha iyi yönetilmesini sağlamak,

- c) Kütüphanecilerin nitelik ve statülerinin geliştirilmesi için çalışmak,
- ç) Halk Kütüphaneleri Yasası'nın İngiltere ve İrlanda'daki her kentte uygulanmasını sağlamak,
- d) Halkın kullanımını için danışma ve ödünç verme kütüphaneleri kurulmasına çalışmak,
- e) Halk kütüphanelerinin yönetimini ilgilendiren yasal düzenlemeleri izlemek,
- f) Bibliyografik çalışma ve araştırmaları teşvik etmek,
- g) Dernek üyelerinin yararlanması için bilgi derleyerek dergi, bülten vb. yollarla yayımlamak,
- ğ) Bir kütüphane ve müze kurmak,
- h) Kütüphanecilik sınavları açmak ve yeterlilik sertifikası vermek,
- ı) Yukarıdaki amaçları gerçekleştirmek için tüm yasal gereklilikleri yerine getirmek.⁷

LA'nın kurulduğu yıllarda İngiltere'de kütüphanecilik henüz bir meslek olarak tanınmamaktaydı. Bu nedenle Dernek, herşeyden önce kütüphanecileri, kütüphane yetkililerini, meslekten olmayan ve fakat kütüphanelerle ilgilenen kişileri bir araya getirmeyi amaç edinmiştir.

LA, 1925'lere dek faaliyetlerini Londra'da bulunan üyelerin çabalarıyla yetersiz bir biçimde sürdürmeye çalışmıştır. O yıllarda Derneğin üye sayısı 800 civarındadır. Üyelerin üçte birini ise kurum üyeleri oluşturmaktadır.⁸

Dernek toplam üç şubeye sahiptir. Grup ve seksiyonlar ise henüz oluşturulmamıştır. Bütçesi ise 1700 sterlin kadardır. Yani, Dernek oldukça güçsüz bir durumdadır. Haslam o günleri "karanlık günler" olarak nitelendirmektedir.⁹

LA'nın tarihinde 1925-1930 yılları arası dönüm noktası olmuştur. 1928 yılında tüm yönetmelikler gözden geçirilmiş ve Dernek yeniden örgütlenerek kütüphanelerle ilgili diğer derneklerle birleşme kararı alınmıştır. Bunun üzerine, AAL (Association of Assistant Librarians), SLA (Scottish Library Association) ve NMLA (North Midland Library Association) gibi bağımsız dernekler LA'nın birer seksiyonu haline getirilmiştir. Aynı yıl CUKT (Carnegie United Kingdom Trust), Derneğin üye sayısının artması için yardımda bulunmaya başlamış ve Derneğe bir Genel merkez binası sağlamıştır. CUKT, o zamana değin fahri olarak yürütülen "Genel Sekreterlik" görevi için de fon ayırmıştır. 1929 yılında LA, açtığı mesleki sınavlara girmek isteyen kişiler için Derneğe üye olma koşulunu getirmiştir. Uygulanan bu politikalar sonucu 1928'de 897 olan üye sayısı 1930'da 2884'e ulaşmıştır.¹⁰

1961 yılında Kuruluş Yasası değiştirilmeksizin, yönetmeliklerde yapılan değişiklikler sonucu Dernek tamamen mesleki bir kimliğe bürünmüştür. "Reorganizasyon" olarak adlandırılan yeni düzenlemelerin amacı; Derneği, kişisel ve kurumsal üyelerin eşit bir biçimde temsil edildiği bir örgüt değil, salt mesleğin bütün sektörlerinde çalışan kütüphanecilerin temsil edildiği bir örgüt haline getirmektir. Reorganizasyon sonucunda kurum üyelerinin Konsey'deki

oy hakları ve temsil edilmeleri kısıtlanmıştır.¹¹

LA'nın üye sayısı 1980 yılında 24528'e (23598'i kişisel, 930'u kurumsal üye) ulaşmıştır.¹² Üye sayısı giderek artan LA, gerek ulusal, gerekse uluslararası düzeyde kütüphaneler ve kütüphanecilikle ilgili kararların oluşturulmasında etkin görevleri yerine getiren imrenilir kütüphanecilik derneklerinden birisi haline gelmiştir.

Örgütlenme

LA, 1877 yılından 1898 yılına dek çalışmalarını Kuruluş Yasası olmaksızın sürdürmüştür. Bu süre içerisinde Derneğin faaliyetleri çok kısıtlı olduğundan Dernekle ilgili işler fahri üyelerce yürütülmüştür. Londra'da bulunan üyelerin katılımıyla Konsey toplantıları yapılabilmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi, 1898 yılında Derneğin Kuruluş Yasası çıkarılmıştır. Kuruluş Yasası'nda amaçlar belirtilmekte ve ne gibi çalışmalar yapılacağı sıralanmaktadır. Bunun yanı sıra, Derneğin görevlileri, Yürütme Komiteleri, Konseyi ve Genel Kurul toplantıları konusunda hükümler de Yasa'da yer almaktadır. Kuruluş Yasası ile birlikte kabul edilen yönetmeliklerle de, Derneğe üye olma koşulları, üyelik ödentileri, Derneğin gelir kaynakları, Konsey'in seçimi, Genel Sekreter, veznedar, denetçiler, daimi komiteler ve şubelerle ilgili düzenlemeler yapılmıştır.¹³

LA'nın en yetkili yürütme ve karar organı Konsey'dir. Dernek işlerinin yürütülmesi, Kuruluş Yasası'nın ve yönet-

meliklerin uygulanmasının sağlanması Konsey'in görevidir. Yılda en az üç kez toplanan Konsey aşağıdaki kişilerden oluşmaktadır:

Başkan (Her yıl yıllık genel toplantıda seçilir.)

3 Başkan Yardımcısı (Görev süreleri üç yıldır.

Her yıl bir başkan yardımcısı için seçim yapılmaktadır.)

Fahri Veznedar (Her yıl yıllık toplantıda seçilir.)

Londra'dan seçilen 9 Konsey üyesi (London Councillors)

(Her yıl üç üyesi yenilenmektedir.)

Tüm ülkeden seçilen 15 Konsey üyesi (Country Councillors) (Her yıl 5 üyesi yenilenmektedir.)

Şubelerce seçilen 12 Konsey üyesi (Her yıl, yıllık genel toplantıda seçilir.)

AAL tarafından atanan 5 Konsey üyesi (Her yıl atanmaktadır.)

Ulusal, üniversite, kolej ve tıp kütüphanelerinde çalışan üyelerce seçilen 6 Konsey üyesi (Her yıl iki üyesi yenilenmektedir.)

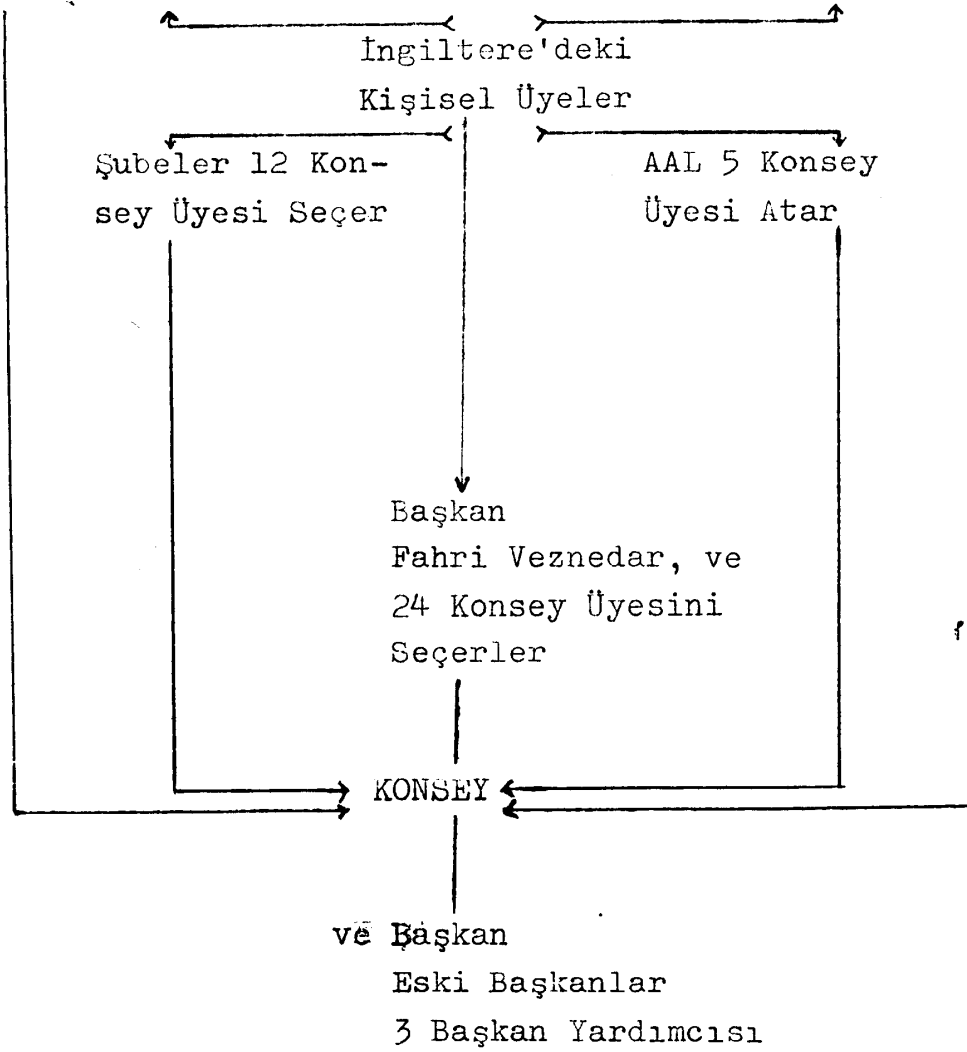
Özel kütüphanelerde çalışan üyelerce seçilen 6 Konsey üyesi (Her yıl iki üyesi yenilenmektedir.)

Gerektiğinde eski Dernek başkanları da yer alabilmektedirler.¹⁴

Dernek Konseyi'nin yapısı aşağıdaki Çizimde gösterilmektedir. Çizimde Londra'dan seçilen 9 Konsey üyesi ve tüm ülkeden seçilen 15 Konsey üyesi toplu olarak (24) gösterilmiştir.

Ulusal, Kolej ve Tıp
Kütüphaneleri 6 Konsey
Üyesi Seçer

Özel Kütüphaneler
6 Konsey Üyesi
Seçer

Çizim I. Library Association Konseyi'nin Yapısı

Kaynak: A Librarian's Handbook, ed. by L.J. Taylor. London: LA, 1978. Cilt I, s.141.

Konsey üyelerinin seçiminde oy kullanma postayla yapılmaktadır. Başkan, Başkan Yardımcıları ve Fahri Veznedar seçimlerinde Konsey aday göstermektedir.

Her şubede yapılan Konsey üyesi seçiminde sadece o şubenin üyeleri oy kullanabilir.

Ulusal, Üniversite, Kolej ve Tıp Kütüphaneleri, Özel Kütüphaneler ve şubelerden Konsey üyesi seçilmek üzere aday olanların en az iki üye tarafından aday gösterilmeleri gereklidir.

Seçimde en fazla oy alan adaylar Konsey üyesi seçilirler.¹⁵

Dernek Başkanı, Fahri Veznedar ve Konsey Başkanı Derneğin fahri görevlileridir. Derneğin yöneticilik görevini yürüten ise Genel Sekreterdir. Genel Sekreterin görevi tüm işlemlerin kayıtlarını tutmak, raporları hazırlamak, Dernek ile ilgili duyuruları yayımlamak ve haberleşmeyi sağlamaktır. Derneğe ait kitap, rapor ve diğer mülkten de Genel Sekreter sorumludur.¹⁶

Konsey, Derneğin çeşitli bölümlerinde çalışan, ya da Konsey üyesi olan kişilerden Daimi Komiteler (Standing Committees) atama yetkisine sahiptir. Daimi Komitelere Dernek üyesi olmayan kişiler de danışman üye olarak atanabilmektedir. Söz konusu komiteler seçimle oluşan Konsey'in ilk toplantısında kurulur; gereksiz görülenler kaldırılabilir.¹⁷

Konsey'in 1984 yılındaki Daimi Komiteleri şunlardır:

Yürütme Komitesi

Bibliyografya, Enformasyon Sistemleri ve Standartlar Komitesi

Eğitim Komitesi

İnsangücü ve Hizmet Koşulları Komitesi

Kütüphane ve Enformasyon Hizmetleri Komitesi

Üyelik Hizmetleri Komitesi

Disiplin Komitesi.¹⁸

LA, ülke çapında şubelere sahip olan bir dernektir. Konsey, Dernek üyesi olan en az 20 kişinin yazılı istekte bulunması sonucu istekte bulunan kişilere Derneğin şubesi- ni kurma yetkisi verebilir. Böyle bir yetki verildiğinde, o şube sınırları içerisinde çalışan Dernek üyesi tüm kütüp- hanecilerin şubeye üye olmaları gerekmektedir. Bir üye bir- den fazla şubeye üye olamamaktadır.

Şubelerin temel işlevi kendi bölgelerinde bulunan tüm üyeleri bir araya getirmektir. Her şubenin bir başkanı, bir veya birden fazla fahri sekreteri, bir fahri veznedarı, şu- benin işlerini yürüten ve yerel sorunlarla ilgilenen bir komitesi bulunmaktadır. Şubeler, Konsey'in izni olmaksızın diğer şubeleri etkileyebilecek, ya da Derneğin genel poli- tikasına ve dış ilişkilerine aykırı düşebilecek faaliyet- lerde bulunamazlar.¹⁹

Her şube, şube üyelerince seçilen bir temsilci ara- cılığıyla Konsey'de temsil edilmektedir.²⁰

LA'nın toplam 12 şubesi bulunmaktadır. Ülke 12 böl- gesel alana bölünmüş ve her bölge Derneğin bir şubesi olarak kabul edilmiştir. İlk bakışta Derneğin şube sayısı az gözü- kebilir. Ancak, her bölgede bulunan tüm eyaletler ve kent- ler ana şubeye bağlıdır. Böylece, Dernek kapsamı dışında kalan hiçbir kent bırakılmamıştır.

Derneğin 1984 yılındaki şubeleri aşağıda verilme- ktedir:

Berkshire, Buckinghamshire ve Oxfordshire Şubesi
 East Midlands Şubesi
 Eastern Şubesi

London and Home Counties Şubesi
 Northern Şubesi
 North Western Şubesi
 Northern Ireland Şubesi
 Scottish Library Association
 South Western Şubesi
 Welsh Library Association
 West Midland Şubesi
 Yorkshire ve Humberside Şubesi.²¹

LA'nın şubelerden ayrı olarak bir de Grup ve Seksiyonları bulunmaktadır. Grup ve Seksiyonlar şubelerden farklı hizmet vermektedir. Temel işlevleri, aynı tür kütüphanelerde ya da özelleşmiş konularda çalışan Dernek üyelerini bir araya getirmektir.²²

Konsey, Dernek üyesi olan en az 50 kişinin yazılı istekte bulunması sonucu istekte bulunan kişilere Derneğin bir Grup veya Seksiyonunu kurma yetkisi verebilir.²³ Grup ve Seksiyonların şubelerden farkı Konsey'de temsil edilmemeleridir.

Derneğin seksiyonlarından birisi olan AAL Dernek içinde özel bir konuma sahiptir. AAL, Dernek Konseyi'nde kendisinin atadığı 5 Konsey üyesi tarafından temsil edilmektedir.

LA'nın çeşitli konularda faaliyet gösteren toplam 22 grup ve seksiyonu bulunmaktadır. Grup ve seksiyonların adları şunlardır:

Association of Assistant Librarians (AAL)

Gör-İşit Grubu

Sube Kütüphaneleri ve Gezici Kütüphaneler Grubu

Kataloglama ve Dizinleme Grubu

Yaygın ve yüksek Eğitim Kolejleri Grubu

Toplum Hizmetleri Grubu

Eğitim Kütüphanecileri Grubu

Devlet Kütüphaneleri Grubu

Endüstri Grubu

Enformasyon Teknolojisi Grubu

Uluslararası ve Karşılaştırmalı Kütüphanecilik Grubu

Kütüphane Tarihi Grubu

Yerel Çalışmalar Grubu

Tıp ve Sağlık Kütüphaneleri Grubu

Halk Kütüphaneleri Grubu

Püblisite ve Halkla İlişkiler Grubu

Nadir Eserler Grubu

Danışma Kütüphaneleri, Özel Kütüphaneler ve Enfor-
masyon Seksiyonu

Okul Kütüphaneleri Grubu

Yetiştirme ve Eğitim Grubu

Üniversite, Kolej ve Araştırma Kütüphaneleri Seksiyonu

Gençlik Kütüphaneleri Grubu.²⁴

Kuruluş Yasası'ndan ve yürürlükte olan en son yönet-
meliklerden yararlanarak verdiğimiz örgütlenme ile ilgili
bu bilgilerden sonra, LA'nın bu aşamaya nasıl geldiğine de
kısaca değinmek gerekmektedir.

LA yaklaşık 50 yıl çalışmalarını şubesiz olarak yürüt-
müştür. Grup ve seksiyonların kurulması ise daha sonraki ta-
rihlere rastlamaktadır.

AAL 1895 yılında kurulmuş ve kuruluşundan 35 yıl sonra LA ile birleşmiştir. Bu birleşme, LA'nın yönetmelik değişikliği yaparak diğer kütüphanecilik dernekleriyle birleşme kararı almasından sonra gerçekleşmiştir. Günümüzde de AAL, LA'nın bir seksiyonu olmasına karşın özerkliğini korumakta ve kendi Konseyi aracılığıyla yönetilmektedir.²⁵

ASLIB (Association of Special Librarians and Information Bureaux) ise 1924 yılında kurulmuş ve gerek devletin, gerekse bilim ve teknoloji kuruluşlarının kolaylıklarından yararlanarak günden güne güçlenmiştir. ASLIB, LA'dan bağımsız olarak halen çalışmalarını sürdürmektedir.

Gerek AAL, gerekse ASLIB'in ayrı dernekler olarak örgütlenmelerinin nedeni, LA'nın ilk yıllardaki faaliyetlerinin yeterli bulunmaması ve tüm kütüphanecileri temsil etme yönünde çaba göstermemesidir. Keza, 1958 yılında Institute of Information Scientists'in kurulma nedeni de, LA'nın teknoloji alanında çalışan bilgibilimcileri tatmin etmemesidir.²⁶ Thompson, ayrı dernekler halinde örgütlenme olmasaydı, yani, tüm kütüphanecilik mesleği bir kütüphanecilik derneği tarafından temsil edilseydi, İngiltere'de ve birçok denizaşırı ülkede kütüphaneciliğin bugünkünden daha fakir olacağını öne sürmektedir. Fakat aynı yazar, uluslararası düzeyde (bir IFLA üyesi olarak) tek bir ses halinde yer almanın mesleği daha güçlü kıldığını da kabul etmektedir.²⁷

Derneğin yakın tarihine bakıldığında, örgütlenmeye ilgili olarak yapılan en önemli değişikliklerden birisinin de "Reorganizasyon" olduğu görülmektedir. Konsey, Derneğin

örgütsel yapısını, Konsey'in kompozisyonunu, komitelerin yapısını, Dernek politikasıyla Dernek üyelerinin uyumsuzluklarını incelemek üzere H.D. Barry adlı bir avukatı görevlendirmiştir. Konsey Barry'den, "yakın gelecekte LA'nın rolü"nü ne olması gerektiği hususunda önerilerde bulunmasını da istemiştir.

Barry, Derneği tüm yönleriyle incelemiş ve aksayan yönleri saptayarak öneriler getirmiştir. Barry'nin yaptığı bu çalışma Genel Sekreter tarafından Konsey'in onayına sunulmuş ve kabul edilerek getirilen öneriler doğrultusunda yeni yönetmelikler çıkarılmıştır.²⁸

1961 yılındaki yeni örgütlenme sonucu kurum üyelerinin oy hakları kaldırılarak sadece kişisel üyelere oy hakkı tanınmıştır. Ayrıca, Konsey'de üniversite, tıp ve özel kütüphanelerin de temsilci bulundurmaları kararlaştırılmıştır.²⁹ Böylece Dernek, sadece kütüphanecilik mesleğinin ve çeşitli türdeki kütüphanelerde çalışan kütüphanecilerin demokratik bir biçimde temsil edildiği bir örgüt haline gelmiştir.

Reorganizasyon Derneğin hem üye sayısını, hem de seksiyon sayısını artırmıştır. 1960 yılında Derneğin 6 seksiyonu varken, bu sayı 1970'de 17'ye, 1984'de ise 22'ye yükselmiştir. Gereksinimlere göre seksiyon sayısı artırılabilir.

Derneğin örgütlenmesi zaman zaman gözden geçirilmekte ve gereken değişiklikler sürekli olarak yapılmaktadır. Yapılan değişiklikler, Derneğin, değişen koşullara göre politika saptayarak üyelerin ve mesleğin gereksinim-

lerine yanıt verebilmesi yönünden yararlı görülmektedir.

Dernek işlerinin yürütülmesinde toplam 80 ücretli personel çalışmaktadır.

Üyelik

LA'da beş tür üyelik bulunmaktadır:

1. Şeref Üyeleri: Derneğin amaçlarının gerçekleştirilmesinde seçkin hizmet veren kişiler Konsey kararıyla "şeref üyesi" olabilirler.
2. Kişisel Üyeler: Kütüphaneciler, bibliyograflar, enformasyon görevlileri ve kütüphanelerin yönetimiyle ya da Derneğin amaçlarıyla ilgilenen kişiler.
3. Dernekle İlişkili Kurum Üyeleri: Kütüphaneleri koruyan veya kütüphane ve enformasyon hizmetleriyle ilgilenen şirket, kurum ve diğer örgütler.
4. Haberleşme Üyeleri: İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda dışında yaşayan kişiler.
5. Dernekle İlişkili Kişisel Üyeler: Kütüphaneci, bibliyograf veya enformasyon görevlisi olarak çalışmayan, fakat Derneğin amaçlarıyla ilgilenen kişiler.

Üyelerin seçimi ise şöyle yapılmaktadır: İki Dernek üyesi tarafından imzalanmış, aday üyenin, kurumun ya da örgütün adının ve niteliklerinin belirtildiği bir öneri Konsey toplantısında oya sunulur. Çoğunluk sağlandığı takdirde aday üye, kurum veya örgüt Dernek üyeliğine kabul edilmiş olur. Herhangi bir nedenle üyeliğin iptal edilmesinde veya geriye verilmesinde Konsey tam yetki sahibidir.³⁰

Derneğe isteyen herkes üye olabilmektedir. Üyeler Derneğin açtığı sınavlara girerek kişisel üyelikte daha kıdemli derecelere ulaşabilmektedirler.

ALA'da kişisel üyelik iki kademelidir:

1. Associates
2. Fellows.

"Associate" olabilmek için; üyenin, Konseyce onaylanmış bir kütüphanede en az üç yıl çalışmış olması ve Derneğin açtığı sınavı başarması gerekmektedir. "Fellow" olabilmek için ise; üyenin, en az beş yıllık "Associate" olması, Konseyce onaylanan bir kütüphanede en az beş yıl çalışmış olması ve bir teze veya yayımlanmış çalışmaya sahip olması gereklidir.³¹

"Fellow" ve "Associate" derecelerine sahip olan Dernek üyeleri, isimlerinden sonra "FLA" (Fellow of the Library Association) ve "ALA" (Associate of the Library Association) kısaltmalarını kullanabilmekte ve kendilerini "uzman kütüphaneci" (chartered librarian) olarak nitelendirebilmektedirler.³²

Derneğe öğrenciler de üye olabilmelerine karşın, sadece uzman kütüphanecilerin seçimlerde oy kullanma hakları vardır. Daha önce de değinildiği gibi, Reorganizasyondan sonra kurum üyelerinin ve meslektan olmayan üyelerin oy kullanma hakları kaldırılmıştır.

Üyelik ödentileri kişisel üyelerin yıllık kazançlarına, kurum üyelerinin ise yıllık bütçelerine göre saptanmaktadır. Kuruluş Yasası'nda Derneğin üyelik ödentisi;

"Fellow" üyeler için 1 guinea (1,05 sterlin) giriş ücreti ve 1 guinea yıllık ödenti, "Associate" üyeler için 1 guinea ve diğer üyeler için de 1 guinea olarak belirlenmiştir.³³

Üyelik ödentileri Konsey'ce artırılabilir. Nitekim 1898 yılında 1 sterlin civarında olan üyelik ödentileri, Derneğin maddi yönden bunalmaya düştüğü zamanlarda birçok kez artırılmıştır. 1 Ocak 1984 tarihinden geçerli olmak üzere üyelik ödentileri yıllık kazançlara göre yeniden belirlenmiştir. Buna göre; yılda 20 bin sterlinden daha fazla kazanan üyeler 80 sterlin, 15 bin ile 20 bin sterlin arasında kazanan üyeler 68 sterlin, ..., yılda 3500 sterlinden daha az kazanan üyeler 26 sterlin üyelik ödentisi vermektedirler. Öğrenci üyeler, İngiltere dışındaki, haberleşme üyeleri ve emekli üyeler yılda 9 sterlin ödemektedirler.

Kurum üyeleri ise yıllık bütçelerine göre üyelik ödentisi vermektedirler. Örneğin, yıllık bütçesi 2 milyon sterlinden fazla olan kurumlar yılda 263 sterlin, 1 ile 2 milyon sterlin arasında olanlar 210 sterlin, ..., bütçesi 50 bin sterlinden az olan kurumlar ise yılda 32 sterlin üyelik ödentisi vermektedirler.³⁴

Üyeler üyelik ödentilerini her yılın ilk günü ödemek zorundadırlar. 30 Haziran tarihine dek ödentilerini ödemeyen üyelerin üyelikleri geçici olarak iptal edilir. Ödentilerini 30 Haziran-1 Ekim arasında ödeyen üyeler Konsey, şube ve grup toplantılarında oy kullanamazlar. Ayrıca, bu üyelere Derneğin resmi yayın organı olan Library Association Record adlı dergi de gönderilmez. 1 Ekim tarihine dek yıllık ödentisini ödemeyen üyelerin Konsey kararıyla üyelikleri iptal edilir.³⁵

LA'da üyelik şubelere ve gruplara göre düzenlenmektedir. Şubelerin kurulmaya başlanmasıyla birlikte, Derneğin o zamana değin sahip olduğu üyelerin otomatik olarak şubelere üye olması 1949 yılında yapılan bir yönetmelik değişikliğiyle gerçekleştirilmiştir.³⁶ Bu tarihten itibaren Derneğe üye olmak isteyenlerin kayıtları şubelerde yapılmaya başlanmıştır. Her üye, LA'nın 12 şubesinden ancak birine üye olabilir. Fakat tercihinine göre her üye, ek ücret ödemeksizin grup ve seksiyonlardan ikisine üye olabilmektedir. Daha fazla gruba üye olmak isteyenlerden az miktarda yıllık ücret alınmaktadır.³⁷ Köylece üyeler, ilgi duydukları konularda çalışma yapan grup ve seksiyonlarda yer alarak etkin bir biçimde Dernek çalışmalarına katılmaktadırlar.

Aşağıdaki Tabloda LA'nın seçilmiş yıllardaki üye sayıları verilmektedir. Üye sayıları çeşitli kaynaklardan derlenmiştir.

<u>Yıllar</u>	<u>Üye Sayısı</u>	<u>Yıllar</u>	<u>Üye Sayısı</u>
1878	168	1945	6510
1882	375	1950	10433
1898	582	1957	11632
1913	678	1960	13033
1925	825	1965	15059
1927	850	1967	16157
1928	897	1969	17331
1929	1271	1972	21002
1930	2884	1974	22000
1935	5046	1976	24000
1940	6357	1980	24508
1944	6048		

Tablo IV. Library Association'ın Seçilmiş Yıllara Göre Üye Sayısı

Derneğin üyeliik sisteminde yapılan değisiklikleri ve bu değisikliklerin üye artışıındaki etkilerini incelemek gerekmektedir.

Tablodan da görüldüğü gibi, LA'nın üye sayısında 50 yıl süreyle önemli bir artış olmamıştır. 1927 yılında Derneğin toplam 850 üyesi bulunmaktadır. Derneğin 1877 yılında kurulduğu anımsandığında, bu sayının yılda 17 üye artışına karşılık geldiği ortaya çıkmaktadır.

1927 yılında toplanan Dernek Konseyi, Derneğin gelişmesi için kurulan özel komitenin (Special Committee on the Development of the Association) önerilerini benimsemiştir. Komite, üye sayısının artırılması, tam-gün görevli ücretli bir sekreterin sağlanması, Konsey'in yapısını oluşturan üye sayısının azaltılması, CUKT'dan beş yıl için 5000 sterlin yardım sağlanması, AAL, ASLIB ve Bibliographical Society adlı kütüphanecilik dernekleriyle birlikte ortak sorunlar için birleşik bir Konsey oluşturulması, CUKT'un adı geçen derneklere merkezi bir büro sağlanması vb. gibi hususlarda öneriler getirmiştir. CUKT, belirli koşullar gerçekleştirildiği takdirde Derneğe yardımda bulunabileceğini bildirmiştir. Koşullardan birisi de, LA'nın, diğer kütüphanecilik derneklerini tek bir birim halinde örgütlemesiydi.³⁸ CUKT'un koşulları yerine getirilmiş ve bu tarihten sonra Derneğin üye sayısında büyük bir artış görülmüştür. 1927 yılında 850 olan üye sayısı üç yıl içinde üç kat artarak 1930'da 2884'e ulaşmıştır.

Haslam'a göre, bu dönem üye sayısının artmasında diğer bir etken de, Derneğin açtığı sınavlara girecek olanlarda Derneğe üye olma koşulunun aranmasıdır.³⁹ Aynı yazar 1928-1945 dönemini "Rönesans ve Genişleme Dönemi" olarak adlandırmaktadır.⁴⁰

II. Dünya Savaşı süresince Derneğin üye sayısında artış olmamıştır. Dernek çalışmalarının aksamasının yanı sıra, 2000 Dernek üyesi orduda görev almış olduğundan üye sayısı 1944 yılında 6048'e düşmüştür.⁴¹

1950 yılında şube ve gruplar, sahip oldukları üye sayılarıyla orantılı olarak Genel Merkez'den para almaya başlamışlardır. Bu uygulama sonucunda şubelerin üye sayılarında ve faaliyetlerinde artış olmuştur. Çünkü, şubeler ve gruplar Genel Merkez'den daha fazla para alabilmek için üye sayılarını artırma hususundaki çalışmalarını hızlandırmışlardır.⁴²

II. Dünya Savaşı sonunda Dernek Konseyi, Glasgow, Leeds, Londra, Loughborough ve Manchester'da kütüphanecilik okulu açılması konusundaki önerileri inceleyerek yeni okullar açılmasını kararlaştırmıştır. Doğal olarak, yeni kütüphanecilik okullarının açılması hem ülkedeki uzman kütüphaneci sayısını, hem de Derneğin üye sayısını artırmıştır. 1947 yılında 1617 olan uzman kütüphaneci sayısı 1957'de 4707'ye, 1967'de 8056'ya, 1972'de 12988'e,⁴³ 1975'de ise 15716'ya ulaşmıştır.⁴⁴ 1980 yılında İngiltere ve Galler'deki kütüphanecilik okulu sayısı 18'e çıkmıştır.⁴⁵

Üye sayısının artmasındaki önemli etmenlerden birisi de 1961 yılında yapılan reorganizasyondur. Derneğin sadece kütüphaneci, bibliyograf ve bilgibilimcileri temsil eden mesleki bir dernek haline gelmesi, ülkedeki kütüphaneci, bibliyograf ve bilgibilimcilerin büyük bir kesiminin Derneğe üye olmalarını sağlamıştır.

Üye sayısı her yıl yaklaşık 1000 artan LA, 38 bin üyesi olan ALA'dan sonra en fazla üyeye sahip ikinci ulusal kütüphanecilik derneğidir.⁴⁶

Mali Durum

Derneğin en önemli mali gelir kaynakları üyelik ödentileri ve Dernek yayınlarından sağlanan gelirlerdir.

Her üye, yönetmeliklerde belirtilen miktardaki üyelik ödentisini direkt olarak Genel Merkez'e ödemek zorundadır. Hiçbir şube veya grup, üyelerinden ayrıca para talep edemez. Konsey, her şube ve grubun üyelerince ödenen yıllık ödentilerle orantılı olarak şubelere ve gruplara ödeme yapmaktadır.⁴⁷

Şubelere ve gruplara Konsey'ce yapılan bu ödemeler dışında, her şube veya grup, kendi yaptığı çalışmalardan elde ettiği gelirleri Konsey'e danışmaksızın Dernek Kuruluş Yasası ve yönetmelikleri çerçevesinde değerlendirebilmektedir. Ancak, şubeler ve gruplar her yılın sonunda mali durumlarıyla ilgili olarak Konsey'e rapor vermek zorundadırlar.

Yapılan her harcama ve yatırımın Derneğin amaçları doğrultusunda yapılıp yapılmadığı denetçilerce kontrol edilmektedir. Denetçiler her yıl Derneğin mali durumuyla ilgili

ol rak yıllık genel kurul toplantısına rapor sunmaktadırlar. Ayrıca, Derneğin yıllık bilançosu Library Association Record adlı dergide yayımlanmaktadır.

Konsej, Derneğin amaçlarını gerçekleştirebilmek için diğer kuruluşlardan borç para alabilmektedir.⁴⁸

Kuruluş yıllarında Derneğin üye sayısı az olduğundan gelirleri de kısıtlıydı. Örneğin, 1898 yılında 676 sterlin olan gelir miktarı uzun süre üç basamaklı sayıları aşamamıştır.⁴⁹ Bu tarihten yaklaşık 20 yıl sonra, 1919 yılında Derneğin bütçesi 900 sterlindir.⁵⁰ 1925'de ise bu miktar 1700 sterline ulaşmıştır.⁵¹

Dernek, parasal sıkıntıya düştüğü yıllarda ÇUKT'dan önemli miktarlarda yardım sağlamıştır. ÇUKT, 1913 yılında Derneğe tam-gün ücretli bir sekreter sağlamış ve kütüphanecilik okulu açılması için yardımda bulunmuştur. 1921 yılı sonlarında ÇUKT'un yardımları sayesinde 22'si İngiltere'de ve 17'si İskoçya'da olmak üzere toplam 39 "county" kütüphanesi hizmete açılmıştır.⁵²

1927 yılında Dernek Konseyi adı geçen şirketten 5000 sterlinlik yardım istemiş ve bu isteği kabul edilerek yardım sağlamıştır.⁵³

1935 yılında ise Rockefeller Vakfı, LA'nın tüm İngiltere kütüphaneleriyle ilgili olarak yaptığı araştırmanın masraflarını karşılamak amacıyla Derneğe yardımda bulunmuştur.⁵⁴

Derneğin üye sayısının artmaya başlamasıyla birlikte, gelirlerinde de artış olmuştur. 1945 yılında Derneğin sermayesi 11895 sterline, yatırımlarının değeri ise 16956 sterline

çıkartır.⁵⁵

İlk 50 yılda birçok kez iflas etme durumuyla karşı karşıya kalan LA, üye ödentilerini artırmak suretiyle ve yardımlar sayesinde ayakta kalmayı başarmıştır. 1950'li yıllardan sonra Derneğin mali sorunları giderek azalmıştır. 1960 yılında Derneğin yıllık geliri 80 bin sterline,⁵⁶ 1972 yılında ise sermayesi 400 bin sterline ulaşmıştır.⁵⁷

Dernek, kütüphanecilik alanında yaptığı yayınlardan önemli miktarda gelir sağlamaktadır. 1981 yılı bilançosunda verilen rakamlara göre, Derneğin, sadece dört süreli yayından (Current Technology Index, British Humanities Index, Journal of Librarianship, Library and Information Science Abstracts) elde ettiği gelir 150 bin sterlini aşmaktadır.⁵⁸

Keza Dernek, sahip olduğu Library Association Publishing Limited ve Clive Bingley Limited şirketleri aracılığıyla hem yayımladığı dergi ve kitapların basım ve dağıtımını gerçekleştirilmekte, hem de yılda 20-30 monografi yayımlayarak gelir sağlamaktadır.

Dernek, yayımladığı dergi ve kitaplardan gelir sağlamasına karşın, en önemli sürekli gelirini üyelik ödentilerinden elde etmektedir. LA'nın 1974-1983 yılları arasındaki yıllık toplam geliri ve toplam gelirin ne kadarının üyelik ödentilerinden sağlandığı aşağıdaki Tabloda verilmektedir. Rakamlar, Derneğin yıllık bilançolarından elde edilmiştir.

Yıllar	Üyelik Ödentilerinden Sağlanan Gelir (£)	Toplam Gelir (£)
1974	201224	277883
1975	231256	328858
1976	279134	387417
1977	348639	469708
1978	363814	492305
1979	394876	529306
1980	(Elde edilememiştir.)	574015
1981	628931	758426
1982	691031	836150
1983	739357	947478

Tablo V. Library Association'ın 1974-1983 Yıllarındaki Yıllık Toplam Geliri ve Toplam Gelir İçinde Üyelik Ödentilerinin Payı

Kaynak: Rakamlar, Derneğin yıllık toplantılarında açıklanan ve Library Association Record'da yayımlanan bilançolardan elde edilmiştir. Library Association Record 78(7):332, July 1976; 79(6):336, June 1977; 80(7):360, July 1978; 81(7):356, July 1979; 82(6):290, June 1980; 83(6):304, June 1981; 84(6):XXIV, June 1982; 85(6):XXVII, June 1983; 86(6-7):XXVIII, June-July 1984.

Görüldüğü gibi, LA, toplam gelirinin büyük bir kısmını üyelik ödentilerinden sağlamaktadır. 1981 yılında Derneğin toplam geliri 758 bin sterlindir. Bu miktarın 628 bin sterlini üyelik ödentilerinden elde edilmiştir. 1982 yılındaki 836 bin sterlinlik toplam gelirin 691 bin sterlini üyelik ödentilerinden sağlanmıştır. 1983 yılında ise toplam gelir 947478 sterlindir. Bu miktarın 739357 sterlini üyelik ödentilerinden elde edilmiştir.

Üyelik ödentilerinden sağlanan gelir toplam gelire oranlandığında, 1975-1980 yılları arasında Derneğin toplam gelirinin yaklaşık % 70'ini üyelik ödentilerinin oluşturduğu ortaya çıkmaktadır. Bu oran, 1980 sonrası yıllar için % 80'in üzerine çıkmıştır.

Yukarıda verilen rakamlar ve oranlar, LA'nın, işlevlerini üyelik ödentileriyle gerçekleştirdiğini ve mali yönden güçlü bir mesleki dernek olduğunu göstermektedir. Dernek, gelirlerinin büyük bir kısmını mesleki statünün ve kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi için harcamaktadır. Gücünü ise sahip olduğu üyelere almaktadır.

Faaliyetleri

LA, kurulduğu ilk yıllarda gerek üyelik, gerekse mali durum yönünden güçsüz olduğundan yürüttüğü faaliyetler de kısıtlı olmuştur. Dernek üyesi olan az sayıda Londralı kütüphaneci sorunları tartışmak üzere zaman zaman toplanmış, ancak bu toplantılarda yaptırım gücü olan kararlar alınamamıştır.

Dernek, kurulduğunda dana çok halk kütüphanelerinin geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmıştır. 1892 yılında - 1850 yılında çıkarılan Halk Kütüphaneleri Yasası da birleştirilerek - yeni bir Halk Kütüphaneleri Yasası çıkarılmıştır. LA, bu Yasa'nın tüm ülkede uygulanmasını sağlamak için çaba göstermiştir. Halk kütüphaneleri ile ilgili yürütme komitesi kuran Dernek, ayrıca, yıllık toplantılarda birçok kez halk kütüphaneleri konusunu ana tema olarak ele almış ve çalışmalar yapmıştır. 59

1898 yılında Dernek, Kuruluş Yasası'nın çıkarılmasıyla birlikte, kütüphaneler ve kütüphanecilikle ilgili çalışmaların yürütülmesi açısından yasal yönden de yetkili kılınmıştır. Böylece, yasalardan mesleki eğitime, standartlardan uluslararası ilişkilere dek her konu Derneğin ilgi alanına girmiştir.

LA, akademik kütüphanelerin geliştirilmesi için de çalışmalar yapmış ve kurduğu bir seksiyon (University, College and Research Section) aracılığıyla akademik kütüphanelerin sorunlarının çözümünde yardımcı olmuştur. 1967 yılında akademik kütüphanelerle ilgili standartlar yayımlanmış ve yaptığı araştırmalarla da bu standartların uygulanıp uygulanmadığını denetlenmiştir.⁶⁰

Derneğin özel kütüphaneler konusuna el atması 1960'lı yıllara rastlamaktadır. Dernek, kurduğu Özel Kütüphaneler Yürütme Komitesi aracılığıyla çeşitli çalışmalar yapmaya başlamıştır. "Gençlerin okuldan ayrıldıktan sonra kütüphane kullanımlarının azalması" üzerine, ülke çapında ulusal gençlik dernekleriyle işbirliğine gidilerek bu soruna bir çözüm bulunması ve yıllık toplantılarda tartışılması kararlaştırılmıştır. Derneğin şubelerine de, bölgelerindeki genç işçilerle birlikte konferans düzenleme ve kütüphane hizmetlerinin nasıl geliştirileceğini tartışma görevi verilmiştir.⁶¹ LA'nın özel kütüphaneler konusunu çok geç ele almış olması, bu alanda çalışan kütüphanecilerin ayrı bir dernek (ASLIB) olarak örgütlenmelerine neden olmuştur.⁶²

LA, "mesleki eğitim" konusıyla kurulurundan itibaren ilgilenmiş ve kütüphanecilik okullarının kurulmasında büyük rol oynamıştır. 1885 yılında Dernek, kendi sınav sistemini geliştirerek bu sınavları başaran kişilere yeterlilik sertifikası vermeye başlamıştır. Daha sonraki yıllarda bu sınavlara girmek isteyen kimselerde Derneğe üye olma koşulu aranmaya başlamıştır. Dernek, İngiltere'de bir kütüphanecilik okulu açılana değin bu konuda icazet veren tek kuruluş olmuştur.

1913 yılında Londra'da ilk kütüphanecilik okulunun (University College London School of Librarianship) açılmasında LA ve CUKF'un büyük katkıları olmuştur.⁶³ (II. Dünya Savaşı yıllarında bir süre kapanmak zorunda kalan bu okul günümüzde de öğretime devam etmektedir.) Okul açıldıktan sonra da Dernek sertifika sınavlarını sürdürmüş ve kütüphanecilere uzmanlık dereceleri (ALA ve FLA) vermeye devam etmiştir.

Günümüzde ise Dernek, İngiltere'de bulunan 18 kütüphanecilik okuluyla ilişkisini komitelerde ve Konsey'de görevli olan öğretim üyeleri aracılığıyla sürdürmektedir. Genel Merkez yetkilileri kütüphanecilik öğrencileriyle tanışmak amacıyla okulları sürekli ziyaret etmekte ve hem öğrencilere, hem de öğretim üyelerine Derneğin politikasını tartışma fırsatı vermektedirler. Konsey, üniversite ve kolejlerden atadığı kişiler aracılığıyla kütüphanecilik okullarının mesleki eğitim standartlarına uygun öğrenci yetiştirip yetiştirmediklerini denetlemektedir. Çünkü, Dernek bir "Uzman Kütüphaneciler Kütüğü" (Register of Chartered

Librarians) oluşturmıştır. Her öğrencinin amacı bu kütüğe kabul edilmektir. Kütüğe girebilmek için adayların: a) Derneğin mesleki sınavlarını başarmış olması veya kütüphanecilik ve / ya da bilgibilim alanında diplomaya sahip olması; b) Üç yıl kütüphanecilik yapmış olması ve kütüphanecilik alanında en az bir kursu başarıyla bitirmiş olması gerekmektedir.⁶⁴

LA, kütüphanecilerin maaşlarının artırılması için de çeşitli çalışmalar yapmıştır. Dernek, maaşlar ve dereceler konusunda okul, kurum ve firmaların yürütme organlarına öneriler götürmektedir. Bu amaçla Dernek, kuruluşlarla ilgili güncel kayıtlar tutarak her çeşit kütüphanenin kütüphanecilere ödediği maaşları denetlemektedir. Tutulan kayıtlar ışığında Genel Sekreterlik, kütüphaneci arayan kuruluşların verdikleri ilanları sürekli inceleyerek gerek maaşlar, gerekse hizmet koşulları hususunda belirlenen standartların altına düşüldüğünde hemen harekete geçmektedir.⁶⁵

Son yıllarda Dernek, kütüphanecilerin maaşları ile ilgili çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Enflasyonla orantılı olarak maaşların artırılmasını sağlaması Derneğe büyük kredi kazandırmıştır.⁶⁶

LA, grupları aracılığıyla kütüphaneler ve kütüphanecilik alanındaki araştırmalarını yürütmektedir. Esasen Derneğin sahip olduğu grupların yaptığı çalışmalar iki kategoride incelenebilir: 1. Kütüphane türleriyle ilgili çalışmalar (Örneğin, Halk Kütüphaneleri Grubu). 2. Kütüphanecilik alanındaki özel sorunlarla ilgili çalışmalar (Örneğin, Kataloglama ve Dizinleme Grubu).⁶⁷ Dernek ayrıca, belirli kuru-

lusların parasal desteğiyle çeşitli projeleri de yürütmektedir.

Kuruluşundan itibaren "halkla ilişkiler" konusuna önem veren LA, kitle iletişim araçları (radyo, televizyon vb) yoluyla halka erişmeyi; gerek kütüphanecilik mesleğini, gerekse Derneğin yaptığı çalışmalarını kamuoyuna tanıtmayı gerçekleştirmiştir. 1928 yılında bu amaçla bir komite (Publicity Committee) kurulmuştur.⁶⁸ Dernek, günümüzde bu tür faaliyetlerini bir grubu (Publicity and Public Relations Group) aracılığıyla yürütmektedir.⁶⁹

Dernek, mesleğin her alanında standartlar yayımlamış, Hükümete çeşitli raporlar ve muhtıralar vermiştir. Derneğin koyduğu standartların ve verdiği raporların çoğu bağlayıcı karar niteliğinde olmuştur. 1978 yılına dek toplam 65 rapor, muhtıra ve standart yayımlanmıştır.⁷⁰

LA, düzenlediği konferanslarla güncel sorunların tartışılmasına sağlamaktadır. Yıllık konferanslar Konsey'ce belirlenen kentlerde yapılmakta ve her yıl belirli bir konu (örneğin, enformasyon teknolojisi, otomasyon vb. gibi) temel alınarak derinlemesine incelenmektedir.

İngiltere'de ilk Ulusal Kütüphane Haftası (National Library Week) 1966 yılında Derneğin önemli katkıları ve diğer derneklerin (Publishers Association, Associated Booksellers, National Book League) yardımları sonucu kutlanmaya başlamıştır.⁷¹

LA, IFLA'nın kuruluşunda da önemli rol oynamış ve 1927 yılında IFLA'nın kurulmasıyla birlikte bu dernekle yakın ilişkiye geçmiştir. Dernek, IFLA, COLLA (Commonwealth Library

Associations), Unesco gibi birçok kuruluşların Kütüphanecilik öğütlerinde doğrudan doğruya temsil edilmiştir.⁷²

LA'nın 1930'lar ile ilgili konusuna ait bir genel merkez binası olmuştur. Londra İnstitüsü binasında kurulan Dernek, mali bunalıma düştüğü zamanlarla kira da daha uzun olan yerlere taşınmak zorunda kalmıştır. Bir süre Buckingham Walk Kütüphanesi binasında da çalışmalarını yürüten LA için CUKP, yeni bir Genel Merkez binası ya tırna kararı almıştır. Zamanın Dernek yöneticilerinden birisi CUKP'un bu kararını, "mesleğin tüm seksiyonlarının ve tüm kütüphanecilerin birleşmesinin bir simgesi" olarak nitelendirmiştir.⁷³ LA, 1933 yılında yapımı biten bu binaya taşınmış ve 1965'e dek çalışmalarını aynı binada sürdürmüştür. 1965 yılından bu yana ise, dört katlı modern bir binada - ki Dernek Kütüphanesi de bu binadadır - hizmetlerini devam ettirmektedir.

Kuruluş Yasası'nda Derneğin amaçlarından birinin de "kütüphane ve müze kurmak" belirtilmişti. Dernek ancak 1933 yılında bir kütüphane (Library Association Library) kurmuş ve kütüphanenin yönetimi için de bir kütüphaneci görevlendirmiştir. Dernek Kütüphanesi ilerleyen yıllarda sürekli gelişmiştir.⁷⁴

Sağlam bir yayın politikası izleyebilmesi için bir mesleki derneğin zengin bir kütüphaneye sahip olması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Böylece hem üyeler mesleki yayınlara kolayca erişebilmekte; hem de bu yayınlardan yararlanılarak çeşitli özetçe ve dizin dergileri yayımlamak mümkün olmaktadır. LA'nın British Humanities Index, British Technology Index, Library and Information Science Abstracts

ve. gibi müracaat süreli yayınlarını yayımlayabilmesi, zengin bir kütüphaneye sahip olmasıyla yakından ilgilidir. Dernek Kütüphanesinde görevli bir kütüphaneci yazdığı bir makalede üyelere şöyle seslenmektedir: "Sizin paranızla sizin Kütüphanenizi nasıl işlettiğimizi göstermeye çalışıyoruz; geleceğimiz sizin ellerinizdedir."⁷⁵

Günümüzde ise Dernek Kütüphanesi British Library tarafından finanse edilmekte ve İngiltere çapında hizmet vermektedir. Dernek Genel Merkez binasında yer alan Kütüphane, British Library Okuyucu Hizmetleri Çubesi'nin bir parçası olarak çalışmaktadır. Derneği kütüphanecilik ve enformasyon alanında bütün dünyada yapılan yayınları temsil edebilecek niteliktedir. Yaklaşık 60 bin kitap, kitapçık ve rapor, 1300'ün üzerinde süreli yayın, İngiliz ve Amerikan üniversitelerinde hazırlanmış kütüphanecilik tezleri, araştırma raporları, kütüphanecilik konusundaki filmler, filmçeritleri, video ve sesli kayıtlar kullanıcıların hizmetine sunulmaktadır.⁷⁶

LA kurulduğu günden başlayarak yayın politikasına önem vermiştir. Derneğin kurulmasına karar verilen 1877 yılındaki konferansta alınan kararlardan birisi de, ALA'nın resmî yayın organı olan American Library Journal'ın adındaki "American" ibaresinin kaldırılarak LA'nın da resmî yayın organı olmasıydı.⁷⁷ Böylece, yeni adıyla Library Journal 1882'nin haziran ayına dek LA'nın da resmî yayın organı olmuştur. 1880-1883 yılları arasında Monthly Notes of the Library Association adlı derginin yayınının gerçekleştiren LA, 1884-1888 yılları arasında da Library Chronicle'ı yayımlamıştır.⁷⁸

1889-1896 yılları arasında Derneğin resmi yayın organı Library'dir.⁷⁹ 1898 yılından itibaren ise resmi yayın organı Library Association Record olmuştur. Üyelere ücretsiz gönderilen bu derginin yayını halen devam etmektedir. "Liasion" adlı bir bölümü de bulunan Library Association Record'ın sıklığı Derneğin mali gücüne göre değişim göstermiştir. Günümüzde aylık olarak yayımlanmaktadır.

İlk Year Book 1891 yılında yayımlanmıştır. İlk yıllarda düzenli olarak yayımlanamayan bu yıllık, günümüzde ise Derneğin bir elkitabı niteliğinde her yıl çıkarılmaktadır. Year Book'da şu bilgiler yer almaktadır:

Geçmiş yıllarda Dernek Başkanlığı yapmış olan kişiler,
 Konsey ve Daimi Komitelerin üyelerinin adları,
 Şubeler, Gruplar ve Seksiyonların listesi ve adresleri,
 Ortak Komiteler ve diğer kuruluşlarda görevli üyeler,
 Derneğin Kuruluş Yasası ve yönetmelikleri,
 Üyelik ödentileri,
 Dernekçe verilen madalya, armağan, ödül ve burslarla ilgili bilgiler,
 Dernek üyelerinin adları ve adresleri.⁸⁰

LA, çeşitli konularda müracaat süreli yayınları da yayımlanmaktadır. The Subject Index to Periodicals 1915'de yayımlanmaya başlamış ve daha sonra British Humanities Index adını almıştır. British Technology Index ve British Education Index Dernek tarafından yayımlanan önemli dizin dergileridir.

1950'den beri düzenli olarak yayımladığı British National Bibliography ise Derneğe kredi kazandıran en önemli yayınlarından birisidir.⁸¹

Library Association Record için çok uzun bulunan makaleler 1969 yılından itibaren yeni bir dergide, Journal of Librarianship'de yayımlanmaya başlamıştır.

Yayını süren dergi, özetçe ve dizinlerin yanı sıra Dernek, kütüphanecilik konusunda elkitapları, konferans tutanakları, istatistikler ve monografiler de yayımlamaktadır. Bu konuda bir fikir vermek üzere, her yıl 20-30 monografinin yayımlandığı belirtilebilir.

LA, 1936 yılından beri çeşitli konularda yapılan çalışmalarını izleyerek başarılı bulduğu yapıtlara madalyalar vermektedir. Dernek tarafından verilen madalyalar ve ne tür çalışmalara verildiği aşağıda açıklanmaktadır.

Carnegie Madalyası (En iyi çocuk kitabı yazarına, 1936—)

Kate Greenaway Madalyası (En iyi çocuk kitabı ressamına, 1955—)

Besterman Madalyası (En iyi bibliyografya veya rehber hazırlayıcısına, 1970—)

McColvin Madalyası (En iyi referans kitabı yazarına, 1970—)

Wheatley Madalyası (En iyi dizin hazırlayıcısına, 1962—)

Robinson Madalyası (Kütüphane yönetimi veya kütüphane teknolojisi konusunda yeni yöntemler ve araçlar geliştiren kişi veya firmalara, 1968—) 82

Madalyaların yanı sıra Dernek ödül, armağan ve burslar da vermektedir. W.C.B. Sayers, Scottish Library Association ve Charles Nowell ödülleri; Anthony Thompson ve Andrew Chadwick armağanları; Francis J. Thacker, J.D. Stewart,

Sir Evelyn Wrench ve 3M bursları bunlardan birkaçıdır.⁸³

İngiltere'de Hükümet danışma yoluyla çalışmaktadır. Parlamento, Eğitim ve Bilim Bakanlığı (Department of Education and Science), Sanayi Bakanlığı (Department of Industry) ve diğer Bakanlıklar mesleki konularda kütüphanecilerin ne düşündüğünü bilmek istemektedirler. Örneğin, belirli bir sorun üzerinde çalışma yapan bir Kraliyet Komisyonu veya Hükümet Komitesi, o konularla ilgili kurumlardan bilgi almaktadır. Bu nedenle, doğal olarak LA, birçok komisyon ve komiteye kütüphaneciler adına mesleki konularda bilgi vermiştir.

Keza, Dernek üyeleri çeşitli Bakanlıklarda ve komitelerde kütüphane ve enformasyon hizmetleriyle ilgili görevlerde bulunmaktadır.

Benzer bir biçimde, basın, radyo ve televizyon, kamu kuruluşları ve diğer mesleki dernekler kütüphaneler ve kütüphaneciler hakkında Dernek'ten sık sık bilgi istemektedirler.⁸⁴

En önemlisi de, İngiltere'deki kütüphanelerle ilgili Bakanlığın (Ministry for Arts and Libraries) Dernek temsilcileri ve danışmanlarıyla sürekli bir diyalog kurmuş olmasıdır. Böylece Dernek sesini Hükümet katında da duyurabilmektedir. Örneğin, 1977 yılında LA yetkilileri, kütüphane ödeneklerinde yapılan kısıtlamalar konusundaki görüşlerini Bakana iletmişlerdir.⁸⁵

IV. Bölümün Dipnotları

- 1 W.A. Munford, A History of the Library Association 1877-1977, London: LA, 1976. ss.17-24.
- 2 a.y. s.29.
- 3 Tara Chand Jain, Professional Associations and Development of Librarianship: Case Studies of the Library Association and the American Library Association, Delhi: Metropolitan Book Co., 1971. s.6.
- 4 D.D.Haslam, "A Short History of the Library Association," Journal of Librarianship 6(3):137, July 1974.
- 5 Munford, a.g.y. s.30.
- 6 Roy Stokes, "Associations in the British Commonwealth," Library Trends 3:239, 1954-1955.
- 7 "Royal Charter of the Library Association," The Library Association Year Book / 1899, London: LA, 1899. ss.10-11.
- 8 "Reorganization of the Library Association," Library Association Record 62(7):208, July 1960.
- 9 D.D. Haslam, "The Library Association," In Libraries for the People, ed. by R.F. Vollans. London: LA, 1968. s.54.
- 10 a.y. ss.56-57.
- 11 a.y. s.59.
- 12 J.R. Fang and A.H. Songe, International Guide to Library, Archival and Information Science Associations, 2nd ed. New York: Bowker, 1980. s.295.
- 13 Bkz. "Royal Charter of the Library Association," a.y. ss.9-20.

- 14 The Library Association Year Book / 1984, London: LA, 1984. ss.A41-A42. (Bundan sonraki dipnotlarda "Year Book 1984" olarak anılacaktır.)
- 15 Year Book 1984, ss.A42-A43.
- 16 Year Book 1984, s. A45.
- 17 Year Book 1984, s. A44.
- 18 Year Book 1984, s. A8.
- 19 Year Book 1984, s. A51.
- 20 A Librarian's Handbook, ed. by L.J. Taylor. London: LA, 1978. Cilt I, s.141.
- 21 Year Book 1984, ss. A9-A14; ayrıca bkz. A Librarian's Handbook, Cilt I, ss.141-142.
- 22 A Librarian's Handbook, Cilt I, s.141; ayrıca bkz. Haslam, "A Short History of the...", s.138.
- 23 Year Book 1984, s. A52.
- 24 Year Book 1984, ss. A15-A23.
- 25 A Librarian's Handbook, Cilt I, s.142.
- 26 Godfrey Thompson, "The Voice of the Profession: The Library Association," In British Librarianship Today, ed. by W.L. Saunders. London: LA, 1976. ss.9-10.
- 27 a.y. ss.13-14.
- 28 Öneriler için bkz. "Reorganization of the Library Association," a.y. ss.208-218.
- 29 H.D. Barry, "The Membership of the Association," Library Association Record 70:142, 1968; ayrıca bkz. Haslam, "A Short History of the..." a.y. s.149.
- 30 Year Book 1984, s. A36.

- 31 "Associate" ve "Fellow" olabilme koşulları için bkz.
Year Book 1984, ss. A37-A39.
- 32 Year Book 1984, s. A39.
- 33 "Royal Charter of the Library Association," a.y. s.17.
- 34 Kişisel ve kurumsal üyelerin ödedikleri miktarlar için
bkz. Year Book 1984, s. A82.
- 35 Year Book 1984, s. A46.
- 36 Munford, a.g.y. s.255.
- 37 Haslam, "A Short History of the..." a.y. s.138.
- 38 Munford, a.g.y. ss.183-184; ayrıca bkz. James G. Ollè,
"The Library Association and the American Library Asso-
ciation: Their first Fifty Years," Journal of Librarian-
ship 9(4):258, October 1977. f
- 39 Haslam, "The Library Association," a.y. s.56.
- 40 Haslam, "A Short History of the..." a.y. s.145.
- 41 Munford, a.g.y. s.229.
- 42 Haslam, "The Library Association," a.y. s.58.
- 43 Haslam, "A Short History of the..." a.y. s.152; ayrıca
bkz. Haslam, "The Library Association," a.y. s.62.
- 44 Munford, a.g.y. s.315.
- 45 A Librarian's Handbook, ed. by L.J. Taylor. London: LA,
1980. Cilt II, ss.975-976.
- 46 ALA'nın 1981 yılındaki üye sayısı 37954'tür. Bkz.
ALA Handbook of Organization 1981 / 1982. Chicago: ALA,
1981. s.1.
- 47 Year Book 1984, ss. A51-A53.
- 48 Year Book 1984, s. A47.

- 49 Munford, a.g.y. s.67.
- 50 a.y. s.125.
- 51 Haslam, "The Library Association," a.y. s.54.
- 52 Munford, a.g.y. ss.150-161.
- 53 W.A. Munford, "The Library Association in the Twentieth Century: Selected Aspects," In Essays in Librarianship in Memory of W.C.B. Sayers, ed. by D.J. Foskett and B.I. Palmer. London: LA, 1961. s.26.
- 54 Munford, a.g.y. s.203.
- 55 Haslam, "The Library Association," a.y. s.57.
- 56 Haslam, "A Short History of the..." a.y. s.139.
- 57 "Annual Report ... and Audited Accounts," Library Association Record 84(6): XXVI, June 1982.
- 58 a.y. s. XXIV.
- 59 Munford, a.g.y. s.291; ayrıca bkz. Jain, a.g.y. s.12.
- 60 Jain, a.g.y. s.14.
- 61 a.y. s.15.
- 62 Thompson, a.g.m. s.9.
- 63 Munford, a.g.y. ss.148-150.
- 64 A Librarian's Handbook, Cilt I, ss.137-138.
- 65 a.y.
- 66 Munford, a.g.y. s.315.
- 67 Neil A. Simpson, "A Member's View of the Library Association," In Prospects for British Librarianship, ed. by K.C. Harrison. Syracuse: Gaylord, 1976. s.21.
- 68 Munford, a.g.y. s.170.
- 69 Year Book 1984, s. A20.

- 70 Rapor, muhtıra ve standartlar için bkz. A Librarian's Handbook, Cilt I.
- 71 Munford, a.g.y. s.311.
- 72 Bkz. K.C. Harrison, "One Hundred Years of Professionalism: The Library Association 1877-1977," Herald of Library Science 16(4):373, October 1977.
- 73 Munford, a.g.y. s.195.
- 74 a.y. ss.299-300.
- 75 L.J. Taylor, "The Library Association Library," Library Association Record 68(4):145, April 1966.
- 76 Year Book 1984, s. A91.
- 77 Munford, a.g.y. s.30.
- 78 a.y. ss.41-42; ayrıca bkz. W.A. Munford, Penny Rate; Aspects of British Public Library History 1850-1950, London: LA, 1951. s.129.
- 79 Munford, a.g.y. s.48.
- 80 Year Book 1984.
- 81 Harrison, a.g.m. s.372.
- 82 Ödüllerle ilgili daha geniş bilgi için bkz. Year Book 1984, ss. A83-A89.
- 83 Geniş bilgi için bkz. Year Book 1984, s. A92.
- 84 A Librarian's Handbook, Cilt I, s.136.
- 85 Harrison, a.g.m. s.373.

V. B Ö L Ü M

T Ü R K K Ü T Ü P H A N E C İ L E R D E R N E Ğ İ İ L E L I B R A R Y A S S O C I A T I O N ' I N K A R Ş I L A Ş T I R I L M A S I

Bu Bölümde TKD ile LA önceki bölümlerde ayrı ayrı incelenen tarihçeleri, örgütlenmeleri, üyelik sistemleri, mali durumları ve faaliyetleri açısından karşılaştırılarak birbirinden farklı ve birbirine benzer oldukları yönler ortaya çıkarılmaktadır.

Tarihsel Yönden

TKD 1949 yılında, LA ise 1877 yılında kurulmuştur. TKD'nin kurulmasından bu yana 35 yıllık bir süre geçmiştir. LA ise yüz yılı aşkın bir süredir hizmet vermektedir.

Ülkemizde bir "kütüphaneciler derneği" kurma düşüncesi modern kütüphanecilik eğitimi görmüş kişilerin "kütüphane" - özellikle Milli Kütüphane- sorununa el atmalarıyla aynı tarihlerde ortaya çıkmıştır. Türk kütüphanecilerinin mesleki bir dernek çatısı altında toplanmaları, Türkiye'de "kütüphanecilik" in henüz bir meslek olarak tanınmadığı ve

örgün kütüphanecilik eğitimi veren kütüphanecilik okullarının açılmadığı bir döneme rastlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, sayısı çok az olan kütüphanecilerin bir araya getirilmesini; çok daha önemlisi de, Türkiye'nin kütüphane ve kütüphanecilik sorunlarına dikkat çekilmesini sağlayan bu kişilerin Türk kütüphanecilik tarihinde önemli rol oynadıkları söylenebilir.

LA'nın kurulmasında ise ALA'nın 1876 yılında kurulmuş olmasının çok büyük bir etkisi olduğu görülmektedir. İngiltere'de kütüphane ve kütüphanecilik sorunlarının (özellikle Edward Edwards tarafından) 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğun bir biçimde gündeme getirilmesine karşın, bir kütüphaneciler derneği kurma düşüncesi ALA'nın kurulması ve dolayısıyla İngiltere'de de bu konuda kamuoyu oluşturulmasıyla yakından ilişkilidir.¹

TKD ve LA, ülkelerinde kurulan ilk ulusal kütüphanecilik dernekleridir. LA dünyada kurulan ikinci kütüphaneciler derneği olma özelliğini de taşımaktadır. İki derneğin ortaya çıkışları eşzamanlı olmamasına karşın her iki dernek de söz konusu ülkelerde kütüphane ve kütüphanecilik sorunlarının tartışılmaya başlanması sonucu kurulmuşlardır.

Ülkemizde olduğu gibi, İngiltere'de de LA'nın kurulduğu yıllarda kütüphanecilik eğitimi veren okullar bulunmamaktaydı. LA'nın kurulmasından yaklaşık 40 yıl sonra Londra'da bir kütüphanecilik okulu açılmıştır. Ülkemizde ise, "Fehmi Ethem Karatay"ın öncülük ettiği kütüphanecilik kurslarının, Adnan Ötüken'le üniversitede okutulan bir kurs-ders durumuna geldiğini ve bu sürekli kursların 1955 Mart ayında

öğretime başlayan ilk Kütüphanecilik Bölümü'nün kurulmasını sağladığını" görmekteyiz.² Yani, TKD'nin kurulmasından yaklaşık altı yıl sonra Ankara Üniversitesi'nde kütüphanecilik eğitimi veren bir kürsü açılmıştır.

TKD'nin kurulmasında Milli Kütüphane kurucusu Adnan Ötüken'in ve bu Kütüphane'de çalışan diğer kütüphanecilerin büyük payı bulunmaktadır. LA ise yabancı ülkelere de destek sağlanarak düzenlenen uluslararası bir konferansın sonucunda kurulmuştur.

LA, kuruluşundan 21 yıl sonra Kuruluş Yasası'na sahip olabilmiş, böylece kütüphanecilik mesleğinin İngiltere'deki resmi temsilcisi olma ve kendi yasal işlemlerini yürütme yetkisini kazanmıştır. TKD ise çalışmalarını kuruluşundan bu yana zaman zaman yeniden düzenlenen Anayasa hükümlerine göre yürütmektedir.

İngiltere'de dernek faaliyetleri tamamen serbest bırakılmıştır. Derneklerle ilgili yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Dolayısıyla LA, sadece kendi Kuruluş Yasası'na bağlı kalarak çalışmalarını bağımsız bir biçimde yürütmektedir.

Türkiye'de ise her dönemde dernek faaliyetleri yasalarla düzenlenmiştir. 1909 yılından bu yana çıkarılan yasalar, derneklerin kuruluşu, işleyişi, örgütlenmesi, denetlenmesi, üyelik hak ve görevleri, yasak ve izne tâbi faaliyetleri ve cezai yaptırımları düzenleyen ve tam bir izin sistemini öngören hükümler içermektedir. Her ne kadar kamu yararına çalışan derneklere birtakım haklar tanınmakta ise de, özellikle mesleki derneklerin aynı yasal hükümler çerçevesinde

sinde değerlendirilmesi mesleki derneklerin çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü, mesleki dernekler yaptıkları her çalışmanın yasalara uygun olup olmadığını göz önünde bulundurmak zorundadırlar.

Ülkemizde kurulan derneklerin uluslararası faaliyette bulunmaları, ya da yurt dışındaki dernek ve kuruluşlara üye olabilmeleri Bakanlar Kurulu'nun iznine bağlıdır. Öyle ki, Dernekler Kanunu, bir yabancı derneğin üyesinin Türkiye'ye çağrılmasını, ya da bir Türk derneğin üyesinin yabancı derneklerin çağrılısı olarak yurt dışına gidebilmesini Dışişleri Bakanlığı'nın olumlu görüş bildirmesine ve İçişleri Bakanlığı'nın iznine bağlı olmasını öngörmektedir. Öte yandan, derneklerin mali yönden sıkı bir denetime tâbi tutulması mesleki dernekleri güçsüz kılmakta ve daha yararlı çalışmalar yapmalarını engellemektedir. Yasalarda yer alan bu tür hükümler hem bürokrasiyi artırmakta, hem de mesleki dernek çalışmalarının tamamen siyasal iktidarlar denetiminde olmasına yol açmaktadır. Genel hükümler dışında son derece spesifik bazı hususların da derneklere ilişkin yasalarda yer alması dernek kurma ve derneklerin faaliyette bulunma özgürlüklerinin önemli ölçüde sınırlandırılmasına neden olmaktadır.

Hukuki statüleri yönünden ülkemizde kurulan derneklerle İngiltere'deki dernekleri karşılaştırmak mümkün değildir. Yukarıda da değinildiği gibi, İngiltere'de derneklerle ilgili yasal düzenlemeler bulunmamaktadır. Yine de bir karşılaştırma yapmak gerektiğinde, İngiltere'deki mesleki derneklerin ülkemizdeki özel yasalarla kurulmuş mes-

leki teşekküller gibi çalıştıkları söylenebilir. Hatta hukuki statü yönünden Türkiye'deki "oda" ve "birlik"lerin (örneğin, Türk Tabipler Odası, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği gibi) İngiltere'deki mesleki dernekler kadar serbestiye sahip olmadıkları görülmektedir.

Örgütlenme Yönünden

TKD'de en yetkili karar verme ve yürütme organı Genel Merkez Yönetim Kurulu, LA'da ise Konsey'dir.

TKD 1949-1984 yılları arasında 11 kişiden oluşan Genel Merkez Yönetim Kurulu eliyle yönetilmiştir. 1984 yılında yapılan Anatüzük değişikliğiyle Genel Merkez Yönetim Kurulu'ndaki üye sayısı 9'a indirilmiştir.

LA ise 60 kişilik Konsey aracılığıyla yönetilmektedir.

İki derneğin yürütme organları arasında önemli farklar bulunmaktadır. TKD'nin Genel Merkez Yönetim Kurulu üyeleri iki yılda bir yapılan Genel Kurul toplantılarında Genel Kurula katılan üyelerce seçilmektedir. LA'da ise Konsey üyeleri tüm üyelerin posta yoluyla oy kullandığı yıllık toplantılarda seçilmektedir.

LA'da Konsey'in kompozisyonu değişik bir biçimde oluşturulmuştur. Ülkede çalışan Dernek üyesi tüm kütüphanecilerin 24 Konsey üyesi seçme hakları vardır. (Konsey üyelerinin 9'u Londra'dan, 15'i ise tüm ülkeden seçilmektedir.) Değişik türdeki kütüphanelerde çalışan Dernek üyeleri 12 Konsey üyesi daha seçebilmektedirler. Bu 12 Konsey üyesinden 6'sı özel kütüphanelerde, 6'sı da üniversite,

kolej ve tıp kütüphanelerinde çalışan Dernek üyelerince seçilmektedir. LA'nın sahip olduğu 12 şube, şube üyelerince seçilen birer Konsey üyesi aracılığıyla Konsey'de temsil edilmektedir. LA içinde özel bir konuma sahip olan AAL'nin 5 Konsey üyesi atama yetkisi bulunmaktadır.

TKD Genel Merkez Yönetim Kurulu üyeleri ise, şubelerce ilk yüz üye için iki, daha sonraki her yüz üye için birer kişi olmak üzere seçilen şube temsilcileriyle şube başkanlarının Genel Kurula katılmalarıyla seçilmektedir. Yani, sadece Genel Kurula katılma hakkı olan üyelerin Genel Merkez Yönetim Kurulu üyelerini seçme yetkisi bulunmakta; bunun dışında, değişik tür kütüphanelerde çalışan Dernek üyelerinin Genel Kurula katılma hakları bulunmamaktadır.

TKD ve LA'da Dernek başkanlarının seçimi ve işlevleri de birbirinden farklıdır.

1949-1961 yılları arasında TKD Genel Başkanını 11 kişilik Genel Merkez Yönetim Kurulu üyeleri kendi arasından seçmekteydi. 1961 yılında yapılan Anafüzük değişikliğinden sonra, 1984 yılına kadar Genel Başkan iki yılda bir yapılan Genel Kurul toplantılarında seçilmiştir. 1984 yılından itibaren ise Dernek Genel Başkanı dört yılda bir seçilmeye başlanmıştır.

LA'da ise Dernek Başkanı her yıl seçilmektedir. Derneğin başkan adayları Konsey tarafından aday gösterilmekte ve oy kullanma hakkı olan uzman kütüphaneci üyelerce seçilmektedir. Konsey üyelerinin seçiminde olduğu gibi, başkanlık seçiminde de üyeler oylarını posta yoluyla kullanmaktadırlar.

TKD'de Genel Başkan Dernek yönetiminde tam yetkilidir. Dernek örgütüne ve organlarına başkanlık etmek de Dernek Genel Başkanının görevleri arasındadır.

LA'da ise Dernek Başkanı bir yıl için seçildiğinden Dernek yönetimini ve işleyişini etkileme şansı çok kısıtlıdır.³ Geçmiş yıllarda Dernek başkanlarının Derneğin kamuoyunda tanıtılmasını sağlayacak kişiler arasından seçildiği görülmektedir. Dernek başkanlığı yapanlar arasında "Sir," "Lord," "Markiz" gibi unvanlara sahip kişilere de rastlanmaktadır. LA'nın başkanlığını yapmış olan kimselerin önemli bir kısmının kütüphaneci olmadıkları söylenebilir.

TKD Genel Başkanı, Derneğin politikasını belirlemesine ve yöneticilik görevini yürütmesine karşılık, LA'da Derneğin yöneticilik görevini Konsey tarafından atanan Genel Sekreter(ler) yapmaktadır. Derneğin tüm işleri Genel Sekreterce yürütülmektedir. İlk yıllarda fahri olarak yürütülen Genel Sekreterlik görevi daha sonraki yıllarda tam-gün ücretli bir görev haline getirilmiştir. CUKT'un Genel Sekreterlik görev ücreti için fon ayırmaya başladığı 1928 yılından günümüze dek Derneğin genel sekreterliğini yapan kişi sayısı sadece 5'tir. Hatta Genel Sekreterlik yapanlardan birisi (P.S.J. Welsford, 1931-1959) tam 28 yıl bu görevi yürütmüştür.⁴

TKD'nin iki Genel Başkan Yardımcısı bulunmaktadır. (1984 yılına gelinceye dek bir Başkan Yardımcısı seçilmekteydi.) Başkan yardımcıları iki yılda bir Genel Kurul toplantılarında seçilmektedir. Başkan yardımcılarında birisi örgütlenme ve toplumsal çalışmalar, diğeri ise yayın işleriyle görevlidir.

LA'nın ise üç Başkan Yardımcısı vardır. Başkan yardımcılarının görev süreleri üç yıldır. Her yıl bir başkan yardımcısı için seçim yapılmaktadır.

TKD Genel Merkez Yönetim Kurulu üyeleri kendi aralarından bir genel yazman, bir genel sayman ve bir vezneci üye seçmektedirler. Genel Denetleme Kurulu ve Genel Haysiyet Divanı üyeleri ise Genel Kurul toplantılarında seçilmektedir.

LA Konseyi'nde ise yukarıdaki görevlilerden sadece fahri veznedar yer almaktadır. Fahri veznedar yıllık toplantılarda seçilmektedir. Derneğin yazı işleri Genel Sekreter ve yardımcıları tarafından yürütülmektedir. Denetleme işlemleri bir muhasebe firması aracılığıyla yapılmaktadır.

LA'nın yıllık toplantıları İngiltere'nin çeşitli kentlerinde yapılmaktadır. Yıllık konferanslar da yıllık toplantılarla aynı tarihlerde düzenlenmektedir. Bu toplantılara diğer ülkelerden gelen çok sayıda yabancı uzman da katılmaktadır. Yıllık toplantıların yanı sıra LA, Londra'da aylık konferanslar da düzenlemektedir.

TKD'nin ise, 1949-1961 yılları arasında şubeleri olmadığından Genel Kurul toplantıları her yıl Ankara'da yapılmıştır. 1961 yılında yapılan Anafüzük değişikliğiyle şube örgütlenmesine geçilmiş ve diğer illerde de iki yılda bir Genel Kurul toplantıları düzenlenmiştir. Fakat 1972 yılında yürürlüğe giren 1630 sayılı Dernekler Kanunu'nun, "dernek genel merkezinin bulunduğu il dışında genel kurul toplantısı yapılamayacağı" nı öngörmesi üzerine TKD'nin Genel Kurul toplantıları tekrar Ankara'ya alınmıştır.

TKD'nin Genel Kurul toplantılarında da bilimsel bildiriler için zaman ayrılması kararlaştırılmış, ancak bu uygulama devam ettirilememiştir. Son yıllarda konferans, açık oturum vb. gibi Dernek faaliyetlerinin Kütüphane Haftası'na kaydırıldığı gözlemlenmektedir.

Fakat LA'nın yıllık konferanslarıyla TKD'nin Kütüphane Haftası'nı kutlama faaliyetleri arasında ilişki kurmak mümkün değildir. LA'nın yıllık konferanslarında gerek Dernek'le gerekse kütüphanecilikle ilgili sorunlar kıyasıya tartışılırken, Kütüphane Haftalarındaki faaliyetler sönük geçmekte ve katılım çok az olmaktadır. TKD'nin kurulmasından bu yana bir "kongre" düzenlenmesi gerektiği vurgulanmakta, ama bir türlü gerçekleştirilememektedir. Kanımızca, her yıl Kütüphanecilik Kongresi düzenlenmesi ve sorunların bu kongrelerde tartışılması, ülkemizde kütüphane hizmetlerinin ve kütüphanecilik mesleğinin geliştirilmesi açısından son derece önem taşımaktadır.

TKD ile LA'nın şube örgütlenmeleri açısından da birbirinden farklı yönleri bulunmaktadır.

TKD 12 yıl süreyle sadece Genel Merkez'de faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu dönemde Genel Merkez Yönetim Kurulu üyeleri de Ankara'da oturan üyelere seçilmiştir. 1961 yılında yapılan Anadoluk değişikliğiyle TKD Ankara dışındaki illerde de şubeler açma olanağına kavuşmuştur.

LA da uzun süre çalışmalarını Londra'da devam ettirmiştir. Derneğin her yönden güçsüz olduğu ilk 50 yılda çalışmalar az sayıdaki Londralı üyelerin çabalarıyla sürdürülebilmektedir. Londralı üyelerin Dernek Konseyi'nde günü-

müzde de belirli bir ağırlığı olmasına karşın, gerek şubelerin Konsey'de doğrudan temsilci bulundurabilmeleri, gerekse çeşitli türdeki kütüphanelerde çalışan Dernek üyelerinin Konsey'e üye seçebilmeleri Konsey'in kompozisyonunu önemli ölçüde değiştirmiştir.

TKD Genel Merkezi yazılı istekte bulunan en az beş kişiye Derneğin bir şubesini açma yetkisi verilmektedir. TKD'nin şube sayısı 1978 yılında 51'e dek ulaşmıştır. Fakat, 1980 yılında TKD'nin çalışmalarının sıkıyönetimce durdurulması, daha sonraki yıllarda bazı illerdeki şubelerin açılmasına izin verilmemesi sonucu Derneğin şube sayısı 1984 yılında 23'e düşmüştür.

LA'da ise en az 20 kişinin yazılı istekte bulunması sonucu Derneğin şube açması mümkündür. 1925 yılında LA'nın üç şubesi bulunmaktaydı.⁵ Daha sonraki tarihlerde İngiltere'nin 12 coğrafik bölgeye ayrılması ve her bölgenin Derneğin şubesi olması kararlaştırılmıştır. Günümüzde LA'nın toplam 12 şubesi bulunmaktadır.

İki derneğin şube sayılarını karşılaştırarak bir sonuca gitmek kanımızca hatalı olur. LA'nın şube sayısı az gözükmesine karşılık tüm ülkeyi kapsamaktadır. Her üye çalıştığı bölgede bulunan Dernek şubesine kayıt yaptırmak zorundadır. Şubelerin sahip oldukları üye sayıları çok yüksektir. İngiltere'nin her bölgesinde çalışan kütüphanecilerin Dernek çatısı altında toplanmaları sağlanmıştır.

TKD ise ülke çapında şubeler açarak örgütlenmeyi henüz gerçekleştirememiştir. Derneğin şube örgütlenmesinin gerçek gereksinimlerden kaynaklanmadığı görülmektedir. İlçelerde Derneğin şubelerinin açılmaması konusunda ilke kararı alınmış olmasına karşın birkaç ilçede Derneğin şubesi açılmış, fakat faaliyette bulunamadıklarından kendi kendilerini feshetmek yoluna gitmişlerdir. Kendi il ya da ilçelerindeki kütüphanecileri Dernek çatısı altında toplayamayan şubeler Genel Merkez'le iletişimi de güçlkle sürdürebilmektedirler. Subelerin üye sayıları çok düşüktür. Esasen çok az üyesi olan (örneğin, 19 üye) şubelerin etkili olmaları da beklenmemelidir.

TKD, ilki 1963, ikincisi de 1978 yılında olmak üzere iki kez ihtisas komisyonları kurma girişiminde bulunmuştur. Çeşitli sorunları çözmek üzere kurulan ve üye sayısı 3 ile 9 kişi arasında değişen bu komisyonlar ne yazık ki toplanamamışlar ve herhangi bir çalışma yapamamışlardır. 1984 Anatüzüğünde kurulabileceği belirtilen danışma yarkurullarının ise nasıl çalışacağı henüz bilinmemektedir.

TKD'nin kurduğu, fakat çalıştıramadığı ihtisas komisyonlarına benzer bir biçimde LA'nın da grup ve seksiyonları bulunmaktadır. Dernek üyeleri çalışma yapmak istedikleri konularda Derneğin grup ve seksiyonlarından iki tanesine ücretsiz olarak üye olma hakkına sahiptirler. LA'nın grup ve seksiyonlarının üye sayısının toplam Dernek üyesi sayısının iki katı olduğu söylenebilir. Bu durum, LA'nın, grup ve seksiyonları aracılığıyla daha fazla kişinin belirli konularda çalışma yapmalarını sağlamaktadır. Böylece Dernek

üyeleri etkin bir biçimde Dernek çalışmalarına katılma olanağını elde etmektedirler.

1925 yılına dek LA'nın grup ve seksiyonları kurulamamıştır. Bu tarihten sonra kurulmaya başlanan Derneğin grup ve seksiyonları hızla artarak 1984 yılında 22'ye ulaşmıştır. Haslam, şube, grup ve seksiyonları "Derneğe güç veren organlar ve kaslar" olarak nitelendirmektedir. Derneğin "beyni" ise Konsey'dir.⁶

LA'nın kurmuş olduğu Daimi Komiteler yönetimde ve Dernek çalışmalarının yürütülmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Konsey tarafından kurulan bu komiteler, Derneğin, eğitim, insangücü, kütüphane ve enformasyon hizmetleri, standartlar, üyelik hizmetleri, disiplin vb. gibi konulardaki çalışmalarını yürütmektedirler.

LA Genel Merkezi'nde 80 ücretli eleman çalışmaktadır. Derneğin rutin işleri, yazışmalar, şubelerle iletişimin sağlanması ücretli elemanlarca yürütülmektedir. Kuşkusuz, 25 binden fazla üyeye sahip bir örgütün bütün işlerinin salt gönüllü elemanlarca gerçekleştirilmesi düşünülemez.

TKD'de ise Derneğin tüm işleri gönüllü elemanlarca yürütülmektedir. Dernek mali yönden güçsüz olduğundan ücretli elemanlar çalıştırılmamaktadır. Genel Merkez Yönetim Kurulu üyeleri çeşitli görevleri ortaklaşa olarak yürütmektedirler. Fakat, Derneğin bir sekretere sahip olması birçok işin zamanında yapılmasını ve sonuca ulaştırılmasını da geciktirmektedir.

LA'da örgütlenmeye önem verilmekte, Derneğin politikası ve örgütlenmesi zaman zaman gözden geçirilmektedir. İşin ilginç yanı, Derneğin örgütlenme eksikliklerini saptama görevinin Dernek dışından bir kimseye, bir avukata verilmesidir. Nitekim 1959 yılında Barry'nin görevlendirilmesi bu şekilde olmuş ve adı geçen kişinin önerileri doğrultusunda yapılan "reorganizasyon" sonucu LA günümüzde çok daha güçlü bir duruma gelmiştir. Bu nedenle olsa gerek, uzun yıllar Derneğin Genel Sekreter Yardımcılığını yürütmüş olan Haslam, "reorganizasyon daima bizimle olmuştur" demektedir.⁷

TKD'de de çeşitli Genel Kurul toplantılarında Derneğin örgütlenmesine ilişkin sorunlar tartışılmış, ancak somut sonuçlar elde etmek için girişimde bulunulamamıştır. Yürürlükte olan derneklerle ilgili yasalar TKD'nin elini kolunu bağlamaktadır. Gerçi iki kez Anafüzük değişikliği yapılmıştır. Ve bu değişikliklerden birisi de TKD'ye ülke çapında şubeler açma olanağı sağlamıştır. Fakat, yine de, TKD'nin örgütlenmeyle ilgili olarak yaptığı çalışmalar, Dernek politikasını ve örgütlenmesini bütünüyle ele alıp aksayan yönleri düzeltmek yerine, ne yazık ki daha çok, Anafüzük hükümlerinin Dernekler Kanunu hükümleriyle uygunluğunu sağlamak için yapılmaktadır.

Üyelik Yönünden

TKD'ye isteyen herkes üye olabilmektedir.

TKD'nin 1984 yılına kadar iki tür üyesi bulunmaktaydı: Asil üyeler ve şeref üyeleri. 1984 yılında yapılan Anatüzük değişikliğiyle kütüphanecilik bölümlerinde öğrenim gören öğrencilere Derneğin "aday üye"si olma hakkı tanınmıştır.

LA'ya da isteyen herkes üye olabilmektedir.

LA'nın ise beş tür üyesi bulunmaktadır: Şeref üyeleri, kişisel üyeler, Dernekle ilişkili kurum üyeleri, Dernekle ilişkili kişisel üyeler ve haberleşme üyeleri. LA; sahip olduğu "haberleşme üyeleri" aracılığıyla diğer ülkelerde de sesini duyurabilmektedir. Kurum üyelerinin oy hakları olmamasına karşın Derneğe üye olabilmeleri, devleti temsil eden kurumlara ve özel kuruluşlara kütüphanecilikle ilgili son gelişmelerin iletilmesi ve bu kurumlarla işbirliğine gidilmesi açısından önem taşımaktadır.

TKD'ye ise kurumlar üye olamamaktadır. 2908 sayılı Dernekler Kanunu sadece gerçek kişilerin derneklere üye olabileceklerini belirtmektedir. Bu durum, TKD'nin kütüphanecilikle ilgilenen diğer kurumlarla ilişki kurmasını engellemektedir. Son değişiklikle öğrencilerin de Derneğe "aday üye" olabilmeleri, öğrencilik yıllarından itibaren kişileri isteklendirecek ve gelecekte Derneğin etkin birer üyesi olmalarını sağlayacaktır.

LA'nın kişisel üyeleri bazı yükümlülükleri yerine getirerek Derneğin daha üstün kişisel üyelik unvanlarına sahip olmaktadırlar. Kütüphanelerdeki pratik çalışma süresini tamamlayan ve Derneğin açtığı sınavları kazanan üyeler "Associate" ve "Fellow" üyelik hakkını elde etmektedirler. Bu unvanlara sahip olan üyeler "uzman kütüphaneci" olarak kabul edilmektedirler.

LA'da sadece uzman kütüphaneciler Dernek seçimlerinde oy kullanabilirler. Uzman kütüphaneci olmayan kişisel üyelerin, kurum üyeleri ve haberleşme üyelerinin, ve öğrenci üyelerin Dernek yönetiminde söz hakları bulunmamaktadır.

TKD'de üye kayıtları şubelerde yapılmaktadır. Şubeler üye sayılarını düzenli olarak Genel Merkez'e göndermediklerinden Derneğin kaç üyesi olduğu bilinmemektedir. "1000 civarında" üyesi olduğu sanılan TKD'nin üyeleriyle ilişkisi çok zayıf görünmektedir. Genel Merkez iki yılda bir yapılan Genel Kurul toplantılarından önce şubelerden kesin üye sayılarını bildirmelerini istemektedir. Fakat, şubelerin bu konuda gerekli duyarlılığı göstermemeleri nedeniyle bilgi alınamamaktadır. Hatta bu nedenle TKD'nin kamu yararına çalışan bir dernek sayılabilmesi için uzun süre girişimde bulunulamamıştır.

LA'da da üye kayıtları şubelerde yapılmaktadır. Fakat, üyelere ilişkin tüm bilgiler Genel Merkez'de de tutulmaktadır. Çünkü, gerek Derneğin resmi yayın organının üyelere parasız gönderilmesi, gerekse Konsey üyesi seçimlerinde üyelerin posta yoluyla oy kullanmaları kayıtların

Genel Merkez'de tutulmasıyla sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra, Dernek üyelerinin, mesleklerini kurallara (Code of Professional Conduct) uygun olarak yürütüp yürütmedikleri Genel Merkez'ce denetlenmektedir.

LA, üyelerinin listesini her yıl Dernek yıllığında yayımlamaktadır. Yıllıkta kişisel üyeler, kurum üyeleri ve haberleşme üyeleri adresleriyle birlikte verilmektedir. Bu nedenle Derneğin üye sayısını bilmek her zaman mümkündür.

LA'da şubeye üye olan bir kişi, iki grup veya sekisyona da üye olabilmektedir.

LA'nın üye sayısında uzun yıllar önemli bir artış olmamıştır. Derneği Geliştirme Özel Komitesi'nin önerilerinin benimsenmesi ve Derneğin açtığı sınavlara girecek olan kişilerde üyelik koşulu aranması üye sayısında artış sağlamıştır. Fakat, Derneğin üye sayısının artmasında İngiltere'de yeni kütüphanecilik okullarının açılması ve 1961 yılında Derneğin sadece kütüphanecilerin söz hakkı olan bir mesleki örgüt haline getirilmesinin büyük etkisi olmuştur.

TKD üyeleri üyelik ödentilerini şubelere ödemektedirler.

LA üyeleri ise üyelik ödentilerini direkt olarak Genel Merkez'e ödemektedirler. Üyeler yıllık ödentilerini yılın ilk gününde ödemek zorundadırlar. Ödentilerini zamanında ödemeyen üyelere üyelikten çıkarmaya kadar varan cezalar verilebilmektedir.

Dernek üyelerinin ödeyecekleri ödenti miktarlarının üst sınırı 2908 sayılı Dernekler Kanunu'ndan önce yürürlükte bulunan yasalarca belirlenmekteydi. TKD'nin üyelik ödentileri 1984 yılına kadar yasaların öngördüğü üst sınırların çok altında belirlenmiştir. Örneğin, TKD kurulduğunda üyelere "yılda iki lira aidat... ve bir lira giriş parası" alınmaktaydı. 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu'nda belirtilen üst sınır ise 120 liraydı. 1961 yılında TKD'nin üyelik ödentisi "yılda 12 liradan az olmamak üzere" yükseltilmiştir. 1972'de yürürlüğe giren 1630 sayılı Dernekler Kanunu'yla üst sınır 1200 liraya çıkarılmıştır.

1983 yılında çıkarılan 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nda üyelik ödentileri hususunda herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Böyle bir üst sınır konulmamasına karşılık TKD'nin 1984 Anatazüğünde yeniden belirlediği miktarlar, asil üyeler için yılda en az 150, aday üyeler için ise en az 50 liradır.

Son olarak belirlenen üyelik ödentileri göz önünde bulundurularak bir oranlama yapılacak olursa, yılda 240 bin lira kazanan bir üye yıllık gelirinin 1600'de birini TKD'ye üyelik ödentisi olarak ödemektedir. Yılda 360 bin lira kazanan bir üye için ise bu oran 2400'de birdir.

LA'da ise üyelik ödentileri Konsey'ce belirlenmektedir. Kişisel üyelere yıllık kazançlarına, kurum üyelerinden de bütçelerine göre üyelik ödentisi alınmaktadır. Üyelik ödentileri gerektiğinde artırılabilir. 1.1.1984'den

geçerli olmak üzere belirlenen yeni miktarlara göre, yılda 3500 ile 6000 sterlin kazanan Dernek üyeleri 33 sterlin üyelik ödentisi vermektedirler. İngiltere'de kütüphanecilik okulundan yeni mezun olmuş bir kütüphanecinin yıllık kazancı 5-6 bin sterlin civarındadır. Buna göre üye, yıllık kazancının yaklaşık 150'de birini Derneğe üyelik ödentisi olarak ödemektedir. Tüm olarak ele alındığında Dernek üyelerinin ödedikleri miktar yıllık kazançlarının 130'da biri ile 250'de biri arasında değişmektedir.

Sonuç olarak, TKD'de üyelik ödentileri çok düşüktür. Bu miktarın alt sınır olduğu, isteyen üyelerin daha fazla ödeyebilecekleri söylenebilir. Fakat, üyelerin fazla ödeme yapması mümkün olmamakta; her üye minimum miktar üzerinden ödeme yapmaktadır. Kanımızca, üyelik ödentilerinin düşük tutulmasında, TKD'nin sahip olduğu üyeleri de kaybedebileceği endişesi rol oynamaktadır.

Öte yandan, TKD'nin üye sayısının da az olduğu görülmektedir. Ülkemizde 30 yıldan bu yana üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi verilmektedir. Ankara, İstanbul ve Hacettepe üniversitelerinin kütüphanecilik bölümlerinden bu süre içerisinde 1500'e yakın kütüphaneci mezun olmuştur. Dernek üyelerinin kaçta kaçını kütüphanecilik okulu mezunlarının oluşturduğunu bilememekteyiz. Fakat, TKD'nin kütüphanecilik okulu mezunlarının tümünü Dernek çatısı altında toplayabildiğini söyleyebilmek oldukça güçtür.

Mali Durum Yönünden

TKD'nin gelir kaynaklarını; şubelerin net gelirlerinin % 10'u miktarında gönderdikleri şube ödentileri, yayın gelirleri, toplumsal çalışmalardan elde edilen gelirler ve bağışlar oluşturmaktadır.

LA'nın gelir kaynakları ise üyelik ödentileri ve yayın gelirleridir. Daha önce de değinildiği gibi, LA üyeleri ödentilerini doğrudan Genel Merkez'e ödemektedirler.

TKD üyeleri ise üyelik ödentilerini üye oldukları şubelere ödemektedirler. Şubeler, üye ödentileri de içinde olmak üzere çeşitli yollardan (toplumsal çalışma, bağış ve yayın gelirleri) sağladıkları net gelirlerinin % 10'unu Genel Merkez'e şube ödentisi olarak göndermektedirler.

TKD bütçesinde "şubelere yardım" adı altında bir kalem bulunmaktaysa da, Genel Merkez'ce şubelere düzenli bir biçimde yardım yapılamamaktadır. Şubelerin, elde ettikleri gelirlerle kendi kendilerini idare etmeleri ve bu gelirlerin az bir kısmını (% 10) Genel Merkez'e yansıtma-ları beklenmektedir.

LA'da ise üyelik ödentileri doğrudan Genel Merkez'e ödendiğinden, şubelere, gruplara ve seksiyonlara üye sayı-larıyla orantılı olarak düzenli bir biçimde ödenek ayrıl-maktadır. Şubelerin, grupların ve seksiyonların Genel Mer-kez'den daha fazla ödenek alabilmeleri üye sayılarını ar-tırmalarıyla mümkündür.

TKD, son yıllarda Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca yapılan yardımlar dışında, kamu kurumlarından yardım sağ-

layamamaktadır. Derneğin 1975 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla kamu yararına çalışan derneklerden sayılması yapılan yardımlarda artış sağlamamıştır. 2908 sayılı Dernekler Kanunu hükümlerine göre, "Genel ve Katma bütçeli dairelerle mahalli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunlara bağlı müesseseler ve sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait kuruluşlar, ancak kamu yararına çalışan derneklere" yardım edebilmektedirler. Yani, TKD'nin kamu kurumları dışındaki özel kuruluş ve firmalardan yardım sağlaması oldukça güçtür.

LA ise, özellikle mali yönden güçsüz olduğu 1950' lere kadar süren dönemde, başta CUKT olmak üzere Rockefeller ve diğer kuruluşlardan yardım sağlamıştır. Parasal yardımlar dışında CUKT, Derneğe ücretli sekreter ve Genel Merkez binası sağlayarak da yardım etmiştir. Dernek zor durumda kaldığında ya üyelik ödentilerini artırmış, ya da CUKT'tan yardım istemiştir. LA'nın özellikle CUKT'un yardımları sayesinde günümüze kadar gelebildiğini söylemek abartma sayılmamalıdır. 1950'li yıllardan sonra ise Derneğin üye sayısında hızlı artışlar görülmeye başlandığından dış yardım gereksinmesi de giderek azalmıştır.

TKD mevcut gelirlerinin önemli bir kısmını; yayın gelirlerinden sağlamaktadır. Özellikle TKDB'nin satışından elde edilen gelirler bütçede önemli bir kalem oluşturmaktadır. Bunu söylemekle Derneğin çok fazla yayın yaptığını değil, bütçesinin sıkı bir biçimde yayın gelirlerine bağlı olduğunu vurgulamak istemekteyiz. Örneğin,

Millî Eğitim Bakanlığı'nın 1974 yılında TKDB aboneliğini durdurması, Dernek Bülteni'nin bir süre yayımlanamamasına neden olmuştur.

LA da yayımladığı süreli yayın ve kitaplardan gelir sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, sahip olduğu iki yayınevi aracılığıyla (Library Association Publishing Limited ve Clive Bingley Limited) Dernek, kütüphanecilik konusunda kitaplar yayımlamakta, Almanya ve Kanada'daki bazı yayınevlerinin yayınlarının dağıtımını yürütmektedir.

LA'nın toplam gelirlerinde Dernek yayınlarının da payı olmasına karşın, gelirlerin % 70 ile % 80'i üyelik ödentilerinden sağlanmaktadır. Bu durum, LA'nın, işlevlerini üyelik ödentileriyle gerçekleştiren bir mesleki dernek olduğunu göstermektedir. Derneğin 1984 yılındaki toplam gelirinin bir milyon sterlini aşacağı ve bu miktarın 800 bin sterlinden fazlasının üyelik ödentilerinden sağlanacağı tahmin edilmektedir. Üyelerin, yıllık gelirlerinin 130'da biri ile 250'de biri arasında değişen üyelik ödentilerini Derneğe ödemeleri sonucu ulaşılan bu rakam, her biri yılda 5 bin sterlin kazanan 200 üyenin yıllık toplam gelinine eşittir.

TKD'nin toplam gelirinin % 3 ile % 5'lik bir kısmını şube ödentileri oluşturmaktadır. Bu oranlar, TKD'nin, Ana-tüzüğünde öngördüğü "şubelerin safi gelirlerinin % 10'unun Genel Merkez'e şube ödentisi olarak gönderilmesi"ni sağlayamadığını ortaya çıkarmaktadır. Bunun başlıca nedeni şubelerin üye sayılarının az ve güçsüz oluşudur. Örneğin,

Bursa Şubesi'nin 1978 yılında Genel Merkez'e gönderdiği şube ödentisi miktarı sadece 95 liradır. Kaldı ki, günümüzde üyelik ödentileri doğrudan Genel Merkez'e gönderilse bile, Dernek, üyelik ödentilerinden ancak 150 bin lira gelir sağlayabilecektir. Bu da, TKD'nin, işlevlerini üyelik ödentileri dışından elde ettiği gelirlerle gerçekleştirmeye çalıştığını göstermektedir.

Önümüzdeki iki yılda TKD'nin toplam gelirinin 3,5 milyon lira civarında olacağı tahmin edilmektedir. Bir başka deyişle, TKD'nin yıllık toplam geliri, her biri yılda 360 bin lira kazanan beş üyenin yıllık toplam gelirine eşittir.

f

Faaliyetleri Yönünden

Kuruluş yıllarında gerek TKD'nin, gerekse LA'nın faaliyetleri Genel Merkez çalışmalarıyla sınırlı kalmıştır. TKD, 1961 yılına dek şubeleri olmadığından çalışmalarını sadece Ankara'da sürdürmüştür. Derneğin ilk yıllardaki faaliyetleri tanışma toplantıları, seri konferans ve açık oturumlar ve Dernek yararına konserler düzenlemek şeklinde olmuştur.

LA da 1925'lere dek faaliyetlerini Londra'da sürdürmüştür. Çünkü, Dernek yönetimi tamamen Londralı üyelerin elindeydi. Bu yıllarda yapılan en önemli çalışmalar, 1898 yılında Derneğin Kuruluş Yasası'nın çıkarılması ve yeni bir Halk Kütüphaneleri Yasası'nın hazırlanmasıdır.

TKD, kütüphanecilikle ilgili çeşitli sorunlara çözüm bulmak amacıyla ihtisas komisyonları kurmuş, fakat komisyonların çalışmasını sağlayamamıştır.

LA da aynı amaçlarla grup ve seksiyonlar kurmuştur. Derneğin grup ve seksiyonları üye sayısı bakımından güçlü olduğundan mesleki faaliyetlere daha fazla kişinin katılması ve yaptırım gücü olan kararlar alınması sağlanmaktadır. Grup ve seksiyonların her biri çalışma yaptıkları konularda dergi yayımlamaktadırlar. (Örneğin, Audiovisual Group Bulletin, Rare Books Group Newsletter gibi.)

TKD, Genel Merkez olarak bir kez kütüphanecilik kursu düzenlemiştir. Düzenlenen bu kursla Ankara'daki kamu kuruluşlarında çalışan yardımcı kütüphanecilerin mesleki bilgilerinin artırılması amaçlanmıştır. Dernek, özellikle halk kütüphanelerinde çalışan yardımcı kütüphanecilerin eğitimini sağlamak için girişimlerde bulunmuş, fakat kurs düzenlemesi mümkün olmamıştır. Bu konuda Kütüphaneler Genel Müdürlüğü ile işbirliği de gerçekleştirilememiştir. Orta kademe kütüphaneci açığının kapatılması konusunda Derneğin düzenleyeceği kurslar TKD'ye güç kazandırabilir.

LA ise 1885 yılında kendi sınav sistemini geliştirerek bu sınavlarda başarı gösterenlere "yeterlilik sertifikası" vermeye başlamıştır. İngiltere'de ilk kütüphanecilik okulu açılana kadar Dernek kütüphaneci yetiştirme görevini de üstlenmek durumunda kalmıştır. Söz konusu okulların açılmasında Derneğin büyük etkisi olmuştur.

LA ülkede kütüphanecilik okulu açılmasından sonra da kendi sınavlarını sürdürmektedir. LA, kütüphanelerde belirli sürelerde çalışmış ve Dernek sınavlarını kazanmış olanlara "uzman kütüphaneci" unvanı vermektedir. Böylece hem kütüphanecilik okulu mezunlarının, hem de okul bitirmeyen ve fakat kütüphanecilik bilgisi Dernekçe yeterli görülen kimse-lerin Dernek çatısı altında toplanmaları sağlanmaktadır. Oluşturulan Uzman Kütüphaneciler Kütüğü, kamu kurumları ve özel kuruluşların kütüphaneci istihdam etmek istedik-leri zaman yararlandıkları en önemli bilgi kaynağıdır.

LA, kütüphanecilik okullarının kurulmasından sonra kurslar aracılığıyla kütüphaneci yetiştirmeye son vermiştir. Fakat, Dernek kütüphanecilik eğitiminde standartlar koyarak bu standartlara uyulup uyulmadığını okul yönetimlerinde bulundurduğu temsilciler aracılığıyla denetlemektedir. Kütüphanecilik konusunda yeterli eğitim veremeyen okulların mezunlarına "uzman kütüphaneci" unvanı verilmemektedir. Aynı uygulama Amerikan Kütüphaneciler Derneği'nde de vardır. Adı geçen Dernek kütüphanecilik okullarından mezun olanların diplomalarını "akredite" etmektedir. Diplomaları Dernekçe "akredite" edilmeyen kütüphanecilik okullarından mezun olanlar iş bulmakta güçlük çekmektedirler.

TKD'nin de çok çeşitli konularda çalışmaları olmuştur. Üniversite yasalarında üniversite kütüphanelerine yer verilmesi, okul kütüphanelerinin geliştirilmesi, Derleme Yasası Taslağı üzerindeki çalışmalar bunlardan birkaçıdır. Genel Merkez tarafından yapılan bu çalışmalar ilgili kurumlara rapor ve muhtıra verme şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Derneğin verdiği rapor ve muhtıralar ilgili konularda üst düzeyde karar verilirken dikkate alınmamıştır.

LA ise hemen hemen her konuda çalışmalar yapmış, standartlar yayımlanmış ve yaptırım gücü olan kararlar almıştır. Kuruluş yıllarında Halk Kütüphaneleri Yasası'nın uygulanması ve halk kütüphanesi hizmetlerinin geliştirilmesi doğrultusunda yaptığı çalışmalar etkili olmuştur. Bu hususta Derneğin en yakın destekçisi CUKT'tur. 1919 yılında CUKT, yerel kütüphane otoritelerine ve tüm parlamento üyelerine gönderdiği sirküler mektupta, "halk kütüphanelerinin maddi durumlarının bozuk olduğunu, önlem alınmadığı takdirde halk kütüphanelerinin kapılarını kapatmak ya da kötü yönetilmek durumunda kalacaklarını" belirtmiştir. Bu olayda bizce ilginç olan nokta, bir şirket yönetim kurulunun bunları söylemesidir. Bunun üzerine zamanın İngiltere Başbakanı David Lloyd George'a - ki kendisi yıllarca Cardiff'te kütüphaneci olarak çalışmıştır; ülkemizin de Lozan görüşmelerinde İsmet İnönü'yle yaptıkları tartışmalardan çok iyi tanıdığı bir isim - başvurulmuş, LA ve halk kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin haklarıyla ilgili bir bildiğe Parlamento'ya sunulmuş kabul edilmiştir.⁸

LA'nın çalışmaları sadece halk kütüphaneleri ile sınırlı kalmamıştır. Derneğin kütüphaneciliğin her alanında çalışma yapmak üzere kurduğu grup ve seksiyonlar, okul, üniversite, araştırma, gençlik, danışma ve devlet kütüphaneleri, özel kütüphaneler, kataloglama ve sınıflama, enformasyon

teknolojisi, kütüphane tarihi ve diğer konularda Dernek Konseyi'nin bağlayıcı kararlar almasını sağlayan faaliyetleri başarıyla gerçekleştirmektedirler. Çeşitli konularda yayımlanan standartlar bu çalışmalara örnek olarak gösterilebilir. En önemlisi de, Derneğin, koyduğu standartlara uyulup uyulmadığını denetleme görevini de üstlenmiş olmasıdır.

LA, diğer kuruluş ve vakıflardan sağladığı parasal desteklerle tüm ülke çapındaki kütüphanelerle ilgili araştırmalar da yapmış ve yapmaktadır. TKD'nin ise Dernek olarak araştırma yapabilecek insangücü ve parasal kaynağa sahip olmadığı bilinmektedir. Yapılan çalışmalar bireysel olmaktadır. TKD, diğer dernek ve kuruluşlarla ortak projeler yüklenilmesi hususunda girişimlerde bulunamamıştır.

TKD, kütüphanecilerin haklarını korumayı da amaçları arasında saydığı halde, yasaların buna olanak vermesi ve Derneğin bu sorunlarla ilgilenecek kadar güçlü olmaması nedeniyle bu konuda herhangi bir çalışma yapamamıştır. Kısa bir süre faaliyet gösteren Türkiye Kütüphaneleri Kütüphaneci Memur ve Hizmetlileri Sendikası da kütüphanecilerin maaş ve ücretleri konusuna eğilemeden kapatılmıştır.

LA, Kuruluş Yasası'nın kendisine sağladığı yetkilerden de yararlanarak her tür kütüphanede çalışan kütüphanecilerin ücretleri ve çalışma koşullarıyla ilgili asgari kurallar koymuştur. Derneğin belirlediği miktarlardan daha düşük ücret veren kuruluşlar sıkı bir biçimde izlenerek standartlara uymaları sağlanmaktadır. LA'nın ücretler konusundaki faaliyetleri tüm kütüphanecileri Dernek bünyesinde

toplamada etkili olmuştur. Son yıllarda Dernek, kütüphanecilerin ücretlerinin enflasyon oranlarına göre artırılmasını da gerçekleştirmiştir.

TKD şubelerinin faaliyetleri sınırlıdır. Her yönden zayıf olan Dernek şubeleri Genel Merkez'in aldığı kararlar doğrultusunda kamuoyu oluşturma görevini yerine getirememektedirler. Diğer illerdeki şubelerden daha etkin olmaları beklenen Ankara, İstanbul ve İzmir şubeleri Kütüphane Haftalarında düzenlenen konferanslar dışında faaliyette bulunamamaktadırlar. Kaldı ki, Dernek Genel Merkezi'nin ve iki kütüphanecilik bölümünün bulunduğu Ankara Şubesi yıllardır açılmamaktadır.

LA ise Konsey kararlarının uygulanmasını şubeleri aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Mali yönden güçlü olan şubeler mesleki çalışmalar yapmakta ve diğer kuruluşlar nezdinde Derneğin tanınmasını sağlamaktadırlar.

TKD önderliğinde Türkiye'de ilk Kütüphane Haftası 1964 yılında kutlanmıştır. Derneğin çabalarıyla kurumsallaşan Kütüphane Haftası, son yıllarda Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın da desteğiyle daha geniş bir biçimde kutlanmaya başlamıştır. Daha önce de değinildiği gibi, Derneğin kütüphanecilik alanındaki faaliyetleri Kütüphane Haftalarına kaydırılmıştır. Fakat diğer derneklerin ve kuruluşların düzenlenen Kütüphane Haftalarına katılımı henüz sağlanamamıştır.

İngiltere'de ise ilk Ulusal Kütüphane Haftası 1966 yılında LA'nın ve diğer derneklerin çabalarıyla kutlanmıştır. LA, yayıncıların da desteğini sağlamış olduğundan,

Ulusal Kütüphane Haftası gerçekten "ulusal" nitelikte kutlanan kitap ve kütüphanelerle ilgili en önemli faaliyetlerden birisidir.

LA; IFLA, COMLA ve Unesco gibi uluslararası kütüphanecilik derneklerinde ve diğer kuruluşlarda resmen temsil edilmektedir. Ayrıca, LA'nın IFLA ve COMLA'nın kurulmasında da emeği geçmiştir. Dernek, hükümetler düzeyinde kurulan ortak komitelerin çalışmalarına üyeleri aracılığı ile katkıda bulunmaktadır.

TKD de IFLA ve Unesco Türkiye Milli Komisyonu'nun üyesidir. TKD'nin IFLA üyeliğinde etkin olduğunu, yapılan IFLA Genel Kurulu toplantılarında Derneğin sürekli temsil edildiğini söylemek güçtür. Yurt dışındaki bir derneğe üye olmak ve dernek toplantılarına katılmak için Bakanlar Kurulu kararı gerekmektedir. Dernekler Kanunu, mesleki dayanışmanın en üst düzeyde gerçekleştiği bu tür derneklerden yardım sağlamak için başvuruda bulunulmasını kısıtlamaktadır. Oysaki IFLA, Hollanda'nın önerisi üzerine, Peru kütüphaneciliğine katkıda bulunmak amacıyla toplanacak fazla üyelik ödentilerinin Peru Kütüphaneciler Derneği'nin kullanımına verilmesini kararlaştırmıştır.

LA ilk kez 1933 yılında bir Genel Merkez binasına sahip olmuştur. 1965 yılına dek CUKT'un yaptırdığı bu binada faaliyetlerini sürdüren Dernek, bu tarihten itibaren içinde Dernek Kütüphanesi'nin de bulunduğu dört katlı daha elverişli bir binada hizmet vermeye başlamıştır.

TKD ise Genel Merkez binası satın almak amacıyla açılan bir fonda on yıl süreyle biriktirilen parayla 1974 yılında bir daireye sahip olmuştur. Dernek Genel Merkezi 1982 yılında daha geniş bir daireye taşınmıştır.

LA "halkla ilişkiler" konusuna kurulduğundan bu yana önem vermektedir. Bu amaçla Konsey'ce kurulan komite ve gruplar Derneği ve Derneğin yürüttüğü çalışmalarını kamuoyuna tanıtmakla görevlidirler.

TKD'nin ise, Derneği kamuoyuna tanıtmak için yaptığı çalışmalar çok kısıtlıdır. Hatta, ilk yıllarda Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası tarafından Dernek yararına verilen konserler ve ünlü sanatçıların resitalleri TKD'yi kamuoyuna tanıtmada daha etkili olmuştur, denilebilir. Son yıllarda ise Derneğin bu tür faaliyetlerine rastlanmamaktadır. Tanıtma çalışmaları Kütüphane Haftası'nda radyo ve televizyon yoluyla yapılan bir-iki konuşmadan ibaret kalmaktadır.

TKD'nin Derneği tanıtmayla ilgili en önemli girişimi, kütüphanelerin gelişmesine katkıda bulunanları "Kütüphane Dostu" ilan etmeye başlamasıdır. Kütüphanecilik dışından kimselerin de desteğinin sağlanması hususunda Derneğe çok şeyler kazandırabilecek olan bu girişim ne yazık ki devam ettirilememektedir.

Keza, son yıllarda "kitap" ve "kitap okuma" konuları düzenlenen kitap fuarları aracılığıyla sık sık gündeme gelmektedir. Dernek kitap fuarlarına katılarak "kütüphane" sorununun da tartışılmasını sağlayabilir. Bünyesinde kitaplar konusunda bilgili kişileri barındırdığı halde TKD'nin yılın en iyi kitaplarını ödüllendirmemesi, ya da bu tür

jürilerde yer almaması, yazar ve yayıncılardan destek sağlayamaması üzerinde durulması gereken bir husustur. Unutulmamalıdır ki, bu tür faaliyetler hem Derneğin, hem de mesleğin kamuoyuna tanıtılmasında büyük yararlar sağlayacaktır.

LA 1936 yılından bu yana başarılı bulduğu çalışmalara verdiği madalyalarla hem kütüphanecilik alanında çalışma yapılmasını özendirmekte (örneğin, dizin, kaynakça ve referans kitabı hazırlanması), hem de meslekten olmayan kimselerin (örneğin, çocuk kitabı yazarları ve ressamları, kütüphane teknolojisi konusunda çalışma yapan kişiler ya da firmalar) desteğini sağlamaktadır. Ayrıca, kütüphanecilik öğrencilerine ve kütüphanecilere verdiği burslar, ödüller ve armağanlarla da Dernek üyeleriyle ilişkilerini sürdürmekte ve üyelerin çalışmalarını değerlendirmektedir.

TKD ise Dernek Genel Merkezi'nin haftada bir gün açık tutulmasını sağlamak üzere her yıl bir öğrenciye burs vermektedir.

TKD yayın politikasına kuruluşundan bu yana önem vermiştir. Fakat, mali yönden güçsüz olan Dernek çok fazla yayın yapma olanağı bulamamıştır. TKD'nin yayın konusundaki en büyük başarısı 1952'den günümüze dek Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni'ni yayımlamasıdır. Ülkemizin kütüphanecilikle ilgili tek mesleki dergisi olan TKDB'nin daha sık ve daha nitelikli bir biçimde yayımlanması gerektiği kanısındayız.

TKDB dışında, Genel Merkez ve Dernek şubeleri tarafından birkaç süreli yayın daha yayımlanmış, ancak mali nedenlerle yayınlarına son verilmiştir.

TKD Genel Merkezi toplam 14 tane de kitap yayımlamıştır. 1957-1980 yılları arasında yayımlanan bu kitapların çoğunun mevcudu tükenmiştir.

LA'nın ise çok daha fazla yayın yaptığını görmekteyiz. Kurulmasıyla birlikte Derneğin resmi yayın organı yayımlanmaya başlamıştır. 1877'den 1898'e dek dört yayın organı değiştiren LA'nın 1899 yılından bu yana resmi yayın organı Library Association Record'dir. Ayrıca, 1891'den beri yayımlanan Dernek yıllıklarında üyelerle ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Kanımızca, LA'nın yayınlarından en önemlileri, British National Bibliography de dahil olmak üzere çeşitli konularda yayımladığı müracaat süreli yayınlarıdır. Dernek bu tür yayınlar yapabilmesini çok zengin bir kütüphaneye sahip olmasına borçludur. Dernek Kütüphanesi'ne gelen 1300 civarındaki süreli yayın taranarak dizin ve özetçe dergileri hazırlanmaktadır. Kütüphanecilik konusunda ülkenin belki de en geniş dermesine sahip olan LA Kütüphanesi ülke çapında hizmet vermektedir.

Süreli yayınların yanı sıra LA her yıl 20'den fazla kitap yayımlamaktadır.

Sonuç olarak, LA'nın faaliyetleri yönünden de güçlü bir mesleki dernek olduğu ortaya çıkmaktadır. Derneğin günümüzdeki gücüne erişmesinde birçok etmen rol oynamaktadır.

LA'nın ülkedeki en yetkili organ olması Derneği güçlü kılan en önemli etmenlerden birisidir. İngiltere'de yetişmiş kütüphaneci sayısı hızla artmaktadır. Kütüphaneciliğin bir "meslek" olup olmadığı tartışması uzun yıllar önce sonuçlandırılmıştır. Ülkede kütüphanelerden sorumlu bir "Bakanlık" bulunmaktadır. Dernek ülkenin önemli kuruluş ve şirketlerinden yardım görmektedir. Toplam işgücünün % 40'ının "enformasyon hizmetleri" alanında istihdam edildiği İngiltere'de toplum olarak "bilgi"ye değer verilmesi, doğal olarak kütüphane hizmetlerine ve kütüphanecilere de önem verilmesini gerektirmektedir.

Kuşkusuz, LA bu aşamaya kolay gelmemiştir. Dernek 50-60 yıl süreyle ölüm-kalım mücadelesi vermiştir. 1940'lı yıllarda bir kütüphanecilik okulu bulunan İngiltere'de günümüzde 18 kütüphanecilik okulu bulunmaktadır. 1930'larda bin üyesi bulunan LA'nın bugün 30 bine yakın üyesi vardır. Bizce, varılan noktadaki en büyük pay mesleklerine ve mesleki örgütlerine sahip çıkan kütüphanecilerindir.

Aynı şeyleri TKD ve dolayısıyla Türkiye için söyleyebilmek oldukça güçtür. Ülkemizde kütüphanelerin tarihi çok eskilere dayanmasına karşın, henüz "bilginin bir kuvvet olduğu"nun yeterince anlaşıldığı kanısında değiliz. Kütüphanelere ve kütüphanecilik derneklerine yardım eden kamu kuruluşlarına ve özel firmalara sahip değiliz. Üst yönetimlerin ülkemizin kütüphane sorunlarına ilgisiz kalmaları kütüphaneci açığını giderek artırmaktadır. Üç kütüphanecilik okulundan mezun olan kütüphanecilerin % 25'i meslek dışında çalışmaktadırlar. Öncelikle kütüphanecilerin

mesleklerine gereken önemi vermeleri zorunlu gözükmektedir.

Toplum olarak "potansiyel bilgi gereksinmemiz" gün geçtikçe açığa çıkmaktadır. Gerekli önlemler alınmadığı takdirde açığı kapatmamız zor olacaktır. Mesleki bir dernek olarak TKD'nin yaptığı çalışmalarını desteklemek (en azından yasalarla engellememek) ve önerilerine kulak vermek ülkemize çok şeyler kazandıracaktır.

V. Bölümün Dipnotları

- ¹ W.A. Munford, A History of the Library Association 1877-1977, London: LA, 1976. ss. 8-32.
- ² Türkiye'de kütüphanecilik eğitiminin tarihçesi için bkz. Adnan Ötüken, Kütüphaneciliğimiz İçin... Türkiye'de Kütüphanecilik Öğretiminin Tarihçesi ve Millî Kütüphane Nasıl Kuruldu, Ankara: TKD, 1979. ss. 43-79; ayrıca bkz. İlhan Kum, "Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi," Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1970.
- ³ W.A. Munford, "The Library Association in the Twentieth Century: Selected Aspects," In Essays in Librarianship in Memory of W.C.B. Sayers, ed. by D.J. Foskett and B.I. Palmer. London: LA, 1961. s. 45.
- ⁴ The Library Association Year Book / 1984, London: LA, 1984. s. A6.
- ⁵ D.D. Haslam, "The Library Association," In Libraries for the People, ed. by R.F. Vollans. London: LA, 1968. s. 54.
- ⁶ a.y. s. 59.
- ⁷ D.D. Haslam, "A Short History of the Library Association," Journal of Librarianship 6(3): 162, July 1974.
- ⁸ Munford, A History of the ... ss. 140-141.

VI. B Ö L Ü M

S O N U Ç V E Ö N E R İ L E R

Çalışmamızın başında, mesleki bir dernek olarak TKD'nin üzerine düşen görevleri tam anlamıyla yerine getiremediğini; amacımızın da "TKD'nin gelişmesini engelleyen nedenleri saptamak" olduğunu söylemiştik. Hipotezlerimizi ise:

1. Ülkemizde derneklerle ilgili olarak çıkarılan yasalar mesleki derneklerin çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir;

2. TKD'nin örgütlenme yönünden eksiklikleri bulunmaktadır;

3. TKD mali yönden güçsüz bir mesleki dernektir, şeklinde belirlemiştik.

Yukarıdaki hipotezler, öncelikle ülkemizde derneklere ilişkin yasalar tarihsel olarak incelenerek, daha sonra da TKD ile gelişmiş bir kütüphaneciler derneği olan İA, tarihçeleri, örgütlenme, üyelik ve mali durumları, ve faaliyetleri yönünden karşılaştırılarak kanıtlanmıştır.

Çalışmada ortaya çıkan sonuçlar aşağıda özetlenmektedir:

1. Türkiye'de 1909'dan bu yana çıkarılmış olan derneklerle ilgili yasalar derneklerin kurulmasında ve işlemlerinde tam bir izin sistemini öngörmektedir. Yasalarda,

derneklerin amaçlarından örgütlenmelerine, üyelik ödenti-
lerinden mali denetimlerine ve faaliyetlerine dek ayrıntılı
hükümler yer almaktadır. Derneklerin gerek ulusal, gerekse
uluslararası düzeyde yapacakları çalışmalar üst yönetimlerce
sıkı bir biçimde izlenmektedir. Kamu kuruluşları dışındaki
kurum, şirket ve firmalardan mali destek sağlamaları kısıt-
lanmaktadır.

Yasalarla "kamu yararına çalışan" derneklere "adi"
derneklerden daha fazla haklar tanınmıştır. Fakat, "adi"
derneklerle "mesleki" dernekler arasında bir fark gözetil-
memektedir. Bu durum, belirli bir konuda (örneğin, kütüp-
hanecilik) çalışma yapan derneklerin faaliyetlerini olum-
suz yönde etkilemektedir.

Kuşkusuz, bir ülkede faaliyet gösteren dernekleri
o ülkenin siyasal ve toplumsal yapısından soyutlayarak ele
almak mümkün değildir. Bir ülkenin siyasal ve toplumsal
yapısı, ekonomik gelişmişlik düzeyi, endüstrileşme, ya da
daha ileri bir düzey olarak "enformasyonlaşma" (informatiza-
tion) alanında ulaştığı aşama o ülkenin derneklere bakış
açısını da etkilemektedir.

Ülkemizde "dernek" denilince yönetimin karşısında
yer alan örgütler akla gelmektedir. Bu nedenle de, hazır-
lanan yasalarda bu tür derneklerle mesleki dernekler aynı
kategoride ele alınmaktadır. Oysaki, yabancı ülkelerde tıp
dahil birçok mesleğin gelişmesinde mesleki derneklerin önem-
li katkıları olmuştur. Siyasal iktidarlar tarafından da göz
ardı edilemeyen bu çabaların artırılması için derneklere

gerekli kolaylıklar gösterilmektedir. Örneğin, İngiltere'de geçmişü üç yüzyıla dayanan mesleki dernekler ve bu derneklerin halen yayımlanan mesleki dergilerini görmek bizce ilgi çekici bir durumdur. Kaldı ki, bu ülkede derneklerin faaliyetlerini düzenleyen herhangi bir yasa bulunmamaktadır. "Royal" (Kraliyet) sözcüğüyle başlayan derneklerin çoğunda zamanın önemli kişileri (kraliçe, dük, kont, bakan vs.) başkanlık yapmış; ya da derneklerce düzenlenen toplantı ve kongreler bu kişilerce açılmıştır.

2908 sayılı Dernekler Kanunu'nda derneklerin "siyasi amaç" güdemeyecekleri yazılıdır. Oysaki, ister bir "çevre koruma" derneğinin, ister bir "sanayiciler" derneğinin, isterse herhangi bir meslek derneğinin yaptığı çalışmaları ele alacak olursak, dernek çalışmalarının hükümetlerin güttüğü politikadan tamamen bağımsız ve bu politikanın tamamen dışında olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Bu bakımdan, hangi tür çalışmaların "siyaset" kapsamına girdiğini, hangilerinin girmediğini saptamak oldukça güç ve göreceli bir iştir. Öte yandan, derneklerin ortaya çıkış nedenlerinden birisi de, izlenen politikalarda devletin dışında diğer örgüt ve kuruluşların da rol alması ve sorumluluk ve yetkilerin de mümkün olabildiğince daha çok kişi ve kuruluşa dağıtılmasıdır.

İlgili alanlarda devletin yerine getirmekte olduğu görevleri üstlenen özel yasalarla kurulmuş mesleki örgütlere (oda, birlik vs.) derneklerden daha fazla hak tanındığını ve mali yönden kolaylıklar sağlandığını ise çalışmanın II. Bölümünde ayrıntılı olarak incelemiştik. Tekrar belirtmek gerekir

ki, bu tür mesleki örgütler devletin sahip olduğu yetkilerin bir kısmını da devralmakta ve kendi hukuki işlemlerini de yürütebilmektedirler.

2. TKD'nin incelenmesi ve LA ile karşılaştırılması sonucu TKD'nin örgütlenme yönünden güçlü bir mesleki dernek olmadığı ortaya çıkmıştır. Derneğin kütüphanecilik mesleğini ve meslek mensuplarını temsil etme konusundaki çabaları yetersiz kalmaktadır. Kuşkusuz bunda, TKD'nin üye sayısının az olmasının ve üyelerin de dernek çalışmalarına önem vermemelerinin büyük payı bulunmaktadır. Keza, kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi için devletçe yapılan çalışmaların yeterli olmamasının da önemli bir etmen olduğu söylenebilir. Ancak, örgütsel yönden güçsüz olan Dernek, kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi konusunda kamuoyu oluşturulmasını ve ilgili devlet kuruluşlarının harekete geçirilmesini de sağlayamamaktadır.

TKD şube örgütlenmesi yönünden de güçsüz gözükmektedir. Ülke çapında şubeler açarak örgütlenmeyi henüz gerçekleştirememiş olan Derneğin mevcut şubeleriyle ilişkisi de zayıftır. İki yılda bir yapılan Dernek Genel Kurul toplantılarına çoğu şubelerin temsilci gönderemedikleri ortaya çıkmaktadır. Bir mesleki derneğin "organları ve kasları" olarak kabul edilen şubelerin etkin olamamaları, TKD'nin Genel Merkez olarak yaptığı çalışmaların kamuoyunca benimsenmesini ve desteklenmesini geciktirmektedir.

3. TKD mali yönden güçsüz bir mesleki dernektir. Ülkemizde olduğu gibi İngiltere'de de mesleki derneklerin en önemli gelir kaynaklarını üyelik ücretleri ve yayın

gelirleri oluşturmaktadır. Fakat, TKD üyelik ödentilerinden hemen hemen hiç gelir sağlayamamaktadır. V. Bölümdeki karşılaştırmadan da anımsanacağı üzere, TKD'nin toplam gelirinin % 3 ile % 5'i üyelik ödentilerinden elde edilmektedir. Aynı oran LA için % 70 ile % 80 arasındadır.

TKD'nin en önemli gelir kaynağı olması gereken üyelik ödentileri Genel Merkez'ce çok düşük olarak belirlenmektedir. Yeni Dernekler Kanunu'nda üst sınır konulmamış olmasına karşın TKD'nin 1984 yılındaki üyelik ödentisi sadece 150 liradır. Paranın alım gücünün hızla düştüğü ülkemizde, bu miktarla bir mesleki derneğin çalışmalarını yürütmesinin olanaksız olduğu açıktır. Kaldı ki, Dernek üyeleri ödentilerini doğrudan Genel Merkez'e değil, şubelere ödemektedirler.

Kişilerin mesleki derneklere sadece üyelik ödentileri düşük olduğu için üye olmaları beklenemez. Derneğe üye olan kişi üye olduğu mesleki örgütten yarar sağlamak isteyecektir. Fakat burada karşılıklı yararlanma söz konusudur. Mesleki dernek üyelerinin haklarını korumakta ve onları temsil etmektedir. Buna karşılık üyeler de çalışmaları ve ödentileriyle derneğe katkıda bulunmaktadırlar. Bu bakımdan üyelik ödentilerini günün koşullarına göre belirlemekten kaçınılmamalıdır. Kanımızca, böyle bir karar verilmesi üye sayısında düşüşe yol açmayacaktır.

Dernekler Kanunu kurumların derneklere üye olmalarını yasaklamaktadır. Bu hüküm, diğer mesleki dernekleri olduğu gibi, TKD'yi de mali yönden önemli katkılar sağlayabileceği kurumların maddi desteklerinden yoksun bırakmaktadır.

4. TKD'nin üye sayısı düşüktür. Dernek tüm kütüphanecilik okulu mezunlarını örgüt altında toplayamamaktadır.

Kütüphanecilik okulu mezunu olmayan ve fakat kütüphanelerde çalışan kimselerin TKD'ye üye olmalarının sağlanması Derneğin üye sayısını artıracaktır.

Bizce önemli görülen diğer bir nokta da, kütüphanecilik mesleğinden olmayan ve kütüphanelerde çalışmayan kimselerin, yayıncıların, yazarların, öğretmenlerin, kitapseverlerin Derneğe üye olmaları için çaba gösterilmesi gerektiğidir. Derneğin üyelik yelpazesi genişledikçe kamuoyu tarafından tanınması ve desteklenmesi de kolaylaşacaktır.

5. Yukarıda sıralanan nedenler TKD'nin faaliyetlerinin kısıtlı olmasıyla yakından ilgilidir. Örgütlenme, mali durum ve üye sayısı yönünden güçsüz olan Dernek, işlevlerini de tam olarak yerine getirememektedir.

Çalışmadan çıkarılan bu sonuçlardan yararlanarak TKD'nin örgütlenme, üyelik, mali durum ve faaliyetleriyle ilgili birçok öneri getirmek mümkündür. Bu tür öneriler yapılan diğer çalışmalarda yer almaktadır. Fakat, çok uzun bir öneri listesi sıralamak yerine, TKD'nin örgütlenme hususunda neler yapması gerektiğini tartışmanın daha yararlı olacağı kanısındayız. İnanıyoruz ki, örgütlenme hususundaki önerimiz gerçekleştirilebilirse, TKD'nin günümüzde çözüm bulmaya çalıştığı birçok sorun (maddi güçsüzlük, üye sayısının azlığı, yurt çapında şubeler açma, mesleki faaliyetlerin yetersizliği, mesleğin topluma kabul ettirilmesi vd.) daha kolay bir şekilde halledilebilecektir.

Derneklerle ilgili yasalarda olumlu yönde değişiklikler yapılması çok uzun zaman alabilir. Bu nedenle TKD'nin mevcut koşullar içerisinde nasıl örgütlenebileceğinin incelenmesi gerekmektedir.

Genel Başkan ile yaptığımız bir görüşmede, "Derneğin 'kurum' olarak örgütlendiği takdirde sorunlarını çözebileceğini ve şube olarak örgütlenmenin gereksiz olduğu" söylenmiştir. Türkiye'de başarılı çalışmalar yapan "kurum"lar (society) bulunmaktadır. Fakat, TKD'nin "kurum" olarak örgütlenmesi halinde gerekli finansmanın nereden sağlanacağı, zaten çok az olan üye sayısının nasıl artırılacağı vb. gibi hususlar üzerinde durulması gerekmektedir.

"Kurum" olarak örgütlenme bazı sorunları da beraberinde getirecektir. Herşeyden önce, örgüt olarak daha az sayıda bir üye kitlesine sahip olunacağı gibi, üyelerle iletişim sağlamak da güçleşecektir. Çünkü, kurumlar üst düzeyde kararlar alan, ama, uygulamada ortaya çıkan sorunların çözümüne karışmayan örgütlerdir. Bu nedenle TKD, üyelere kopuk bir örgütlenme yerine, üyelerin seslerinin daha güçlü bir şekilde duyurulabileceği ve onların bilgi ve deneyimlerinden maksimum düzeyde yararlanılabileceği demokratik, aynı zamanda yasal olarak daha fazla haklara sahip bir örgütlenme biçimini yeğlemelidir.

Kanımızca bu örgütlenme biçimi de TKD'nin "meslek odası" olarak örgütlenmesidir.

"Oda" olarak örgütlenme, mensupları serbest çalışma olanağına sahip mesleklerde daha çok görülmektedir. Fakat,

mensupları kamu kuruluşlarında çalışan mesleklerin de "oda" olarak örgütlenebilmeleri mümkündür.

Bir mesleğe mensup kişilerin "oda" olarak örgütlenebilmesi için, mutlaka o mesleğin eğitimini veren yüksekokullardan mezun olmaları koşulu aranmamaktadır. Tabip Odalarına, Mühendis ve Mimar Odalarına üye olmak için yüksekokul bitirmek zorunlu olduğu halde, Ticaret Odaları ve Sanayi Odaları için böyle bir zorunluluk yoktur. Aksi halde ülkemizde faaliyet gösteren tüccar ve sanayicilerin tümünün ilgili yüksekokulları bitirmiş olmaları gerekirdi.

Odalar, güçlerini üyelerinden alan ve yasalar karşısında derneklerden daha fazla haklara sahip olan mesleki örgütlerdir. Bir mesleğin yurt çapında örgütlenmesi meslek odaları yoluyla daha da kolaylaşmaktadır. Çünkü, meslek odası olduğu halde odaya kayıtlı olmayan bir meslek mensubu Türkiye'nin neresinde olursa olsun mesleğini yapamamaktadır.

TKD'nin "oda" olarak örgütlenmeyi nasıl gerçekleştirebileceği sorulabilir. Derneğin bu tür bir örgütlenmeyi gerçekleştirebilmesi için herşeyden önce meslekte çalışan bütün elemanları Dernek çatısı altında toplayarak günümüzde devletin yerine getirmekte olduğu bazı görevleri üstlenebileceğini kanıtlaması gerekmektedir. Böylece TKD, yerine getirdiği görevlere eş düşen yetkileri devletten devralarak bir kamu meslek kuruluşu haline gelecektir. Bu da, kütüphanecilerin "oda" olarak örgütlenmeleri anlamına gelmektedir.

TKD bir "Kütüphaneciler Odası" olarak örgütlendiğinde, kütüphanede çalışan bir kimsenin hangi tür kütüphanede ve

hangi statüde (kütüphaneci, arşivci, dokümantalist, enformasyon uzmanı, kütüphane memuru, öğretmen kütüphaneci vb. gibi) çalışırsa çalışsın mutlaka "Kütüphaneciler Odası"nın üyesi olması gerekecektir. Çünkü, çıkarılacak özel yasada böyle bir madde yer alabilmektedir.

Kütüphaneciler, arşivciler, dokümantalistler ve enformasyon uzmanlarının mesleğini yapabilmeleri için oda üyesi olma koşulu önceden konulabilir. Öte yandan, kütüphaneci olmayan ve fakat zamanla kütüphanelerde çalışmaya başlayan kimseler (para-professional) için de çalışmaya başladıktan sonra odaya kaydolma zorunluluğu getirilebilir.

Kolayca görülebileceği gibi, TKD'nin bir meslek odası olması halinde ülkemizin tüm kütüphanelerinde (Milli Kütüphane, halk, üniversite ve araştırma kütüphaneleri, özel kütüphaneler, arşivler, dokümantasyon ve enformasyon merkezleri vd.) çalışanlar bir mesleki örgüt çatısı altında toplanmış olacaktır. Bu durum, TKD'nin üye sayısının büyük ölçüde artmasını ve mali yönden güçlü bir kuruluş haline gelmesini sağlayacaktır.

Prof. Ersoy'un yıllar önce belirttiği gibi, TKD'nin "yurt ölçüsünde ve bütün kütüphane kuruluşlarının üzerinde bir danışma organı olarak çalışabilir duruma getirilmesi" gereklidir. Bunun için de bütün kütüphanecilerin, arşivcilerin, dokümantasyon ve enformasyon uzmanlarının TKD önderliğinde bir "Kütüphaneciler Odası" olarak örgütlenmeleri gerektiği kanısındayız.

EK I

TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ'NİN KURUCU ÜYELERİ

- Acaroğlu, Türker, Milli Kütüphane Memuru
Akbal, Beria, Ankara Tıp Fakültesi Kütüphane Müdürü
Akdik, Hatice, Milli Kütüphane Memuru
Aktutay, Hamdi, Ankara Genel Kitaplık Müdürü
Alaylıoğlu, Ruşen, Gazi Terbiye Enstitüsü Kütüphane Memuru
Alevcan, Muhteşem, Basın, Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü
Kütüphane Memuru
Aren, Munise, Milli Kütüphane Memuru
Babur, Selma, Polis Enstitüsü Kütüphane Memuru
Berk, İkbâl, Milli Kütüphane Memuru
Berker, Aziz, Milli Eğitim Bakanlığı Kitaplıklar Müdürü
Bindal, Melâhat, Milli Kütüphane Memuru
Coşkunlar, Şahap Nazmi, TBMM Kütüphane Müdürü
Coşkunlar, Ümit, Türk Tarih Kurumu Kütüphane Memuru
Çetintürk, Dr. Salâhattin, Ankara Genel Kitaplığı Memuru
Eralp, Ferran, Milli Kütüphane Memuru
Erdal, Zekeriya, Ankara Ziraat Fakültesi Kütüphane Müdürü
Ertaş, Ahmet, Milli Kütüphane Memuru
Erten, Kemal, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye
Dairesi Kütüphane Müdürü
Erzi, Adnan, Türk Tarih Kurumu Uzmanı
Genç, Neriman, Ankara Halkevi Kütüphane Müdürü
Gürerk, Nüzhet, Milli Eğitim Bakanlığı Kitaplıklar
Müdürlüğü Uzmanı

Koray, Enver, Milli Kütüphane Memuru

Koray, Semra, Görevi bilinmiyor.

Levendoglu, Mediha, Milli Kütüphane Memuru

Mercanligil, Muharrem Dogdu, Milli Kütüphane Memuru

Önder, İsa, Milli Eğitim Bakanlığı Kitaplıklar Müdür Yrd.

Ötüken, Adnan, Milli Kütüphane Müdürü

Özerdim, Sami Nabi, Milli Kütüphane Memuru

Öztekin, Fahire, Milli Kütüphane Memuru

Salgır, Abdülkadir, Milli Kütüphane Memuru

Taner, Hasan, CHP Halkevleri Bürosu Memuru

Tantekin, Ragıbe, Ankara Halkevi Kütüphane Memuru

Turan, Şeref, Etnoğrafya Müzesi Kütüphane Memuru

Türkmen, Ruhan, Milli Kütüphane Memuru

Yücel, Meliha, Milli Kütüphane Memuru

Kaynak: "Türk Kütüphaneciler Derneği Ana Tüzüğü," TKDB
1(1): 82-84, 1952.

Not: 3 Haziran 1961'de kabul edilen ve 1984 yılına dek yürürlükte kalan Anatusükte kurucu üyelerden Semra Koray'ın adı kaydedilmemiştir. (Bkz. "Türk Kütüphaneciler Derneği Ana Tüzüğü," TKDB 10(1-2): 107-109, 1961) Keza, 1 Şubat 1984'te yürürlüğe giren ve 25-26 Eylül 1984 tarihli Anadolu Gazetesinde yayımlanan yeni Anatusükte de kurucu üyelerden Hamdi Aktutay, Semra Koray, Ruşen Alaylıoğlu ve Dr. Salâhattin Çetintürk'ün adları kaydedilmemiştir. (Bkz. "Türk Kütüphaneciler Derneği Anatusüğü," Anadolu Gazetesi (Ankara) 26 Eylül 1984. s.3)

EK II

TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ GENEL BAŞKANLIĞI YAPMIŞ
OLAN KİŞİLER

- 1949-1950: Şahap Nazmi Coşkunlar, (Hasan Taner)
1950-1951: Adnan Ötüken
1951-1952: Salâhattin Çetintürk
1952-1953: Salâhattin Çetintürk
1953-1954: Salâhattin Çetintürk
1954-1955: Salâhattin Çetintürk, (Leman Şenalp)
1955-1956: Dr. Mustafa Köymen
1956-1957: Şahap Nazmi Coşkunlar
1957-1958: Leman Şenalp
1958-1959: İsmet Parmaksızoğlu
1959-1960: Bahri Ulaş
1960-1960: İsmet Parmaksızoğlu (Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı)
1960-1961: Şahap Nazmi Coşkunlar
1961-1961: Dr. Osman Ersoy (TKD'nin yeniden örgütlenmesi)
1962-1964: Doç. Dr. Osman Ersoy
1964-1966: Abdülkadir Salgır
1966-1968: Abdülkadir Salgır
1968-1970: Necmeddin Sefercioğlu
1970-1972: Dr. Necmeddin Sefercioğlu
1972-1974: Prof. Dr. Osman Ersoy, (Abdullah Savaşçı)
1974-1974: Nail Bayraktar (Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı)
1974-1976: Nail Bayraktar

1976-1978: Nail Bayraktar
1978-1981: Dr. Necmeddin Sefercioğlu
1981-1984: Dr. Necmeddin Sefercioğlu
1984 — : Doç. Dr. Necmeddin Sefercioğlu

Kaynak: Kuruluşundan Bugüne Türk Kütüphaneciler Derneği
(1949-1978), Ankara: Aksaray Matbaası, 1978. ss. 11-16.

Not: Parantez içinde verilen isimler ayrılma nedeniyle görev alan kişilerin isimleridir.

EK III

TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ'NİN ŞEREF ÜYELERİ VE
KÜTÜPHANE DOSTLARI

Şeref Üyeleri

Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver

Dr. Hamit Zübeyir Koşay

Emily Dean Heilman

Ord. Prof. Dr. Adnan Sayılı

Prof. Afet İnan

Burhan Göksel

S. Sırrı Gürsan

H. Nuri Yurdakul

Kütüphane Dostları

Prof. Afet İnan

S. Sırrı Gürsan

H. Nuri Yurdakul

Ârif Nihat Asya

Faik Canselen

Ziya Özkaynak

Kaynak: Kuruluşundan Bugüne Türk Kütüphaneciler Derneği
(1949-1978), Ankara: Aksaray Matb., 1978. s. 16.

EK IV

TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ YAYINLARI

1. Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri (Enstrüksiyon). Ankara, 1957.
2. Neriman Malkoç Öztürkmen, İstanbul ve Ankara Kütüphaneleri. Ankara, 1957.
3. İsmet Parmaksızoğlu, Kıbrıs Sultan İkinci Mahmut Kütüphanesi. Ankara, 1964.
4. Muzaffer Gökman, Türk Kütüphaneciliğinin Bibliyografyası (Bir Deneme). Ankara, 1964. f
5. O. Tekin Aybaş, Kütüphaneler Arası İşbirliği. Ankara, 1967.
6. O. Tekin Aybaş, Kütüphane Malzemesi El Kitabı, 2 Cilt. Ankara, 1968, 1972.
7. Dr. Özer Soysal, Türkiye'de Okul Kütüphanesi. Ankara, 1969.
8. Naile Binark ve Saide Arslanbek, Tanzimattan Bugüne Türk Yazı Hayatında Takma Adlar İndeksi. Ankara, 1971.
9. O. Tekin Aybaş, Dokümantasyon, Tarifî ve Tarihi Gelişimi. Ankara, 1971.
10. Adnan Ötüken, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni On Yıllık Tahlili İndeksi. Ankara, 1962.

11. Kuruluşundan Bugüne Türk Kütüphaneciler Derneği (1949-1978). Ankara, 1978.
12. Edvard Carleson, İbrahim Müteferrika Basımevi ve Bastığı İlk Eserler. Yayına hazırlayan: Dr. Mustafa Akbulut. Ankara, 1979.
13. Adnan Ötüken, Kütüphaneciliğimiz İçin... Milli Kütüphane Nasıl Kuruldu ve Türkiye'de Kütüphanecilik Öğretiminin Tarihçesi. Ankara, 1979.
14. Basım ve Yayıncılığımızın 250. Yılı Bilimsel Toplantısı-Bildiriler. Ankara, 1980.

K A Y N A K Ç A

- Acaroğlu, M. Türker, "Türk Kütüphaneciler Derneği Hakkında,"
Türk Düşüncesi, 3(13): 19-29, Aralık 1954.
- ALA Handbook of Organization 1981 / 1982, Chicago: ALA, 1981.
- Barry, H.D. "The Membership of the Association," Library Association Record, 70(6): 142-143, June 1968.
- Baysuğ, Gülümser, "Türk Kütüphaneciler Derneği ve Türkiye Kütüphaneleri Kütüphaneci Memur ve Hizmetlileri Sendikası," Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi, 1968.
- Bryan, H. "A Brief Comparative Study of Selected Library Associations," Australian Library Journal, 21(8): 318-325, 1972.
- "Cemiyetler Kanunu," Kanun No. 3512. Resmî Gazete, 14 Temmuz 1938.
- Clift, David H. "Introduction," Library Trends, 3: 219-220, 1954-1955.
- _____. "The Organizational Environment," In The Changing Environment of Libraries, ed. by John T. Eastlick. Chicago: ALA, 1971. ss. 39-59.
- Collings, Dorothy, "Comparative Librarianship," Encyclopaedia of Library and Information Science, New York: Marcel Dekker, 1975. Cilt V, ss. 492-502.

- Çakın, İrfan, "Karşılaştırmalı Kütüphanecilik: Teorik Bir Yaklaşım," TKDB, 31(1): 6-10, 1982.
- "Mukayeseli Kütüphanecilik," Yeni Yayınlar Aylık Bibliyografya Dergisi, 19(2): 75-77, Şubat 1974.
- Çakın, Yıldız, "Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni'nin İçerik ve Yazar Yönünden Değerlendirilmesi," Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1980.
- Çelik, Hilmi, "Dernekler Üzerine," Kütüphanecilik, 2(2): 1-2, 17, 1973.
- Danton, J.P. The Dimensions of Comparative Librarianship, Chicago: ALA, 1973. f
- "Derneğimizin Faaliyeti," TKDB, 1(1): 80-81, 1952.
- "Dernekler Kanunu," Kanun No. 1630. Resmî Gazete, 2 Aralık 1972.
- "Dernekler Kanunu," Kanun No. 2908. Resmî Gazete, 7 Ekim 1983.
- "IV. Kütüphane Haftası Kutlandı," TKDB, 16(4): 275-282, 1967.
- Duran, Lütfi, Meslek Teşekküllerinin Hukuki Kategorisi, İstanbul, 1970.
- Eastlick, John T. (ed.) The Changing Environment of Libraries, Chicago: ALA, 1971.
- Erkan, Salih, "Türk Kütüphaneciler Derneği ve Düşündürdükleri," Yayımlanmamış Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi, 1966.

- Ersoy, Osman, Kütüphaneciliğimizin Sorunları, Ankara: Anadolu Matbaası, 1966.
- Foskett, D.J. "Comparative Librarianship," Library World, 66(780): 295-298, June 1965.
- Foskett, D.J. and Palmer, B.I. (eds.) Essays in Librarianship in Memory of W.C.B. Sayers, London: LA, 1961.
- Fang, J.R. and Songe, A.H. International Guide to Library, Archival and Information Science Associations, 2nd ed. New York: Bowker, 1980.
- Gordon, C. Wayne and Babchuk, Nicholas, "A Typology of Voluntary Associations," American Sociological Review, 24(1): 22-29, 1959.
- Gökalp, Şerafettin, Açıklamalı ve Notlu Dernekler Kanunu ve Yönetmeliği, genşl. 3. bs. İstanbul: İnkılâp ve Aka, 1978.
- Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Yazımı ve Basım Yönergesi. (Enstitü Yönetim Kurulu'nun 17.2.1984 tarihli oturumunda kabul edilmiştir; metin teksirdir.)
- "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği Hakkındaki Türk Kütüphaneciler Derneği Görüşü," TKDB, 28(3): 157-160, 1979.
- Harrison, K.C. "Centenary Celebrations in London 1977," IFLA Journal, 2(4): 292-294, 1976.

- Harrison, K.C. "One Hundred Years of Professionalism: The Library Association," Herald of Library Science, 16(4): 370-376, October 1977.
- Harrison, K.C. (ed.) Prospects for British Librarianship, Syracuse: Gaylord, 1976.
- Haslam, D.D. "A Short History of the Library Association," Journal of Librarianship, 6(3): 137-164, July 1974.
- _____. "The Library Association," Encyclopaedia of Library and Information Science, New York: Marcel Dekker, 1975. Cilt XIV, ss. 312-337.
- _____. "The Library Association," In Libraries for the People, ed. by R.F. Vollans. London: LA, 1968. ss. 53-73.
- Haward-Williams, Peter, "The Role of a Professional Association," Library Association Record, 74(10): 187-190, October 1972.
- Hilliard, R.F. "The Library Association from Within," In Prospects for British Librarianship, ed. by K.C. Harrison, Syracuse: Gaylord, 1976. ss. 1-12.
- "İhtisas Komisyonları," TKDB, 30(3): 141-142, 1981.
- "İhtisas Komisyonları Kuruldu," TKDB, 12(3-4): 241-242, 1963.
- İlhan, F. Akın, Temel Hak ve Özgürlükler, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1968.

- "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi," Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983-1984. Cilt I, ss. 56-57.
- "İstanbul Kütüphaneciler Cemiyeti," TKD Aylık Hab. Bült. 1(11-12): 1, Kasım-Aralık 1953.
- "İzmirdeki Kütüphane Dernekleri," Kütüphane Dünyası, 1(1): 22-23, Mart 1975.
- Jain, Tara Chand, Professional Associations and Development of Librarianship: Case Studies of the Library Association and the American Library Association, Delhi: Metropolitan Book Co., 1971.
- Karayalçın, Yaşar, Kamuya Faydalı Müesseseler (Menafii Umumiyyeye Hâdim Müesseseler), Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası, 1946.
- Kerr, Rosamond, "1977: The Library Association Centenary," In ALA Yearbook 1978, Washington, D.C.: ALA, 1979. ss. xliii-xlvi.
- Köprülü, Bülent, Medeni Hukukta Tüzel Kişiler, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1967.
- "Kronolojik Fantezi," Yeni Yayınlar Aylık Bibliyografya Dergisi, 18(6): 161-162, 1973.
- Kum, İlhan, "Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi," Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1970.
- Kuruluşundan Bugüne Türk Kütüphaneciler Derneği (1949-1978), Ankara: Aksaray Matbaası, 1978.

- Kütüphane Dünyası, İzmir: TKD İzmir Şubesi, 1975-1977.
- Kütüphaneciliğin Sesi, Ankara: AÜDTCF Kütüphanecilik Bölümü, 1962-1966.
- Kütüphanecilik, Ankara: TKD Ankara Şubesi, 1972-1974.
- Library and Information Science Abstracts, London: LA and Aslib, 1969-
- Library Association Record, London: LA, 1899-
- The Library Association Year Book / 1984, London: LA, 1984.
- Mc Anally, Arthur M. "Amerika Birleşik Devletlerinde Kütüphanecilik Derneklerinin Rolü," Kütüphaneciliğin Sesi, 3(3-4): 31-34, Mart 1966. f
- Markley, Anne Ethelyn, "Türk Kütüphaneciliğinin Gelişmesinde Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Rolü," TKDB, 14(1-2): 14-20, 1965.
- Munford, W.A. A History of the Library Association 1877-1977, London: LA, 1976.
- _____. Annals of the Library Association 1877-1960, London: LA, 1965.
- _____. Penny Rate; Aspects of British Public Library History 1850-1950, London: LA, 1951.
- _____. "The Library Association in the Twentieth Century: Selected Aspects," In Essays in Librarianship in Memory of W.C.B. Sayers, ed. by D.J. Foskett and B.I. Palmer. London: LA, 1961. ss 26-47.

- Ollé, James G. "The Library Association and The American Library Association: Their First Fifty Years," Journal of Librarianship, 9(4): 247-260, October 1977.
- "XIV. Kütüphane Haftası Dolayısıyla Millî Eğitim Bakanlığı Makamına Verilen Okul Kütüphaneleri Hakkında Rapor," TKDB, 27(2): 131-134, 1978.
- Ozankaya, Özer, Toplumbilim Terimleri Sözlüğü, Ankara: TDK, 1975.
- Öncü, Ayşe, "Cumhuriyet Döneminde Odalar," Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul: İletişim 1984. Fasikül 50. ss. 1566-1576.
- Ötüken, Adnan, Kütüphaneciliğimiz İçin... Millî Kütüphane Nasıl Kuruldu ve Türkiye'de Kütüphanecilik Öğretiminin Tarihçesi, Ankara: TKD, 1979.
- Özerdim, Sami Nabi, "Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni," Türk Dili, 4(39): 181-184, 1954.
- Özsunay, Ergun, Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, gözde. geç. 5. bs. İstanbul: Yüksel Matbaası, 1982.
- Öztürk, Kâzım, (hazl.) Dernekler Kanunu (Açıklamalı ve Notlu), Ankara: Bilgi Yayınevi, 1973.
- "Reorganization of the Library Association," Library Association Record, 62(7): 208-218, July 1960.
- "Restructuring the Association," Library Association Record, 77(10): Supp. 1-4, October 1975.

"Royal Charter of the Library Association," The Library Association Year Book / 1899, London: LA, 1899, ss. 9-20.

Saunders, W.L. (ed.) British Librarianship Today, London: LA, 1976.

Savaş, Nilgün (Celayir), "Türk Kütüphaneciler Derneği ve Üniversite Kütüphanecilik Bölümü Mezunları Derneği," Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi, 1977.

Shaffer, Dale Eugene, The Maturity of Librarianship as a Profession, Metuchen, N.J.: Scarecrow, 1968.

Sefercioglu, Necmeddin, "1975'le Gelenler," TKDB, 24(1): 1-6, 1975.

_____. "1979'da Kutladığımız Önemli Olaylar ve Yıldönümleri," TKDB, 28(4): 163-170, 1979.

_____. "Bir Konuşmanın Işığında: Kütüphaneciliğimizin Bazı Meseleleri," Kütüphanecilik, 1(10): 3-7, Mayıs 1973 ve 1(11-12): 2-8, Haziran-Temmuz 1973.

_____. "12 Eylül ve Türk Kütüphaneciler Derneği," TKDB, 29(4): 203-204, 1980.

_____. "Otuz Beş Yaş: Yolun Başlangıcı," TKDB, 33(4): 157, 1984.

_____. TKD Genel Başkanı ile 3.6.1983 tarihinde yapılan görüşme.

- _____. TKD Genel Başkanı ile 10.11. 1984 tarihinde yapılan görüşme.
- _____. "TKD'nin Bazı Sorunları ve 'Vakıf' İhtiyacı," TKDB, 29(2): 62-64, 1980.
- Simpson, Neil A. "A Member's View of the Library Association," In Prospects for British Librarianship, ed. by K.C. Harrison. Syracuse: Gaylord, 1976. ss. 13-28.
- Stokes, Roy, "Associations in the British Commonwealth," Library Trends, 3: 238-257, 1954-1955.
- Sullivan, Peggy, "Library Associations," Library Trends, 25(1): 135-152, July 1976.
- Tanık, Bülent, "Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği," Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul: İletişim Yayınları, 1984. Fasikül 50. ss. 1581-1583.
- Tarıoğlu, Ekrem, "Türk Kütüphaneciler Derneği," Yayımlanmamış Bitirme Tezi, Ankara Üniversitesi, 1969.
- Taylor, L.J. "The Library Association Library," Library Association Record, 68(4): 123-129,145, April 1966.
- Taylor, L.J. (ed.) A Librarian's Handbook, 2 vols. London: LA, 1978, 1980.
- Thompson, Godfrey, "The Voice of the Profession: The Library Association," In British Librarianship Today, ed. by W.L. Saunders. London: LA, 1976. ss. 1-14.

- Toksöz, Fikret, "Dernekler," Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983-1984. Cilt I, ss. 365-378.
- Turabian, Kate L. A Manual for Writers of Term Papers, Theses and Dissertations, 3rd rev. ed. Chicago: University of Chicago Press, 1967.
- "Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu," Kanun No. 6235. Resmî Gazete, 4 Şubat 1954.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği," Kütüphaneciliğin Sesi, 1(4): 13-15, Kasım 1963.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği VI. Kurultayı (21-23 Ağustos 1972 - Eskişehir)," TKDB, 21(3): 171-224, 1972.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği Ana Tüzüğü," TKDB, 1(1): 82-84, 1952.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği Ana Tüzüğü," TKDB, 10(1-2): 91-110, 1961.
- Türk Kütüphaneciler Derneği Anatüzüğü, Ankara: Orkun Basım ve Ciltevi, 1962.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği Anatüzüğü," Anadolu Gazetesi, (Ankara) 25 Eylül 1984, s. 3 ve 26 Eylül 1984, s.3.
- Türk Kütüphaneciler Derneği Aylık Haberler Bülteni, Ankara: 1953-1961. (Teksir).
- "Türk Kütüphaneciler Derneği V. Kurultayı (17-20 Ağustos 1970 - Konya)," TKDB, 19(3): 216-287, 1970.

- "Türk Kütüphaneciler Derneği 1961 Yılı Seri Konferansları,"
TKDB, 10(1-2): 71-75, 1961.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği I. Kurultayı, 6-7 Ekim 1962,"
TKDB, 11(1-2): I-XXXIII, 1962.
- Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, Ankara: TKD, 1952 -
- "Türk Kütüphaneciler Derneği IV. Kurultayı (26-28 Ağustos
1968 - Niğde)," TKDB, 17(3): 189-243, 1968.
- "TKD IX. Genel Kurul Toplantısı (28-28 Temmuz 1978),"
TKDB, 27(3-4): 167-254, 1978.
- Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Merkez-XI. Dönem Genel
Yönetim Kurulu Çalışma Raporu, Ankara, 1984, (Teksir).
- "Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Merkez Yönetim Kurulu
İkinci Dönem (1962-1964) çalışma Programı," TKDB,
11(1-2): XXIX-XXX, 1962.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Merkez Yönetim Kurulu
Çalışma Raporu," TKDB, 23(3): 190-193, 1974.
- "TKD Genel Merkezi'nce Kurulan Komisyonlar," TKDB, 27(4):
265-266, 1978.
- "TKD Genel Merkezi'nin 'Derleme Kanunu Taslağı' Üzerindeki
Çalışmaları," TKDB, 27(4): 266-268, 1978.
- "TKD Kütüphanecilik Kursu," TKDB, 14(3-4): 68-69, 1965.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği XI. Genel Kurul Toplantısı,
31 Ağustos 1984, Ankara," TKDB, 33(4): 166-210, 1984.

- "Türk Kütüphaneciler Derneği X. Genel Kurul Toplantısı
(5 Eylül 1981 - Ankara)," TKDB, 30(3): 128-167, 1981.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği VIII. Genel Kurul Toplantısı
(9-11 Temmuz 1976 - Ankara)," TKDB, 25(3):175-210,1976.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği III. Kurultayı (24-25 Eylül
1966 - Kayseri)," TKDB, 15(3): 169-212, 1966.
- "TKD Yayın Yönetmeliği," TKDB, 11(1-2): XXXI-XXXIII, 1962.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği Yayın Yönetmeliği," TKDB,
27(3-4): 255-258, 1978.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği VII. Genel Kurul Toplantısı
(28-29 Ağustos 1974 - Ankara)," TKDB, 23(3): 168-203,
1974.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği Yirmi Bir Yaşında," TKDB,
18(4): 217-218, 1969.
- "Türk Kütüphaneciler Derneği'nin VIII. Millî Eğitim Şurası
Başkanlığına Sunduğu, Okul Kütüphanelerine İlişkin
Muhtıra," TKDB, 19(4): 349-352, 1970.
- "Türk Tabipler Birliği Kanunu," Kanun No. 6023. Resmî
Gazete, 31 Ocak 1953.
- Türkçe Sözlük, gözd. geç. 6. bs. Ankara:TDK, 1981.
- Türkiye Bibliyografyası, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi,
1928-1951; Ankara: Milli Kütüphane, 1952 -
- "Türkiye Kütüphaneleri Kütüphaneci, Memur ve Hizmetlileri
Sendikası Kuruldu," TKDB, 15(4): 270-271, 1966.

Türkiye Makaleler Bibliyografyası, Ankara: Milli Kütüphane,
1952 -

"3512 Sayılı Cemiyetler Kanununa Ek Kanun," Kanun No. 8.
Resmî Gazete, 6 Temmuz 1960.

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet ve Ataay, AYTEKİN M. Türk Cemi-
yetler Hukuku, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1956.

Vollans, R.F. (ed.) Libraries for the People, London:LA,1968.

Webster's Third New International Dictionary of the English
Language, Springfield: G. and C. Merriam Co., 1981.

Yeni Yayınlar Aylık Bibliyografya Dergisi, Ankara: Muharrem
D. Mercanlıgil, 1956-1972; Ü. K. B. M. D., 1972-1979.

Yıldırım, Üstün, "Bir Kuruluşun Öyküsü: Üniversite Kütüp-
hanecilik Bölümü Mezunlarının Doğuşu," Yeni Yayınlar
Aylık Bibliyografya Dergisi, 20(4): 154-157, 1975.

Yücekök, Ahmet N. Türkiye'de Dernek Gelişimleri (1946-1968),
Ankara: Sevinç Matbaası, 1972.

_____. Türkiye'de Örgütlenmiş Dinin Sosyo Eko-
nomik Tabanı (1946-1968), Ankara: Sevinç Matbaası,
1971.

Ö Z E T

Modern bir toplumsal yapının ürünü olan dernekler bir mesleğin gelişmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Herhangi bir mesleğe mensup kişiler sorunlarına çözüm bulabilmek amacıyla zaman ve enerjilerinin bir kısmını mesleki dernek çalışmalarına ayırmaktadırlar.

"Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Gelişmesini Engellenen Nedenler" adlı bu çalışmanın amacı, ülkemizin kütüphanecilikle ilgili tek mesleki derneği olan Türk Kütüphaneciler Derneği'nin gelişmesini engelleyen yasal, örgütsel ve mali nedenleri ortaya çıkarmaktır.

Çalışmada yöntem olarak "karşılaştırmalı yöntem"den yararlanılmıştır. Öncelikle Türkiye'de dernek kurma özgürlüğünün tarihçesi ve derneklere ilişkin yasalar incelenmiş, daha sonra da Türk Kütüphaneciler Derneği ile The Library Association (İngiliz Kütüphaneciler Derneği), tarihçeleri, örgütlenmeleri, üyelik sistemleri, mali durumları ve etkinlikleri yönünden ayrı ayrı ele alınmış ve her iki dernek yukarıda sayılan ölçütlere göre birbiriyle karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda ortaya çıkan ve Türk Kütüphaneciler Derneği'nin gelişmesini engelleyen nedenler aşağıda verilmektedir:

1. Türkiye'de derneklere ilişkin olarak çıkarılan yasaların mesleki dernek çalışmalarını olumsuz yönde etkilemesi;
2. Türk Kütüphaneciler Derneği'nin örgütlenme yönünden eksikliklerinin olması;

3. Derneğin mali sorunlarına çözüm bulunamaması;
4. Üye sayısının artırılmaması.

Yukarıda sayılan nedenlerden dolayı Türk Kütüphaneciler Derneği'nin etkinlikleri de kısıtlı olmakta, ulusal kütüphanecilik derneği olarak işlevlerini tam anlamıyla yerine getirememektedir.

Sonuç ve Öneriler Bölümünde, Türk Kütüphaneciler Derneği'nin, örgütsel ve mali sorunlarını çözebilmesi ve üye sayısını artırabilmesi için "Kütüphaneciler Odası" olarak yeniden örgütlenmesi önerisi getirilmiş ve böyle bir örgütlenme biçimiyle sorunlara nasıl çözüm getirilebileceği tartışılmıştır.

S U M M A R Y

The associations, which are the products of modern social structures, play an important role in the development of a profession. Those who are preoccupied with any sort of profession are involved with professional association in their field of work by spending some part of their times and energies in order to find solutions for their problems.

The purpose of this study, entitled as "The Obstacles Which Prevent the Development of the Turkish Librarians' Association", is to reveal out the legal, organizational and financial problems that prevent the development of the Turkish Librarians' Association (TLA), which is unique professional association in the field of librarianship in our country.

This thesis makes use of "comparative method" as a research technique. As a start, the history of the liberty of establishing an association in Turkey and the laws related to associations are analysed thoroughly, after which, the histories, organizational structures, membership systems, financial statuses and the activities of the TLA and the Library Association are focused on separately, both of them being compared within the framework of the criteria presented above. The obstacles which prevent the development of the TLA and the results derived out of this comparative study are listed below:

1. The laws related to associations in Turkey are effecting the activities of professional associations in a negative sense;
2. The TLA has shortcomings from the view point of organizational structure;
3. No solutions for the financial problems of the Association are being put forward;
4. The amount of the number of members cannot be increased.

Due to the reasons stated above, the activities of the TLA are limited and therefore it cannot perform its duties as a national library association.

In the conclusion, in order to enable the TLA to solve its organizational and financial problems together with an increase in the number of its members, a reorganization as "Chamber of Librarians" is brought forth as a suggestion and by this way, how a solution for the problems may be found, is discussed.